

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад
«Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина - земля моя свята

Збірник кращих матеріалів
XV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

2024

3034

Департамент освіти і науки
Полтавської обласної військової адміністрації
Комунальний заклад «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання,
туризму і краєзнавства учнівської молоді
Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Полтава
ТОВ «Фірма «Техсервіс»
2024

*Рекомендовано до друку методичною радою
Комунального закладу «Полтавський обласний центр
національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства
учнівської молоді Полтавської обласної ради»,
протокол № 1 від 8 січня 2025 р.*

Рецензенти:

Бабенко Л. Л., доктор історичних наук, доцент, професор кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Шуканова А. А., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Редакційна колегія:

Кожух Л. І., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Копилець Є. В., кандидат педагогічних наук, асистент кафедри географії, методики її навчання та туризму Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, керівник гуртка Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Лазарев В. І., завідувачий військово-патріотичного відділу Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Рябуха Ю. А., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

П'яташ В. С., керівник гуртка Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Ярошенко Ю. О., методист Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Відповідальні за випуск:

Храпаль А. О., виконувач обов'язків директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Порубай Н. Ю., заступник директора Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради»

Полтавщина – земля моя свята.

Збірник кращих матеріалів XV обласної краєзнавчої конференції учнівської молоді / Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради». – Полтава: ТОВ «Фірма "Техсервіс", 2024. – 146 с.

УДК 371. 385. 5: 908

© Комунальний заклад «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради», 2024
© ТОВ «Фірма "Техсервіс", 2024

ІЗ ДОРОБКУ ДОСВІДЧЕНИХ КРАЄЗНАВЦІВ

ЖИТТЄВІ ДОРОГИ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО НА РІДНІЙ КОБЕЛЯЧЧИНІ (1920-ТІ – 1940-ВІ РР.)

*Чешко Т. М.,
директор Кобеляцького музею
літератури та мистецтва імені Олексія Кулика*

У надзвичайно мальовничому куточку нашого краю 25 серпня 1924 року в селянській родині Варвари Кирилівни та Архипа Панасовича Загребельних народився син Павло. З'явився хлопчик на світ у придніпрянському селі Солошине Кишеньківського району (потім Кобеляцького, а з 2021 р. Кременчуцького). Цей куток села називався Дворянівка. Хрестили батьки свого первістка 29 серпня того ж року.

Що значить народитися в часи, яким передували Перша світова війна, епоха, коли змінився державний устрій, зламався старий світ. Ці історичні події не оминули і наш край, залишивши по собі неймовірну убогість і розруху.

Павло Архипович так згадує свою малу батьківщину: «Я народився на Полтавщині, в селі Солошиному... над Дніпром. Це козацьке село. Воно було на кордоні земель Війська Запорізького і царської імперії. І на цьому кордоні зібралися люди, що втікали як з одного, так із іншого боку. Це було гігантське село, тягнулося воно на 15 кілометрів уздовж Дніпра, і населяло його десять тисяч людей. У селі майже не повторювалися прізвища. Це теж свідчило про те, що люди туди збігалися. А коли люди збігаються, то вони, як правило, незалежні, бо кожен із них утік – хто від пана, хто від хама, хто від переслідування, хто від неправди...

Моє село – це своєрідна українська Америка...Серед таких людей я народився і виріс, пережив колективізацію, голод 33-го року... Ці люди дуже бідували, але в душах їхніх була незалежність. Це, очевидно, передалось і мені».

У листі до Олексія Кулика, фундатора Кобеляцького музею літератури та мистецтва, тепер його імені, Ганна Панасівна Загребельна, тітка письменника, пише: «Я про його дитинство краще знаю, ніж він

сам, бо я його доглядала з самого дитинства». Ось що вона згадує про дитячі та юнацькі роки Павла Архиповича Загребельного у своїх спогадах: «Ми, його тітки, дуже були раді появі на світ першого племінника. Всі рідні називали його Павлуною і так він у моїй пам'яті і до цього часу є Павлуня. Павлуня ріс скоро і розвиток у нього був ранній, ще не було йому й року він дещо говорив. Був такий випадок: укинув собі у вушко кукурудзинку і мама його може і не помітила, але Павлуня став їй говорити «у вушку курузка». Коли стало Павлуні 2-3 роки, він усім цікавився, особливо любив слухати дідусеві казки, легенди, бувальщини і так їх запам'ятовував, що й сам їх розказував. Виховання було домашнє, дитясел і дитсадків тоді не було, ходив, гуляв собі з сусідськими дітьми, але був дисциплінований, бо мама його тримала в руках. В 4-5 років Павлуня знав азбуку і помаленьку читав, а в 6 років пішов до 1 класу... На уроках у школі був уважний і дуже пам'ятливий. Коли вчителі читають урок, то Павлуня може зразу все переказати і дома він майже не читає, а все знає.

Та недовго Павлуні довелося зазнати мамину ласку, в 1931 році, після тяжкої хвороби, померла його рідна матуся і залишився Павлуня напівсиротою. В сім'ї появилася мачуха, яка мала своїх трьох дітей. Хоч діти мачухи були вже дорослі і жили окремо, але мачуха приділяла більшу увагу своїм рідним дітям. Батькові не було часу приділяти належної уваги своєму синові, бо працював у той час головою колгоспу. І от завдяки таланту, здібностям Павлуня, пішовши до школи, став найкращим учнем... Одержував Похвальні листи, а також подяку від учителів його батькам. Під час літніх канікул працював у колгоспі на різних роботах, особливо любив працювати на кінній гребці в жнива.

У Павлуші була мрія стати військовою людиною... У час його навчання в Солошинській семирічній школі, в Озерській середній школі та в Дніпропетровськ (нині м. Дніпро. – Авт.) університеті він ніколи не гаяв часу на всякі прогуляння, а лише читав книжки, журнали, газети».

Таким Павла Загребельного запам'ятали рідні, земляки.

До спогадів тітки додамо, що мама Павлуші була жінкою неграмотною, як і дев'яносто відсотків жителів села. Коли створили гуртки ліквідації неписьменності, вона ходила на навчання й брала сина з собою. «У п'ять років я вже прекрасно читав», – згадує Павло Архипович. А читання в той час було єдиною можливістю розширення кругозору, збагачення інтелекту та поглиблення своїх знань. Отож, розумний і допитливий хлопчина на все життя потоваришував з книжкою. Вона стала світом його захоплень і дороговказом на майбутнє. Неймовірна бідність, спротив самому оточенню – це й сформувало його внутріш-

ній світ, міцний життєвий стрижень, бажання хапати знання, де тільки можна. Загребельний говорив: «Бо якби я ріс, скажімо, в розкоші чи в якихось гарних умовах, то, очевидно, був би іншим».

У центрі села Солошиного стояла велика церква Різдва Пресвятої Богородиці, допоки в 20-х роках минулого століття на Україні не розпочалася хвиля антирелігійної істерії. Мама Павла була парафіянкою церкви. Влітку на причастя племінника до храму вели батькові сестри – Поліна, Ганна, Маня. Вранці мама причепурювала хлопця, вдягала нові штанці та сорочечку. До кінця 20-х було зруйновано патріархальний побут Солошиного. З церкви скинули хрести і куполи, зробили з неї зерносховище. «Маленькому Павлу доручали сушити вишні на даху зерносховища – колишнього храму. В середині будівлі ще лишалися старовинні ікони. Він годинами роздивлявся їх. Батько докладно змалює той страшний час у «Тисячолітньому Миколаї», – згадує у своїй книжці «Павло Загребельний» його син Михайло.

Коли задумуєшся над його страдницьким життям, зароджується думка, що доля посилала йому такі випробування, бо знала наперед: далі буде ще тяжче. Що значить шести-семирічній дитині лишитися без мами, її ласки, доброти і тепла... Це трагедія, надлом і беззахисність дитячої душі. Довелося хлопчику скуштувати на смак гірку сирітську сльозу. Це був 1931 рік.

У 1932 – 1933 роках майже три чверті солошинців вимерли від голоду. Тому перші роки навчання в Солошинській школі були затьмарені трагічними втратами друзів-однокурсників. І учні, і вчителька приходили на заняття пухлими. Кожного дня учнів у класі ставало все менше. Якщо когось не дораховувалися зранку, знали – помер. Як було вчитися, які внутрішні сили мати, коли першочерговим було просто вижити. Він пройшов і через ці страхітливі жорна голодомору. Дивує внутрішня сила і величезний потяг до знань: кожного року – Похвальний лист, відмінні оцінки. Ще в Солошинській школі він на «відмінно» опанував німецьку мову.

Закінчивши у 1938 р. Солошинську семирічку, Павло Загребельний продовжує навчання в Озерській середній школі за 12 кілометрів від дому. У спеку, осінній холодний дощ і різкий придніпровський вітер він щодня пішки долав цю відстань із мрією про здобуття середньої освіти і міцних знань. Дорога ж була ґрунтовою, і в негоду ноги не витягнеш з чорнозему. А квартирував у Озерах тільки взимку. Мабуть, сучасним учням ця ситуація здається нереальною. А в ті роки це було звичним явищем. Бути сильним, прагнути знань, досягати мети – стало філософією всього його життя.

«Школа містилася в колишньому поміщицькому будинку. Тому там був чудовий більярд, який Загребельний освоїв на відмінно. Як і шахи», – пише зі слів батька Михайло Загребельний, син письменника.

Про навчання в одному класі з Павлом згадує Михайло Ткаченко: «Він був скромний, наполегливий і працелюбний хлопець, вирізнявся серед інших великими здібностями до навчання. Ми з ним товаришували. Усі три роки навчання в старших класах він був круглим відмінником. Особливо вирізнявся своїми знаннями з літератури. Пам'ятаю його прекрасну доповідь про творчість Тараса Шевченка, з якою він виступив на літературному гуртку. Мав чудову пам'ять. Прочитану книгу міг переповісти в найменших подробицях».

Жителька міста Кобеляки Алла Олександрівна Шпорт (1949 р. н.) розповідає: «Мій батько Олександр Григорович Шпорт жив із батьками в Озерах, навчався в одному класі з Павлом Загребельним. Бабуся Олександра Савівна і дідусь Григорій Антонович частенько згадували Павла, бо хлопці товаришували. Той часто приходив після уроків до свого друга-однокласника. А в зимову пору чи осінню негоду бувало й заночує, бо жив у Солошиному, а дорога була неблизька». Саме Олександр Григорович Шпорт передав музею свою випускню світлину, бо на ній – його однокласник Павло Загребельний. Обидва хлопці вчилися на відмінно й на фото майже поруч.

Алла Олександрівна додає: «Мої батьки вже жили в Кобеляках, коли десь у 1959 – 1960 рр. до нас на гостину заїздив Павло Загребельний. Гостював зовсім недовго, бо був у Кобеляках проїздом. Та батькові було дуже приємно побачити свого шкільного товариша, він був щиро радий цій зустрічі».

Відомо, що Загребельний ще з шкільних років багато і швидко читав, а головне – запам'ятовував і міг переказати прочитане дуже близько до тексту. Оповідач з нього був чудовий, хлопці-однокласники з захопленням слухали Павла. Уже тоді у нього проявився цей талант. Та юнак мріяв стати військовим. Про письменницьку долю він геть не думав.

21 червня 1941 року на випускному вечорі медаліст Павло Загребельний отримує атестат з оцінками «відмінно» з усіх предметів. А вже 22 червня хлопець по радіо почув страшне повідомлення: війна... І вранці 23 червня вчорашній випускник, у віці 16 років 10 місяців, вистоявши чергу з добровольців та призовників у Кишеньківському районському райвійськкоматі, за направленням їде до Києва, навчатися на артилериста.

Війна стала ще одним важким випробуванням. Попри все, Павло Архипович вижив після двох тяжких поранень і кількох таборів, прой-

шов через децимацію – страту кожного десятого. Моторошно уявити, що він стояв у цій черзі «за смертю». На щастя, він був восьмим. Попри все, доля врятувала нам великого письменника.

Земляки письменника зберігають пам'ять про Павла Загребельного: на центральній вулиці Кобеляк встановлено лайтборд із його портретом, одна з вулиць міста 2016 р. названа його ім'ям, його життєвий і творчий шлях представлений у Кобеляцькому музеї літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Серед кобелячан багато поціновувачів його таланту. Адже в кожному слові прозаїка, романиста відлунює велич українського духу, багатобарвність життя народу, глибина його яскравої й трагічної історії – все, що всотав він з дитинства на рідній землі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загребельний П. Думки нарозхрист 1974 – 2003. – 2-е вид., доп. – К.: Університетське видання Пульсари, 2008. – 240 с.
2. Матеріали Павла Архиповича Загребельного // Основний фонд Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Інв. № 268. Тр. зб.
3. Матеріали Павла Архиповича Загребельного // Основний фонд Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Інв. № 24. Тр. зб.
4. Загребельний М. Павло Загребельний. Знамениті українці. – Харків: Фоліо, 2013. – 121 с.
5. Ткаченко М. Ми вчилися в одній школі // Січеслав. Літературно-мистецький та публіцистичний часопис Національної Спілки письменників України. – 2009. – № 3 (21). – С.29–34.
6. Матеріали Павла Архиповича Загребельного // Основний фонд Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Інв. № 3018. Тр. зб.
7. Матеріали Павла Архиповича Загребельного // Основний фонд Кобеляцького музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика. Інв. № 3019. Тр. зб.
8. Голяник В. Трагічні сторінки моєї Вітчизни. Голод 1932 – 1933 років у Кобеляцькому районі на Полтавщині. – 4-е вид., доп. – Кобеляки: Видавництво Кобеляки, 2013. – 231 с.
9. Задорожній М. Над Дніпром, над степом... – Кобеляки: Видавництво Кобеляки, 2014. – 126 с.
10. Задорожній М. Наше Солошине. Від давнини до сьогодення / М. Задорожній, В. Свириденко. – Полтава: Полтавська думка, 2015. – 68с.
11. Задорожній М. Наше Солошине. Від давнини до сьогодення / М. Задорожній, В. Свириденко. – Кн. 2. – Кременчук: Кременчуцька міська друкарня, 2019. – 133 с.

І. Ф. ПАВЛОВСЬКИЙ ЯК ДОСЛІДНИК ЖИТТЄПИСУ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО

*Дідусенко Г. А.,
головний бібліотекар Полтавської
обласної універсальної наукової
бібліотеки імені І. П. Котляревського*

Іван Францевич Павловський є знаковою постаттю для науково-дослідницького середовища Полтавського краю, а наукова спадщина дослідника – це безцінне невичерпне джерело для наукових студій сучасних істориків і краєзнавців. Його краєзнавчі розвідки ґрунтуються на архівних документах, на які Іван Францевич постійно робить посилання. За словами знаного полтавського науковця Т. П. Пустовіта, «...справа тут не в кількості публікацій... Найцінніше – зібрано значний фактичний архівний матеріал з історії Полтавщини (і не тільки з місцевих архівів, а й з центральних) і донесено його вченим до поколінь наступних». Зауважимо, що сьогодні деякі з цих архівних матеріалів ми можемо віднайти лише у працях І. Ф. Павловського.

Серед інших, творча спадщина І. Ф. Павловського включає два біографічні словники: «Краткій біографическій словарь ученыхъ и писателей Полтавской губернии съ половины XVIII века» та «Полтавцы иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители: опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в.». Вони стали першими енциклопедичними виданнями на теренах Полтавщини та наразі, не зважаючи на свій поважний вік, не втратили своєї наукової і пізнавальної цінності.

Зауважимо, що у бібліографічному відношенні словники оформленні бездоганно: це і наявність покажчиків, посилання у тексті на довідкові джерела, залучення раніше неопублікованих першоджерел та їх публікація. Щодо змістовного наповнення словників, то серед персоналій, які включені до них, можна віднайти не тільки уродженців нашого краю, але й видатних особистостей, пов'язаних з Полтавщиною життям і діяльністю.

Стосовно власне повноти наповнення статей в словниках, то Іван Францевич дотримувався наступного принципу: про відомих особистостей він подавав тільки необхідний енциклопедичний мінімум матеріалів, тоді як до статей про мало- або невідомих осіб він заносив усі фактичні дані і матеріали, який зміг виявити. Цю різницю у наповненості статей дослідник пояснював тим, що про видатну людину мате-

ріали можна знайти і в іншій літературі, яку він і наводив у рекомендаційному списку.

Коло наукових інтересів І. Ф. Павловського було широким і багатоаспектним. Але, мабуть, найбільш вагомим дослідницьким напрямом був всебічний та ґрунтовний аналіз історичної минувшини губерньського міста Полтави. Свої дослідження він занотовував у ряді загальних праць-оглядів з історії нашого міста («Полтава в XIX столітті»; «Полтава. Исторический очерк ее, как губернского города в эпоху управления генерал-губернаторами (1802-1856)») та численних краєзнавчих розвідках, де детально розглядалися окремі події полтавського буття («Полтавская битва 27 июня 1709 года»; «Каталог музея Полтавской битвы на Шведской могиле»; «Заботы кн. Н. Г. Репнина о Полтавском театре и выкупе артиста Щепкина»; «Магистратские крестьяне города Полтавы»; «Массонская ложа в Полтаве»; «Исторический очерк Петровского Полтавского кадетского корпуса (1840-1890)» тощо).

Ґрунтовно досліджуючи історію Полтави І. Ф. Павловський, звісно ж, не міг оминати увагою постать свого видатного земляка – поета І. П. Котляревського. Він був глибоко переконаний, що «наші нариси про давню Полтаву і життя полтавське були б не повними, якби ми обійшли мовчанням особистість знаменитого полтавця, який жив і діяв саме в цей період... На той час це була велика знаменитість, що мала широку популярність не тільки в рідній Малоросії, але й далеко за її межами» [5, с. 101-102]. Згідно цього наративу Іван Францевич провів низку скрупульозних розвідок – від дослідження загального життєпису поета до більш детального висвітлення окремих епізодів його біографії.

У тих розвідках, де І. Ф. Павловський звертається до розгляду окремих фактів із життя поета, він зосереджує свою увагу на висвітленні суспільно-громадської діяльності письменника, обходячи увагою його літературну творчість. Свою позицію він пояснює тим, що вже й так «чимало було вміщено досліджень, статей та заміток, що стосуються літературної діяльності родоначальника нової української літератури» [7, с. 1].

Тематика «котляревськознавчих» розвідок І. Ф. Павловського, які зберігаються у фондах Полтавської ОУНБ ім. І. П. Котляревського досить різноманітна. Передовсім, це ґрунтовне дослідження життєпису поета, яке Іван Францевич включив до своїх праць з історії Полтави [4; 5]. Крім згадок про поета на сторінках цих видань в контексті огляду повсякденного життя Полтави, він виділяє у цих виданнях окремі розділи – дев'ятий [5] та сімнадцятий [4] – для викладення повної біографії І. П. Котляревського.

І, звісно ж, він вміщує стандартно оформлену біографію письменника у словнику «Краткий биографический словарь ученых и писателей Полтавской губернии с половины XVIII века». Деяким відходом від стандартів можна вважати власні зауваги дослідника щодо літератури, яку він рекомендує для більш глибокого вивчення життя і творчості І. П. Котляревського. До речі, ці зауваги можуть бути цікавими і пізнавальними. Зокрема, завдяки Івану Францевичу ми можемо дізнатися, що праця приятеля поета С. П. Стеблін-Камінського «Біографія І. П. Котляревського» була бібліографічною рідкістю вже на початку XX століття.

Також ці зауваги можуть віддзеркалювати і професійні риси самого дослідника, зокрема його наукову об'єктивність. Ми можемо зауважити, що, складаючи список літературно-критичних праць, І. Ф. Павловський виходив із їхньої літературно-історичної цінності, хоча міг і не погоджуватися із позицією автора. Зокрема, він зважає на наукову цінність праці П. Куліша «Огляд української літератури» (1861 р.) і вносить її до рекомендаційного списку літератури, хоча і супроводжує несхвальною заувагою, що «Куліш не співчутливо ставить-ся до поета (*І. П. Котляревському – авт.*)».

До речі, це його не перше опонування П. Кулішу. Свого часу П. Куліш розкритикував І. Котляревського за «Оду», присвячену князю Куракіну, бо, як на його думку, вона була наповнена грубими лестощами. Іван Францевич не погодився із цією оцінкою, оскільки вважав, що П. Куліш, не володіючи цільною картиною полтавського життям того періоду, неправильно трактує дії поета. Тож на сторінках праці «Полтава XIX ст.» [5] І. Ф. Павловський аргументовано викладає свою позицію та робить висновок, що написання «Оди» І. П. Котляревським було викликано «дійсно почуттям поваги», а не «догідливістю чи низьким шуканням».

Також у фондах обласної бібліотеки зберігаються два відбитки праць Ф. Павловського із журналу «Київська старовина» за 1905 рік: «Участіе И. П. Котляревскаго въ формировании малороссийских козацких полковъ въ 1812 г.» та «Къ біографіи И. П. Котляревскаго». Зауважимо, що відбитки – це досить поширена видавнича практика, яка існувала до 1917 року. Опубліковані у різних виданнях матеріали могли згодом бути видані окремо – відбиткою. Для цього використовували старий друкарський набір, але проставлялася нова нумерація сторінок та додавався титульний аркуш.

У першій праці [7] І. Ф. Павловський висвітлює особисту участь І. П. Котляревського у формуванні козацького полку в с. Горошине. Дану

подію дослідник розглядає, як завжди, через призму архівних документів. У даному випадку – двох листів поета та офіційного повідомлення малоросійському генерал-губернатору Лобанову-Ростовському про створення козацького полку в с. Горошине. У другому відбитку [1] розглянуто історію конфлікту І. П. Котляревського з міською Думою та її головою купцем Ворожейкіним з приводу асигнувань полтавських богоугодних закладів. Як завжди, перебіг цього конфлікту І. Павловський досліджує за допомогою знайдених у міському архіві документів.

І. Ф. Павловський був одним із фундаторів та незмінним секретарем Полтавської вченої архівної комісії, яка була заснована у 1903 році за ініціативи шанувальників історичного минулого нашого краю. До сфери наукових інтересів і практичної діяльності членів Комісії входило досить широке коло питань – це вивчення, опис та систематизація архівних документів, археологічні та історико-етнографічні дослідження, створення перших музеїв краєзнавчого та історичного характеру тощо.

Свої наукові розвідки члени комісії щорічно оприлюднювали на сторінках власного видання «Труды Полтавской ученой архивной комиссии». Друкувався у цих збірниках і Іван Францевич. Зокрема, у тринадцятому випуску Праць ми можемо віднайти ще одну розвідку, присвячену І. П. Котляревському [2]. В ній дослідник наводить факти з біографії поета за час його перебування на посту наглядача «Дому для виховання дітей бідних дворян» і, як завжди, І. Ф. Павловський спирається на архівні матеріали. У даному випадку – це справи «Приказа Общественного Призрения» із архіву Полтавської губернської земської управи. Спонукою цього дослідження стало наступне переконання Івана Францевича: «у житті історичних діячів важливі й дрібниці, і вони мають інтерес та значення» для цілісного висвітлення образу. Власне, ми також поділяємо це переконання, адже наразі, саме такі «дрібні» факти і дозволяють юним допитливим дослідникам складати цілісну картину життя і діяльності І. П. Котляревського. Зауважимо одну цікаву «дрібницю» даної статті – факсиміле двох автографів І. П. Котляревського.

І. Ф. Павловський залишив по собі унікальний і пізнавальний доробок праць, які всебічно висвітлюють постать І. П. Котляревського. А головне, дослідник, використовуючи архівні данні, зумів передати і донести до нащадків живий образ поета. Зі сторінок праць І. Ф. Павловського перед нами постає постать «веселого мудреця», який має досить гумору, щоб дотепно висміяти життєві негаразди і недоліки і досить розумного, щоб відноситися до недоліків життя із мудрістю і

розумінням. І. П. Котляревський у дослідженнях І. Ф. Павловського – не картонний персонаж. Це Особистість, яка, маючи ідеали та переконання, також має бажання і натхнення їх відстоювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Павловский И. Ф. Къ биографіи И. П. Котляревскаго : оттискъ изъ журнала «Кіевская Старина». Киев : Типографія Императорскаго Университета св. Владиміра, 1905. 10 с.
2. Павловский И. Ф. Къ биографіи И. П. Котляревскаго // *Труды Полтавской ученой архивной комисии. Полтава : Электрич. Типографія Г. И. Маркевича, 1915. Вып. 13. С. 133-142.*
3. Павловский И. Ф. Котляревскій Иванъ Петровичъ // *Павловскій И. Ф. Краткій биографическій словарь ученыхъ и писателей Полтавской губерніи съ половины XVIII века : издание Полтавской ученой Архивной Комисіи. Полтава : Типо-Литографія И. А. Дохмана, 1912. С. 95-97.*
4. Павловский И. Ф. Полтава. Исторический очерк ее, как губернского города в эпоху управления генерал-губернаторами (1802-1856) : по архивным данным, с 80 рис. и планом города / репр. воспроизведение изд. 1910 г. Харків : САГА, 2009. 456 с.
5. Павловскій И. Ф. Полтава въ XIX столетіи : очерки по архивным даннымъ съ рисунками : отдельный оттискъ изъ журнала «Кіевская Старина». Киев : Типо-Литографія Н. А. Гиричъ, 1906. 110 с.
6. Павловский И. Ф. Полтавцы иерархи, государственные и общественные деятели и благотворители : опыт краткого биографического словаря Полтавской губернии с половины XVIII в. с 182 портретами : издание Полтавской ученой Архивной Комисии. Полтава : Т-во Печатного дела, 1914. 294 с.
7. Павловскій И. Ф. Участіе И. П. Котляревскаго въ формировании мало-россійских козацкихъ полковъ въ 1812 г. : оттискъ изъ журнала «Кіевская Старина». Киев : Типографія Императорскаго Университета св. Владиміра, 1905. 12 с.

КРАЄЗНАВЧИЙ ПОСІБНИК «ПОЛТАВСЬКА ГУБЕРНІЯ» СЕРГІЯ СПАСЬОНОВА (1908 Р.)

Копилиць Є. В.,
*кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри географії, методики
її навчання та туризму Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

У 2023 р. виповнилося 115 років книзі С. О. Спасьонова «Полтавська губернія (короткий опис): для учнів середніх та нижчих навчальних закладів Полтавської губернії» [2].

Про автора посібника нам наразі відомо небагато. Сергій Олексійович Спасьонов на початку минулого століття працював учителем у Кобеляцькому Олександрівському чотирикласному міському училищі,

за Табелем про ранги належав до X класу (відповідав цивільному чину колезького секретаря) [3, с. 7; 4, с. 8]. Брав певну участь у громадській діяльності: був членом Товариства допомоги нужденним учням у Кобеляцькому міському чотирикласному училищі, жіночій гімназії та парафіяльних училищах [1, с. 191]. Із 1911 року прізвище Спасьонова зникає з губернських довідкових видань.

Пам'ять про автора та його посібник збереглася у Кобеляках завдяки фундаторові місцевого музею літератури і мистецтва Олексію Івановичу Кулику. За його запитом до міста надійшла копія книги з Державної публічної бібліотеки у Ленінграді. Згодом у різний час низкою копій із неї користувалися краєзнавці Полтавщини. Утім, у їхньому середовищі широковідомою книга С. О. Спасьонова досі не стала. Тому вважаємо за доцільне дати цьому непересічному твору коротку характеристику.

На початку твору С. О. Спасьонова наведено стислий перелік літератури під заголовком «Посібники». До нього без нумерації, не в алфавітному порядку та без наведення повного бібліографічного опису включено кілька публікацій, які, ймовірно, використані автором або ж покликані розширити і доповнити наведені у посібнику відомості.

Першими у переліку йдуть «Записки про Полтавську губернію» М. І. Арандаренка – відоме видання у трьох частинах, які вийшли друком у Полтаві відповідно у 1848, 1849 та 1852 рр. А от щоб ідентифікувати деякі інші публікації, довелося попрацювати. Зокрема, праці, названі мовою оригіналу «Пекулиш. Древности Киево-Днепровской Руси» та «Я. Абрамов. Города левобережной Украйны» є складовими першої частини п'ятого тому багатотомника «Мальовнича Росія: Вітчизна наша у її земельному, історичному, племінному, економічному і побутовому значенні», випущеної видавничим товариством М. Й. Вольф у 1897 р. Але варто зазначити, що нарис «Старожитності Києво-Дніпровської Русі» складається з двох частин: першу, «Археологічне багатство Малоросії», написав Д. Я. Самоквасов, а другу, «Долі Київського Великого князівства та удільних князівств у Києво-Дніпровській Русі до татарського погрому», – П. О. Куліш, який у посібнику С. О. Спасьонова чи то через недбалість автора, чи через типографський огріх став «Пекулішем». Я. В. Абрамову ж у цьому виданні належить авторство нарису «Харків та міста лівобережної Украйни».

Іншим нарисом із переліку літератури у посібнику є «Полтавщина» А. М. Краснова, що входить до ілюстрованого географічного збірника-хрестоматії «Європейська Росія», упорядкованого О. О. Кру-

бером, С. Г. Григор'євим, О. С. Барковим та С. В. Чефрановим. Друге, виправлене та доповнене видання збірника вийшло у Москві 1906 р.

Крім цих публікацій, до списку включено книгу І. Ф. Павловського та В. М. Старковського «Полтавська битва та її пам'ятники» (Полтава, 1895 р.), щорічники Полтавського губернського земства і Полтавський земський календар та окремі статті з енциклопедичного словника Ф. А. Брокгауза і І. А. Єфрона (без деталізації).

У структурі посібника «Полтавська губернія» впадає у вічі його виразна географічна зорієнтованість. Посібник розпочинається стислою характеристикою географічного положення та меж губернії. Автор зазначає, що губернію можна розглядати як складову Чорноземної чи землеробської смуги Росії, одну з губерній східної Малоросії або ліво-бережної України. Вона має форму чотирикутника, витягнутого вздовж Дніпра. Майже половина меж – природні (ріки), інша частина – умовні. Завершується характеристика географічного положення даними про градуси і мінути географічних широти та довготи, між якими знаходиться Полтавська губернія, причому відомості про довготу зазначені у двох варіантах: із відліком від меридіану Ферро та Петербурзького меридіану. Зауважимо, що на час виходу посібника обидві ці системи відліку вже були застарілими.

У наступному параграфі посібника викладено дані про площу (простір) як губернії в цілому, так і окремих повітів у її складі. Вони наведені у квадратних милях, квадратних верстах та десятинах. Для того, щоб учні краще уявляли розміри губернії, її площу порівняно з Бельгією. Вказано також, що для того, аби пройти всю губернію з південного сходу на північний захід, необхідно, долаючи 50 верст щоденно, рухатися понад 7 днів, а з півночі на південь – майже 5 днів.

Подальші структурні елементи посібника ознайомлюють із макро-, мезо- та мікроформами рельєфу губернії, її ґрунтами, кліматом, водами, рослинністю та тваринним світом, природними комплексами степу та лісів (ця частина посібника написана з широким використанням художнього стилю). Автор згадує про знахідки великих представників палеофауни та водночас відзначає, що серед сучасних тварин у степах та на полях найчастіше трапляються гризуни, а «Лісові тварини майже всі винищені» [4, с. 15].

Історичному минулому Полтавщини від кам'яної доби до утворення губернії присвячено невеликий параграф обсягом трохи більше 4 сторінок. Він цікавий, зокрема, тим, що автор зовсім не згадує про Переяславську раду, натомість акцентує на приєднанні до Москви Лівобережної України внаслідок Андрусівського перемир'я та на пов'язаних

із цим неодноразових козацьких повстаннях проти московського панування. Стосовно ж подій Північної війни Спасьонов констатує, що «Мазепа і майже всі сотні Полтавського полку (підкреслено нами. – Є. К.), підтримувані запорожцями, перейшли на бік Карла XII» [4, с. 19].

В описі населення губернії автор наводить дані про його кількість, співвідношення чоловіків та жінок, середню густоту та відмінності в густоті населення між повітами, національний та релігійний склад. Говорячи про малоросів як «одне з трьох племен російського народу» Спасьонов наголошує на тому, що за зовнішністю, характером та мовою вони різко відрізняються від великоросів та білоросів. Характер та традиційний устрій життя малоросів у посібнику традиційно пояснюються впливом почасти історичних подій, почасти навколишньої природи. Сільське життя ідилічно описане художнім стилем, містам приділено менше уваги. Водночас у географічному контексті цікавим є акцент автора, що перші поселення у краї виникали на правих підвищених берегах річок, усі тогочасні міста та більші за розмірами містечка і села також розташовані на правих берегах.

Характеристика господарства («промисловості») починається з землеробства як головного заняття населення; автор зазначає, що рілля займає майже три чверті площі губернії. Для того, щоб діти могли уявити обсяг середньорічної зернової продукції (130 млн пудів), наведено параметри засіків, необхідних для її зберігання: пів версти завдовжки, пів версти завширшки і 6 сажнів заввишки. Крім цього, С. О. Спасьонов окремо зупиняється на городництві, садівництві та вирощуванні тютюну. У тваринництві в посібнику виділено скотарство та птахівництво (останньому відведено всього два речення), а також бджільництво. Окремий абзац відведений рибальству.

В описі власне промисловості окремо йдеться про кустарно-ремісничу та заводську промисловість. У свою чергу, в характеристиці заводської промисловості зазначено, що як за кількістю, так і за обігом у губернії ведуть перед борошномельні заводи. Абсолютна більшість інших підприємств, згаданих у посібнику, також належать до харчової промисловості; крім них ідеться лише про лісопилльні заводи незначної потужності.

Говорячи про торгівлю на Полтавщині, С. О. Спасьонов констатує, що майже вся вона традиційно зосереджена в руках єврейського населення. Головним предметом торгівлі є зерно, а також інші продукти землеробства. Як специфічну рису торгівлі в губернії Спасьонов відзначає поширення ярмарків, водночас він констатує,

що з розвитком залізниць та появою постійних магазинів ярмаркова торгівля поступово занепадає.

Найважливішими шляхами сполучення автор називає залізницю. Три з них перетинають губернію з північного сходу на південний захід. Єдиною судноплавною рікою є Дніпро. З огляду на обмежену кількість залізничних та водних шляхів сполучення, зберігають значущість шосейні дороги (попри цю вжиту автором назву, зрозуміло, що про дороги з твердим покриттям не йдеться).

Завершується загальна частина посібника відомостями про церковне управління та статистичними даними про народну освіту в губернії.

Далі у посібнику вміщено оглядові описи окремих повітів, згрупованих за географічним принципом: східні та північно-східні, центральні та повіти по Дніпру. Попри те, що вони займають близько третини обсягу посібника, на кожен із повітів припадає в середньому всього півтори сторінки, тому здебільшого описи обмежуються скупими даними про повітове місто, найбільш значущі населені пункти та заняття населення у них, а також, за наявності, монастирі. Найбільшим за обсягом зі зрозумілих причин є опис Полтавського повіту, в якому лівова частка інформації стосується власне Полтави, найменшим – опис Хорольського повіту: його складають усього три речення.

Таким чином, книга С. О. Спасьонова «Полтавська губернія (короткий опис)» є вельми цікавим джерелом краєзнавчої інформації. Попри певну спрощеність у доборі даних та викладі, яку можна пояснити статусом посібника для середніх та нижчих навчальних закладів, та окремі недоречності, вочевидь, зумовлені тим, що автор не був науковцем, вона не має аналогів з-поміж сучасних їй видань. Як за назвою, так і за змістом ця книга може вважатися першим офіційним краєзнавчим посібником для учнівської молоді Полтавщини. Більшість матеріалу в посібнику має географічне краєзнавче спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Памятная книжка Полтавской губернии на 1910 год. Издание Полтавского губернского статистического комитета. Полтава : Типолиитография Губернского правления, 1910. XIX + 479 с.
2. Спасенов С. А. Полтавская губерния (краткое описание) : для учащихся в средних и низших учебных заведениях Полтавск. губ. Кобеляки : Новая типогр. З. Иога и М. Золотаревского, 1908. II + 65 с.
3. Справочная книжка по Полтавской губернии на 1906 год. Полтава : Типолиитография Губернского правления, аренд. Д. Н. Подземским, 1906. 421 + VI с.
4. Справочная книжка по Полтавской губернии на 1907 год. Полтава : Типолиитография Губернского правления, 1907. 434 + IV с.

ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ МІКРОКЛІМАТУ ПОЛТАВИ

Сарнавський С. П.,

*доктор філософії з наук про Землю,
старший викладач кафедри географії, методики
її навчання та туризму Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

Людина, як біологічна істота має пристосовуватись до певних умов, що оточують її, насамперед, до мікроклімату. Більшість населення земної кулі в цілому та України живуть у специфічному мікрокліматі міст, який зазвичай несприятливий для життєдіяльності людей. Відповідно, актуальною є проблема його поліпшення на основі з'ясування чинників формування мікроклімату. Багато видів господарської діяльності людини залежить від мікроклімату, особливо рекреація та туристична діяльність, проектування населених пунктів та сільське господарство.

Мікрокліматичні розходження залежать від дрібномасштабних розходжень у будові і властивостях підстилаючої поверхні. Вони слабкі порівняно з тими особливостями клімату, що створюються впливом інших, великомасштабних географічних чинників. Ці розходження підстилаючої поверхні визначають собою розходження в поглиненій радіації, ефективному випромінюванні і радіаційному балансі поверхні, а також в умовах нерадіаційного обміну між поверхнею й атмосферою. У результаті будуть спостерігатися мікрокліматичні розходження в режимі температури і вологості повітря й у випаровуванні. А краще ця різниця проявляється в межах міст в тому числі в Полтаві.

Чинники формування мікроклімату – основа формування мікроклімату, вивчення даного питання потребувало опрацювання праць багатьох вчених, які займалися висвітленням даної теми роботи, загалом кліматології і мікроклімату. Теоретичні засади вивчення чинників мікроклімату і його особливостей розглядалися у працях Ландсберга Г. Е. [2] та Міщенка З. А. [4]. Детально описано про прояв мікрокліматичних чинників великих міст в праці Рубинштейна К. Г. [5]. Питання про антропогенні чинники формування мікроклімату найкраще описано в працях Матвеева Л. Т [3], Шевченко О. Г., Сніжко С. І., Самчука Є. В. [8] та Imamura I. R. [10]. Про вплив природних чинників, особливо рослинності, на мікроклімат територій добре описано в працях Chen, Jiquan, Saunders, Sari C. [9], Термена Б. К. [6] та Чайки В. Я. [7]. А набір інформаційних даних про мікрокліматичні особливості міста Полтави добре

висвітлений на основі матеріалів конференції «Географія та екологія Полтави» [1].

Велике сучасне місто є досить протяжною мікронеоднорідністю. Воно створює свій місцевий клімат, а на окремих його вулицях і площах створюються своєрідні мікрокліматичні умови, визначені міською забудовою, покриттям вулиць, розподілом зелених насаджень, водних об'єктів, тощо. Такими значними містами в Полтавській області є Полтава, Кременчук, Горішні Плавні, Миргород, Лубни та Пирятин. Але найбільш яскраво мікрокліматичний вплив виражений в Полтаві.

Загальні кліматичні умови міста Полтави зумовлені його розташуванням на паралелі 49° північної широти, відстані від джерел вологи (400 км від Чорного моря, 1000 км від Атлантики (Балтійське море); 2000 км від Північно Льодовитого океану (Баранцове море), та баричних центрів дії атмосфери (Азорського. Арктичного, Азіатською максимумів та Ісландського мінімуму, Чорноморської депресії, тощо). Внаслідок дії зазначених баричних центрів, клімат Полтави характеризується такими показниками: кількістю опадів за рік 545 мм, середньорічна температура повітря + 8,2°C.

Внаслідок локальних відмінностей природних умов та специфічних антропогенних трансформацій, характерних для міських ландшафтів Полтави формуються варіації типових кліматичних умов. Таким чином реально клімат міста виражається закономірним поєднанням ділянок з різним мікрокліматом.

Природними чинниками утворення мікрокліматичних відмінностей Полтави є рельєф, рослинність та водойми. До антропогенних чинників, що впливають на мікроклімат міста відноситься створення різнорівневих поверхонь із штучних матеріалів та антропогенного рельєфу у вигляді сукупності «рельєфоїдів» – споруд будь-якої форми, розмірів та різного призначення. Під дією зазначених чинників формуються істотні відмінності таких метеопказників у межах Полтави: температури, відносної вологості повітря та місцевої циркуляції.

На більшій частині території міста переважають сухі водонепроникні поверхні дахів, вулиць, майданів тощо. Цегла, асфальт, бетон, навіть природний камінь акумулюють сонячне тепло вдень віддають його увечері та вночі. Забруднене міське повітря з домішками диму та пилу краще затримує випромінюване нагрітою поверхнею тепло і зменшує нічне вихолодження. У місті менше тепла витрачається на випаровування. Додаткова, порівняно з околицями, кількість тепла надходить при спалюванні усіх видів палива, роботі транспорту, виробничих процесах, навіть від маси людських тіл. Тому над містами

утворюються так звані «теплові острови», середньорічна температура повітря у яких на один або кілька градусів вища, ніж над сусідніми територіями [3, 10].

Сучасна Полтава відноситься до середніх за кількістю населення (288,3 тис чоловік) та площею (103 км²) міст.

Значна частина території міста покрита рослинністю, але вона слабо представлена суцільними масивами, а тому поступається своїми розмірами штучним покриттям. Тому середня температура Полтави відрізняється від навколишньої місцевості більш-менш, ніж на один градус. Острів тепла над Полтавою більш-менш чітко виражений при ясній, маловітряній погоді у теплий період року.

Територія Полтави представлена ділянками із різними термічними умовами. Найвищі температури – на майданах, широких автомагістралях, залізничному полотні, темних дахах будинків. Нагрівання цих поверхонь влітку сягає 50-60°C, бо їх відбивальна здатність незначна: червоної цегли – 10%, покрівельного заліза – 6%, асфальту 4%, щебню гранітного – 2,5%. Температура повітря над обширними поверхнями із штучним покриттям може бути на 5-10°C вищою, ніж у парках, скверах, тінистих алеях. Причина полягає в тому, що відбиття сонячної енергії листям у кілька разів переважає відбивальну здатність указаних штучних поверхонь [7, 9].

Рельєф Полтави представлений горизонтальними та субгоризонтальними поверхнями вододільних рівнин, долинами річки Ворскли та її приток, балками із схилами різної крутизни та експозиції. На термічні умови впливають лише схили північної та південної експозиції. Схили південної експозиції збільшують кут падіння сонячних променів на величину своєї крутизни, а схили північної експозиції на таку саму величину зменшують кут падіння сонячних променів. На схили крутизою більше 60° промені не потрапляють узагалі [4]. Схили зазначених експозицій представлені в долині річки Тарапунька в історичному куточку Павленки та Монастирської гори, у балках Полтавською міського парку, балці між Пушкарівкою і Юрівкою та Садами. На ділянках без деревної рослинності різниця температур на схилах північної та південної експозицій у теплий період може сягати 6-8°C [1].

Варіювання відносної вологості в місті обумовлено чергуванням ділянок із штучним покриттям, із ґрунтами без рослинності, трав'янистими та деревним рослинним покривом. Найбільші показники спостерігаються у природних лісових масивах (Яківчанський ліс, заплавні ліси на Дублянщині та Вакуленцях, великих парках (Прирічний парк на Леваді та Полтавський міський), штучних посадках (на Черво-

ному шляху, на корінному правому березі Ворскли тощо). Дещо нижчі значення відносної вологості над місцевостями із трав'янистою рослинністю на заплаві річки Ворскла, незабудованих балках, тощо.

Збільшення вологості атмосферного повітря обумовлено тим, що поверхня, покрита рослинністю, випаровує у десятки разів більше води, ніж та, що її позбавлена. До того ж деревна рослинність зменшує швидкість вітру і волога не розвіюється тому у маловітряну погоду місцевість із рослинністю на відкритому ґрунті має відносну вологість повітря на 7-12 % більшу, ніж на майданах та вулицях із твердим покриттям [6]. Підвищують вологість повітря і водойми. Дослідження показали, що відчутний ефект на вологість повітря має лише річка Ворскла, коли відбувається денний бриз.

При цьому зволоженість повітря може зростати на 5-8% у прибережній смузі шириною не більше 10-15 м. Менші водойми – ставки у дендропарку, біля Садів на вологість повітря істотно не впливають [1].

У містах формується специфічна циркуляція атмосфери. Для Полтави у цілому швидкість вітру зменшується порівняно із сусідньою територією через концентрацію механічних перешкод у формі споруд і зелених насаджень. У самому місті різниця у нагріванні освітлених та затінених частин вулиць, майданів та дворів призводить до утворення місцевих вітрів із незначною швидкістю (1 – 5 м/с), що спостерігається на відстані десятків метрів. Такі вітри дмуть із більш прохолодних затінених частин міста до тепліших освітлених. Це приклад дії «теплових машин» атмосферної циркуляції четвертого роду. Вони являють собою поєднання невеликих ділянок, що відрізняються за умовам надходження та поглинання сонячної радіації й тому у різній мірі нагріті [2].

У Полтаві представлено кілька типів «теплових машин». Крім значеної пари затіненої й освітленої ділянки, це такі поєднання: зелені насадження – забудова, лісовий масив – узлісся, водойма – берег, річкова долина (балка) – вододільна рівнина. Із при річного парку та заплави Ворскли вітер у теплий період року часто віє у бік розігрітої Левади, це, наприклад, циркуляції «зелені насадження – забудова». На берегах Ворскли формується бриз. Його швидкість 1-3 м/с, а поширюється він на кілька метрів від берегової лінії. На крутому правому березі Ворскли в районах Інститутської, Іванової та Монастирської гір, Панянки, балках у дендропарку чітко виявляються вітри схилів, вони вдень спрямовані вгору по схилах, а вночі – навпаки. Ці вітри сильніші, ніж бризи. Їх швидкість сягає 5-10 м/с [1].

У Полтаві через її розташування переважно на підвищеному розчленованому правому березі Ворскли є природні передумови для по-

силення вітру як у чистому вигляді, так і в поєднанні з антропогенними чинниками. Так, низка досить протяжних вулиць із багатоповислою забудовою, що простягаються у напрямку переважаючих вітрів (західних, північно-західних і південно-західних) обумовлюють концентрацію повітряною потоку і, як наслідок, істотне посилення вітру. Це явище одержало образну назву «труба» за аналогією з аеродинамічною трубою, якій штучно створюються повітряні потоки із великою швидкістю. У Полтаві ефект «труби» характерний для вулиць Соборності, Героїв АТО, Європейської.

Окремі високі будівлі або їх масиви впливають на циркуляцію повітря, як пагорби. Вітер обтікає споруди збоку і згори. При цьому його швидкість зростає у бічних вулицях та провулках. Повітря накопичується перед будівлями, унаслідок чого підвищується атмосферний тиск і збільшується швидкість вітру, який обрушується на вулиці та майдани згори з-за будівель. Наприклад, така циркуляція характерна для будівлі 5-ї школи у поєднанні з пришкільним стадіоном, споруди швейної фабрики «Ворскла» та багатьох інших місць [1].

Таким чином, на мікроклімат Полтави впливають як природні так і антропогенні чинники. В першу чергу мікроклімат міста залежить від рельєфу, який представлений горизонтальними та субгоризонтальними поверхнями вододільних рівнин, долинами річки Ворскли та її приток, балками із схилами різної крутизни та експозиції. На термічні умови впливають схили північної та південної експозиції і штучні покриття в місті.

Варіювання відносної вологості в місті обумовлено чергуванням ділянок із штучним покриттям та природною рослинністю. Найбільші показники спостерігаються у природних лісових масивах, великих парках, штучних посадках, на корінному правому березі Ворскли тощо, найменші на відкритих незатінених ділянках із штучними покриттям.

Місцева циркуляція повітря Полтави через її розташування переважно на підвищеному розчленованому правому березі Ворскли сприяє утворенню вітрів схилів, а міська забудова формує ефект «труби» через специфіку чергування відкритих і затінених ділянок і географічної орієнтації вулиць міста.

Отже, мікроклімат міста Полтави формується під дією природних чинників та антропогенних чинників. Накладаючись один на одного, вони утворюють специфічний мікроклімат притаманний для даного міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Географія та екологія Полтави: матеріали Всеукр. науково-практ. конф., 25.04.2008 р. / М-во освіти і науки України, Полтавський держ. пед. університет імені В.Г. Короленка. – Полтава: Верстка, 2008. – 156 с.
2. Ландсберг Г. Е. Климат города: Пер. с англ. [А. Я. Фредмана]; под. ред. А. С. Дубова. – Ленинград: Гидрометеиздат, 1983. – 248 с.
3. Матвеев Л. Т. Формирование и особенности острова тепла в большом городе / Л. Т. Матвеев, Ю. Л. Матвеев // Докл. РАН. 2000. Т. 370, № 2. С. 249–252.
4. Міщенко З. А., Ляшенко Г. В. Мікрокліматологія. Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2007. – 336 с.
5. Рубинштейн К. Г. Оценка изменения температуры воздуха и количества осадков в крупных городах (на примере Москвы и Нью-Йорка) / К. Г. Рубинштейн, А. С. Гинзбург // Метеорология и гидрология. – 2003. – № 2. – С. 29–38.
6. Термена Б. К. Лісознавство з основами лісівництва. Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – XXI, 2005. – 160 с.
7. Чайка В. Я. Зелені шати Полтавщини. – Полтава: Криниця, 1994. – 160 с.
8. Шевченко О. Г., Сніжко С. І., Самчук Є. В. Температурні аномалії великого міста // Український гідрометеорологічний журнал. – 2011. – № 8. – С. 67–73.
9. Chen, Jiquan; Saunders, Sari C. Microclimate in Forest Ecosystem and Landscape Ecology/ Chen, Jiquan; Saunders, Sari C.; Crow, Thomas R.; Naiman, Robert J.; Brososfske, Kimberley D.; Mroz, Glenn D.; Brookshire, Brain L.; Franklin, Jerry F.// Bioscience. Vol. 49 no. 4.: p. 288-297. 1999.
10. Imamura, I. R. Role of soil moisture in the determination of urban heat island intensity in different climate regimes [Електронний ресурс]: Role of soil moisture in the determination of urban heat island intensity in different climate regimes I. R. Imamura. – URL: <https://www.witpress.com/Secure/elibrary/papers/AIR93/AIR93031FU.pdf>

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНІ РЕСУРСИ У СТРУКТУРІ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Єрмаков В. В.,
*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії, методики її навчання
та туризму Полтавського національного
педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

Наявність природно-рекреаційних ресурсів території (у сукупності із культурно-історичними і соціально-економічними ресурсами) є однією з умов для розвитку туризму в регіоні. Компонентна структура потенціалу природних туристично-рекреаційних ресурсів багато в чому визначає галузевий склад сфери туризму і відпочинку. У даному випадку ми зосередимо свою увагу на категорії природних туристично-рекреаційних ресурсів.

Територія Полтавської області характеризується наявністю значного потенціалу природних туристично-рекреаційних ресурсів, який

на сьогоднішній день вже частково використовується для потреб розвитку курортної сфери, різних видів туризму (водного, кінного, пішохідного, велосипедного, екологічного, сільського), мисливсько-рибальського господарства, а також для періодичного відпочинку і оздоровлення населення.

Область виступає як традиційний рекреаційно-туристичний регіон і має сприятливі передумови для розвитку туризму. Фізико-географічні особливості території області визначаються через сутність об'єктів природного середовища як рекреаційно-туристичних ресурсів [1].

Природно-ресурсний потенціал Полтавської області належить створює досить сприятливі умови для організації санаторно-курортного лікування, масового відпочинку і туризму. Основу курортних ресурсів регіону складає насамперед їх бальнеологічна група. Родовища мінеральних вод виявлені на території сучасних Полтавського, Миргородського та Кременчуцького районів. За хімічним складом вони відносяться до гідрокарбонатно-хлоридно-натрієвих і хлоридно-натрієвих, мають низьку мінералізацію і використовуються для лікування. Найбільшу лікувальну цінність має миргородська мінеральна вода. Мінеральні води інших родовищ використовуються переважно як столові.

Оздоровчі і лікувальні властивості має і клімат області, який відзначається помірністю і врівноваженістю характеристик – відносно високим рівнем інсоляції, достатньою, але не надмірною кількістю опадів, безвітряними типами погод. Загалом ресурси лікувальних мінеральних вод, клімат, мальовничі лісостепові ландшафти створюють умови для розвитку в області оздоровчих закладів різного типу – спеціалізованих санаторіїв, будинків відпочинку, профілакторіїв, дитячих оздоровчих таборів, туристичних баз та баз відпочинку, готельно-відпочинкових комплексів нового типу.

Загальний об'єм природно-рекреаційного потенціалу області складає 14335,4 тис. люд.-доз рекреації в рік. За розрахунками в цінах початку 90-х років минулого століття [3; 4, с. 7-8, 41, 51] економічна вартісна оцінка потенціалу природних рекреаційних ресурсів Полтавщини становила 5,4% сумарного потенціалу природних ресурсів області. За потенціалом природних рекреаційних ресурсів Полтавщина посідає 13 місце серед областей України [2, с. 286]. Загалом рекреаційні ресурси області потенційно багаті. Тому в перспективі передбачено створення нових баз відпочинку, а також розширення рекреаційних територій області до 10-12% від загальної площі області [2, с. 287].

Отже, Полтавська область у загальній структурі інтегрального природно-ресурсного потенціалу в якості окремої компонентної скла-

дової має рекреаційні ресурси, які мають перспективи свого подальшого використання. Для повоєнного періоду слід прогнозувати зростання їх значення в якості ресурсної бази для розвитку оздоровчого, лікувального туризму, фізичної та психологічної реабілітації.

У зв'язку з цим актуальним і необхідним стає подальша розробка критеріальних засад забезпечення режиму збалансованого туристично-рекреаційного природокористування, організованого на принципах безперервності і невиснажливості у контексті концепції сталого розвитку території.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алешугіна Н.О., Барановська О.В., Барановський М.О., Зеленська О.О., Смаль І.В., Філоненко І.М. Рекреаційно-туристичні ресурси України з основами туристичного ресурсознавства. Навчальний посібник. Чернівці: Видавництво ЧНТУ. 2015. 492 с. URL: http://tourlib.net/books_ukr/aleshugina.htm
2. Полтавська область : природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис / М. В. Аліман, В. В. Андрієнко, Л. М. Булава та ін. ; за ред. К. О. Маца. [2-ге вид., доп. і перероб.]. Полтава : Полтавський літератор, 1998. 336 с.
3. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. Львів: Світ, 1993. 240 с.
4. Руденко В.П. Довідник з географії природно-ресурсного потенціалу України. Київ: Вища школа, 1993. 182 с.

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

АРХЕОЛОГІЧНІ ЗНАХІДКИ КОБЕЛЯЦЬКОГО КРАЮ

*Біденко Лілія, вихованка
гуртка «Юні туристи-краєзнавці»
Кобеляцької станції юних туристів
Кобеляцької міської ради Полтавської області
Керівник: Шабалтій О. М., керівник гуртка*

Опрацьовуючи архів Кобеляцької станції юних туристів, а це понад сто краєзнавчо-пошукових робіт, написаних протягом останніх двадцяти років, стало зрозумілим, що юні краєзнавці дослідили досить багато місцевих фактів, подій, явищ. Особливо багато матеріалів стосується вивчення біографій та досягнень відомих земляків. Але є одна тема, навіть цілий науковий напрям, відомостей та досліджень з якої обмаль. Це археологія рідного краю, археологічні експедиції та знахідки. Дана робота є досить актуальною, оскільки дає можливість узагальнити інформацію про археологічні надбання Кобеляцького краю, популяризувати археологію як науку, що вивчає історичне минуле людства на основі речових пам'яток, спонукати молодь цікавитися історією, археологією, краєзнавством.

У дослідженні даної тематики дуже цінна є монографія Олександра Супруненка «З історії археологічних досліджень на Полтавщині», у якій наводиться огляд історії наукових знань про старожитності Полтавщини та основних етапів вивчення території Полтавської області з 17 до початку 21 століття. Перша згадка про археологічні дослідження в кобеляцькому краї датується початком ХХ століття. Визначний український археолог Вадим Михайлович Щербаківський, який очолював археологічний відділ Природничо-історичного музею Полтавського губернського земства, та у 1912 році дослідив Мечетський некрополь золотоординської доби в пониззі Ворскли (поблизу с.Кишеньки тодішнього Кобеляцького повіту) [4, с.31]. У 1924-1927 роках розкопки на околицях села Гарбузівки проводив відомий український археолог Михайло Якович Рудинський [4, с.48]. Залишки поселення доби брон-

зового віку на побережжі Дніпра у 1927 році досліджував Олександр Кузьмович Тахтай [4, с.49].

У 1977-1990 роках відновив археологічні дослідження полтавський краєзнавчий музей, наукові працівники якого проводили охоронні розкопки курганів у зонах меліоративних робіт чи на місцях руйнувань пам'яток, спричинених дією природних чинників [4, с.63]. В Кобеляцькому районі такі роботи під керівництвом археолога Лугової Л.М. проводилися поблизу села Орлик, під керівництвом археолога Олександра Супруненка в багатьох населених пунктах. За підсумками археологічної частини «Зводу пам'яток історії та культури» станом на 1991 рік в Кобеляцькому районі налічувалося археологічних 359 об'єктів: 317 курганів, 32 поселення, 48 насипів, 8 майданів [4, с.65]. Останніми археологічними дослідженнями на теренах Кобелячини згадуються розкопки поховання донецької катакомбної культури в селі Василівці, які проводилися під керівництвом Анатолія Гейка в 1998-2004 роках Центром охорони та досліджень пам'яток археології управління культури облдержадміністрації.

В наступній монографії О. Супруненка «Кургани Нижнього Поворскля» більша половина видання стосується археологічних розкопок в Кобеляцькому краї. Автор детально описує розкопки кургану епохи енеоліта-бронзи поблизу села Василівки [5, с.41-55]. Далі цілий розділ книги розповідає про середньосарматське поховання, яке в 1950-х роках у селі Павлівці відкрив і дослідив Г. Сидоренко. Цікаво описано всі знахідки з цього поховання, що нині зберігаються в Полтавському краєзнавчому музеї [5, с.56-67]. Незначна інформація розміщена в книзі про Вільховатські кургани та про курган на острові Турлук поблизу Орлика [5, с.69-73]. В книзі описані археологічні знахідки, які випадково виявлені під час сільськогосподарських робіт в різні часи поблизу Орлика, Дашківки, Світлогірська та передані на зберігання в Полтавський краєзнавчий музей [5, с.74-85].

В Кобеляцькій публічній бібліотеці вдалося ознайомитися із науковим виданням «Археологічний літопис Лівобережної України». Так у №1-2 за 1998 рік цього видання розміщена стаття К. Мироненка «Давньоруські поселення нижнього Поворскля» про археологічні знахідки, що дають підстави підтверджувати факти існування у X-XIII століттях давньоруських поселень поблизу Кобеляк, Шевченка, Орлика та Придніпрянського [2, с.66-70]. Особливо цікаво про Кобеляки – «При огляді решток городища сотенного містечка, яке виникло, можливо, на місці давньоруського поселення, краєзнавцем І. Бовкуном у котловані нової

міської церкви виявлені окремі уламки кружального посуду давньоруського часу XII-XIII століть» [2, с.67].

У примірнику №2 «Археологічного літопису Лівобережної України» за 2003 рік у статті О. Супруненка «Музейник та археолог Микита Стан: доля і війна» знаходимо інформацію про археологічні дослідження Микити Антоновича Скана у 1941 році в Кобеляцькому районі. «В Кишеньці обстежувалися залишки золотоординського некрополя, де зібрана хороша колекція кольорових кахлів, та рештки селітрового заводу. У Тахтайці дослідник виявив поселення доби пізньої бронзи та знайшов банкоподібний горщик зрубного часу» [6, с.19]. Про дослідження археологічних пам'яток черняхівської культури повідомляє Роман Рейда у статті «До вивчення пам'яток черняхівської культури нижнього Поворскля». [3, с.118-125]. Також Р. Рейдою описується сім селищ цієї культури, що розташовувалися поблизу Галів, Сухинівки, Гарбузівки, Кишеньок (3 стоянки), Переволочної [3, с.122-123].

Якщо вести мову про останні «археологічні роки» до повномасштабного вторгнення, то деякі археологічні знахідки були виявлені у 2018-2021 роках під час будівництва об'їзної дороги, коли фахівці науково-дослідного центру «Рятівна археологічна служба» Інституту археології Національної академії наук України досліджували кілька археологічних пам'яток, розташованих у межах будівництва цієї автодороги Дніпро – Решетилівка.

Розкопки проводилися на курганній групі біля Грицаївки та на багатопоселенні, розташованому в південно-західній частині Кобеляк. Під час дослідження багатопоселення поблизу Кобеляк зафіксовано вісім археологічних об'єктів. Три з них – залишки господарських споруд. Їх науковці попередньо датують пізнім неолітом. На місці розкопок археологи виявили фрагменти керамічних ліпних горщиків з накольчастим орнаментом, крем'яний скребок та дрібні фрагменти кісток тварин. Решта об'єктів – залишки господарських споруд 18–19-го століть. У заповненні знайдено велику кількість фрагментів кружальних горщиків та мисок.

За результатами проведеної краєзнавчо-дослідної роботи, зробила такі висновки: археологи бували в наших краях та зробили певні відкриття. Звичайно це не так масштабно і широковідомо як у інших громадах. Хоча на землях Кобеляцької громади виявлено багато курганів, але розкопки не дали якихось цінних знахідок. Кобеляцька земля не така багата на археологічні знахідки як Котелевська, Лубенська, Чорнухинська... Та все ж, археологія присутня і на Кобеляччині.

Саме тому, я однозначно продовжу подальший збір матеріалів про археологічні знахідки, зокрема планую відвідати музеї при закладах освіти Кобеляцької громади, де можливо ще знаходяться якісь невідомі мені археологічні артефакти.

Разом з друзями ми плануємо здійснити велопоходи та археорозвідки по селам громади, де проводилися розкопки, щоб побувати на місцях їх проведення. Переконана, що ще відшукаю додаткові матеріали з теми цього дослідження в інших джерелах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Діденко О. Під Кобеляками виявили споруди пізнього неоліту// Ехо. 2019. – № 27 с.4
2. Мироненко К.М. Давньоруські поселення нижнього Поворскля// Археологічний літопис Лівобережної України. – 1998. – №1-2. – С.66-70.
3. Рейда Р.М. До вивчення пам'яток черняхівської культури нижнього Поворскля// Археологічний літопис Лівобережної України. – 2002. – №2. – С.118-125.
4. Супруненко О. Б. З історії археологічних досліджень на Полтавщині: Короткий нарис – К., ВЦ» Археологія», 2007. -124с.
5. Супруненко О. Б. Кургани Нижнього Поворскля. – Полтава, 1994. -104с.
6. Супруненко О. Б. Музейник та археолог Микита Стан: доля і війна// Археологічний літопис Лівобережної України. – 2003. – №2. – С.14-22.
7. Ярошенко Г. Поховання I тисячоліття до нашої ери залягали на глибині 70 сантиметрів// Вечірня Полтава. 2019.- №44 с.24.

«ТАЄМНА МІСІЯ ВАСИЛЯ КАПНІСТА ДО БЕРЛІНУ. 1791 РІК»

Бойко Віталій, учень 9 класу

Гімназії №18 Полтавської міської ради.

Керівник: Момот М. В., учитель історії

У 1791 році відбулося подія, яка відома як "місія Капніста до Берліну". Чи не найдискусійнішим моментом в дослідженні життя та діяльності В. Капніста є його таємна берлінська місія 1791 року. Капніст вирушив до Пруссії зі спеціальним завданням – звернутися до прусського уряду із проханням підтримати можливе антиросійське повстання в Україні.

У документах, які знайшов польський історик Бронислав Дембінський, йшлося про те, що в квітні 1791 р. в м.Берліні до голови прусського кабінету міністрів графа Евальда Фрідріха Герцберга звернувся з листом український шляхтич надвірний радник і урядовець державних фабрик Капніст. Лист був адресований королю Пруссії Фрідріху Вільгельму II, в ньому Капніст звертався з проханням до короля при-

йняти його для таємних переговорів. 24 квітня Герцберг представив рапорт королю, в якому повідомляв про візит малоросійського дворянина, надісланого своїми земляками, що «доведені до крайнього відчаю тиранією, яку російський уряд, а саме князь Потьомкін, здійснювали над ними». [2, с. 225]

Герцберг повідомляв про прохання Капніста на протекцію короля у разі війни Пруссії з Росією, завдяки чому жителі країни давніх запорозьких козаків змогли б спробувати скинути російське ярмо. Далі міністр говорить про те, що Капніст справив гарне враження на нього своїм добрим виглядом та привабливою розмовою, але в той же час Герцберг побоювався, що це міг бути емісар, підсланий російським урядом. Тому Герцберг не надав чіткої відповіді Капністу, зауваживши, що він не має права вплутуватися в такі пропозиції, і це питання не може в даний час бути вирішеним, оскільки Пруссія дотримується миру з Росією. Відповідь короля була негативною, він підтримав думку Герцберга, що не можна довіряти першому зустрічному, який приходить з подібними планами, а у випадку війни необхідно буде дізнатися думку його співвітчизників з цього приводу. Таким чином, сторони хоча й домовилися підтримувати контакти (Капніст сказав, що в нього є брат, який подорожує, і через нього підтримувати зв'язок), та вже було очевидно, що місія Капніста провалилася. [2, с. 227]

Місія Василя Капніста до Берліна у 1791 році, хоч і не дала очікуваних результатів, але має велике значення для історії України та міжнародних відносин у 18 столітті. Спочатку про сутність та мету місії. Місія Василя Васильовича полягала в його проханні до прусського уряду підтримати можливе антиросійське повстання в Україні. Ця місія відображала стратегічний план українських патріотів та дипломатів того часу, які намагалися залучити міжнародну підтримку у боротьбі за незалежність та визволення від імперського впливу. Суть місії полягала в тому, щоб звернутися до прусського уряду з проханням активно підтримувати український рух за свободу від російського владарювання. Це була спроба використати дипломатичні зусилля для отримання підтримки з боку інших держав у боротьбі за національні інтереси України. Мета місії Капніста полягала у тому, щоб з'ясувати можливість отримання підтримки від короля Пруссії у разі війни з Російською імперією та допомогти мешканцям Російської України звільнитися від "російського ярма".

Капніст виступив як символ боротьби та реалізації національних інтересів, звертаючись до прусських урядовців з проханням сприяти українському руху за незалежність. Місія підкреслила важливість між-

народної підтримки та дипломатичної активності у боротьбі за визволення від імперських впливів.

Капніст виступив як символ боротьби та реалізації національних інтересів, звертаючись до прусських урядовців з проханням сприяти українському руху за незалежність. Місія підкреслила важливість міжнародної підтримки та дипломатичної активності у боротьбі за визволення від імперських впливів.

Таким чином, місія Василя Капніста до Берліна у 1791 році є не лише важливим історичним епізодом, але й символом непохитного прагнення українського народу до свободи та незалежності. Вона нагадує нам про важливість міжнародної підтримки та солідарності у боротьбі за національні права та самостійність, актуальність яких зберігається і донині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. М. Антонович, Козацький проект Василя Капніста – "Сьогочасне й Минуле", Львів. 1939, II.стор. 16-22.
2. Дашкевич Я. Р. Берлін, квітень 1791 р.: Місія В.В. Капніста, її передісторія та історія // Український археографічний щорічник. 1992. Т. 4., Вип. 1. С. 220-259.
3. Капнист, Василий Петрович // Русский биографический словарь – СПб: 1897. – Т. 8. – С. 478–479.
4. Оглоблин О. Берлінська місія Капніста 1791 року. Історіографія і методологія питання (з приводу нової теорії проф. Вільяма Еджертона) // 13.Оглоблин О., Люди старої України та інші праці. – Острог; Нью-Йорк, 2000. – С. 281 – 303].
5. О. Оглоблин, Нариси з історії капіталізму на Україні, в. I, X.; К., 1931., Істор. 19-20.
6. О. Оглоблин, До питання про місію Капніста 1791 року. – "Краківські Вісті", 1943,ч. 129.

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ НА ЧОРНУХИНЩИНІ ОЧИМА СВІДКІВ ТА МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

*Брекало Назар, учень 9 класу
Вороньківського ліцею Чорнухинської
селищної ради Полтавської області,
Керівник: Рубцова С. Г., вчитель*

Задумана і проведена більшовиками колективізація села є однією з найтрагічніших сторінок в історії України. Не минула ця трагедія і мій край. Перша спроба колективізації на Чорнухинщині припадає на 1918р., коли у Чорнухинській волості створено 14 артільей [1,с.181], але у вирі боротьби за владу вони розпалися. Сільськогосподарські артілі досить активно почали створюватися на Чорнухинщині у 1919 році.

За статистичними даними з 43 артiлей якi було створено в той час на Полтавщинi 9 знаходилось у Бiлоусiвкiй та Чорнухинськiй волостi. [5,с.134]

Таблиця 1

Артiлі Чорнухинщини на кiнець травня 1919 р.

№ з/п	Час створення	Назва артiлі	Кiлькiсть землi (десятини)
1.	15.04.1919р.	«Чорнухинська» м.Чорнухи	150
2.	23.04.1919р.	«Воля» с.Бiлоусiвка	15
3.	23.04.1919р	«Червона зiрка» с.Бiлоусiвка	200
4.	02.05.1919р.	iм. Т.Г. Шевченка с. Харсiки	96
5.	09.05.1919р.	«Сербинiвська» хутiр Сербинiвка	85
6.	09.05.1919р.	«Ковалiвська» с.Ковалi	120
7.	15.05.1919р.	«Чорнухинська» м.Чорнухи	100
8.	23.05.1919р.	«Сухоносiвська» с.Сухоносiвська	60
9.	23.05.1919р.	«Труд» м.Чорнухи	250

Та бiльшiсть селяни прагнули працювати на землi самостiйно, а це йшло в розрiз з партiйною лiнiєю. То ж коли на з'їзді Рад Лохвицького повіту депутат від Воронькiвської волостi Сова iван запропонував дати селянам у десятирiчне тимчасове користування певний надiл землi, то цю пропозицiю було вiдхилено. [3, с.43].

Нова влада була зацiкавлена у створеннi нових колективних господарств та iх успiшнiй роботi, адже це служило доброю агiтацiєю для одноосiбникiв об'єднувати власнi господарства.

Значних темпiв масова колективiзацiя селянських господарств набирає у 1929 році. Перший колгосп на землях Чорнухинщини було створено у 1929р., коли 20 бiдняцьких господарств села Мелехи та 25 господарств села Вороньки об'єдналися в колективне господарство, яке назвали iм'ям Гната Сiчкаря.

З процесом колективiзацiї тiсно пов'язаний процес розкуркулення, коли тисячi працюючих селян виселялися з обжитих мiсць без домашнього майна та худоби. На Чорнухинщинi було заплановано до розкуркулення мiсцевими органами влади 94 господарства, райвиконком затвердив 59.

Відповідно до постанови РНК УРСР від 13 серпня 1929 р. швидко визначалася приналежність до куркульства. Якщо дбайливий господар потрапляв під один з пунктів, а саме: наявність олійниці, крупорушки, млина, займався торгівлею чи просто будинок був покритий бляхою, його господарство вважалося куркульським.

Пригадує житель с. Вороньки Павліченко Павло Іванович: «На той час, я був ще дитиною та добре пам'ятаю, як батько знімав залізний дах на хаті і абияк покривав старою соломою, щоб не розкуркулили. Батько був гарним шевцем. Шив чоботи, лагодив взуття всій округі, за що йому добре платили. То збудувавши нову хату у 28 році накрити залізом, а в 30 році сам його й зняв, щоб не об'явили куркулем. Такі то часи були.»

Після розкуркулення сім'ї залишалася дрібниця. Основна частина майна розтягувалася членами буксирних бригад, які проводили розкуркулення. Ось, як згадує ті часи жителя с. Вороньки Біляк Марія Максимівна: «Ходили такі буксири, розкуркулювали, а кого? Хто своїми пучками все до купи збирав. Не пиячив, працював всією родиною. Була така Мелашка, то в наших сусідів забрала платки, а потім сама в них ходила.»

Отже, селяни, які до цього працювали на власній землі, були її господарями змушені йти до колгоспів, де панували низька дисципліна, зрівнялівка в оплаті праці, безвідповідальність. Все це не могло забезпечити виробництво достатньої кількості продовольства, зокрема і зерна. Українське село почало відчувати труднощі з продовольством. Примара голоду насувалась і на Чорнухинський край.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булда М.І. Край Григорія Сковороди. Гадяч, 2013. 320с.
2. Державний архів Полтавської області: документ – Ф.Р.2068. – Оп.3., – Спр.42. Арк. 72.
3. V з'їзд робітничих, селянських і червоноармійських депутатів Лохвицького повіту. Лохвиця, 1921, С.: 78.
4. З матеріалів Вороньківського краєзнавчого музею.
5. Історія колективізації сільського господарства Української РСР. 1917-1933: збірник документів і матеріалів у 3т. Т.1 Київ: Вид-во АН УРСР, 1962. 528с.
6. Колективізація сільського господарства і голод на Полтавщині: 1929-1933: збірник документів. Полтава, 1994. 247 с.

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ. ВЧЕНИЙ ІЗ СОКІЛКИ СИМОН НАРІЖНИЙ

*Гамага Тимур, вихованець
Гуртка «Велосипедний туризм»
Кобеляцької станції юних
туристів Кобеляцької міської
ради Полтавської області
Керівник: Шабалтій О. М., керівник гуртка*

Кожен край має відомих людей, які прославили свою малу батьківщину в якійсь сфері людської життєдіяльності. Не виключенням є і Кобеляцька земля. Майже кожному українцю відомі імена Олеса Гончара, Павла Загребельного, Миколи Касьяна. Є ще значна кількість й інших прославлених та відомих широкому загалу моїх земляків. Але є й такі, про життя та діяльність яких, відомо досить мало. Особливо це стосується борців за незалежність України початку ХХ століття.

Доведу це на прикладі Симона Петровича Наріжного. Отже, Симон Петрович Наріжний народився 30 січня 1898 року в селі Сокілка Кобеляцького повіту в православній сім'ї Петра та Варвари Наріжних. На той час Сокілка мала статус волосного містечка і була досить розвиненим населеним пунктом, в якому проживали 4,5 тис. жителів. В Сокілці діяли 5 церков, селітряний завод, волосна лікарня, 7 крамниць, базарний майдан, діяли 3 щорічні ярмарки [1, с.90]. Батьки С.Наріжного дбали про освіту дітей, і Симон спочатку вчився у початковій школі в Сокілці (1907–1909), потім у середній Комерційній школі в Кобеляках (1910–1917). В юному віці майбутній вчений цікавився історією українського народу, його боротьбою за свою незалежність. У 1915 році Симон був заарештований за звинуваченням у зберіганні й розповсюдженні забороненої літератури, що закликала до боротьби за автономію України. У 1916 році відбувся судовий процес, на якому було визначено міру покарання – з огляду на молодий вік йому присудили 8 місяців ув'язнення. У березні 1917 року Наріжного звільнили з під варті.

В листопаді 1922 року Симон Наріжний став студентом філософського факультету Карлового університету, згодом продовжив навчання в Українсько-му Вільному Університеті (УВУ). Вже з перших днів перебування у Празі Наріжний став авторитетним лідером студентського руху. У квітні 1923 року за його ініціативою було скликано загальні збори студентів та професорів УВУ, де він виголосив головну доповідь «В справі загального стану і ближчих завдань УВУ». Наріжний твердив, що радянська влада в Україні, побудована на брехні й терорі, буде з

кожним роком зміцнюватися, а тому необхідно розраховувати на довготривале перебування в Чехословаччині [2, с.157]. У 1927 році Симон Наріжний (у 29 років) отримав диплом професора філософії (докторська дисертація мала назву «Гетьманування Виговського, Хмельниченка та Тетері»). Тоді ж став викладачем кафедри всесвітньої історії середніх і нових віків Українського високого педагогічного інституту (УВПІ) імені М. Драгоманова у Празі, де викладав протягом чотирьох років (1928 – 1932), видав навчальний посібник «Нариси з історії середньовіччя. Мусульманський світ», огляд «Українські публікації до всесвітньої історії» та постійно вів рубрику аналізу матеріалів з української у часописі «Слов'янський огляд» [3, с.301].

Симон Наріжний був учнем видатного історика і дипломата часів Української революції 1917-21 років Дмитра Дорошенка, який у листі до В'ячеслава Липинського називав Симона Наріжного найздібнішим зі своїх слухачів: «Як людина, він здається мені симпатичним: культурний, коректний, працьовитий... Живучи в злиднях, ніколи не бідкався і не нарікав. Думаю, що з нього будуть люде». Саме під впливом останнього Симон плідно займався історією козаччини, особливо діяльністю гетьмана Івана Виговського, Гадяцькою угодою, московськими посольствами в Україні у XVII ст., запорізьким судочинством. Неймовірно, як багато він працював! А ще займався громадською діяльністю, будучи незмінним вченим секретарем Історично-філологічного товариства у Празі, яке було найвизначнішою науковою організацією української еміграції, заснованим у 1923 році з ініціативи Дмитра Антоновича. До 1940 року Товариство влаштувало 404 засідання, на яких вислухали 611 доповідей. З них 61 доповідь мав Симон Наріжний, частину яких було опубліковано окремими брошурами (про Володимира Антоновича, Миколу Василенка, Василя Біднова, Якова Шульгіна, літопис Григорія Грабянки) [3, с. 298].

Симон Наріжний в цей період опублікував низку кращих своїх наукових праць. Перелічимо лише кілька його історичних досліджень. Це «Гетьман Іван Виговський», «Московська служба Івана Виговського», «Полтавський університет», «Нариси з історії середньовіччя», «Мусульманський світ», «Ярослав Голь», «Прийняття московських посланців в українській державі XVII в.», «Суддівництво і кара на Запоріжжі», «Українік в чеському історичному часописі», «Гадяцька умова в світі української історіографії», «Літопис Григорія Граб'янки», «В. Б. Антонович», «Наукова праця Василя Біднова», «Я. Шульгін і його наукова праця», «М. П. Василенко і його наукова діяльність», «15 літ діяльності Українського історично-філологічного Товариства в Празі», «Одеське

товариство історії й старовини» та інші. Але найвизначнішою була праця Симона Наріжного «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами» (1942 рік), написана за живими матеріалами, зібраними в Музеї Визвольної Боротьби України.

Втікаючи від радянської влади, переїхав у 1950 році до Австралії, мешкав в невеличкому будинку в містечку Дівай. Протягом десяти років доглядав паралізовану дружину, відмовившись віддати її до лікарні. Там і помер 23 липня 1983 року. Поховано його у спільній могилі з дружиною Іриною на українській православній ділянці сіднейського цвинтаря Руквуд. На пам'ятнику з білого мармуру чорними літерами викарбувало напис: «Блаженні гнані за правду» [4, с. 21].

На жаль, доволі довго діяльність і науковий доробок нашого земляка, історика, культуролога, автора унікальних розвідок з історіографії, людини дивовижної творчої енергії, збирача і шанувальника історико-культурних цінностей, пов'язаних з героїкою визвольних воєн за незалежність України, Симона Петровича Наріжного були майже невідомі в Україні. Лише останніми роками привідкрилася завіса забуття про Симона Петровича Наріжного – вченого, українського історика гетьманщини, бібліографа, дослідника української еміграції у світі, музеєзнавця, культуролога.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Атаманенко А.Є. Симон Наріжний: людина, історик, організатор наукового життя // Історія торгівлі, податків та мита. – 2013. – № 1. – С. 132–147
2. Врублевська В. Б. Науково-практична конференція “Симон Наріжний та українська еміграція 20–30-х рр. XX ст. у Празі” // Український історичний журнал. – 1999. – № 4. – С. 156–159
3. Мушинка М. Симон Наріжний – літописець української еміграції міжвоєнного періоду // Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції 1919–1939. Матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої. – К. : Вид-во Олени Теліги, 1999. – 376с.
4. Повернення культурного надбання України: проблеми, завдання, перспективи. – К., 1999. – Вип. 12. Матеріали науково-практичної конференції “Симон Наріжний та українська еміграція 20–30-х рр. XX ст. у Празі”. Полтава, жовтень 1998.

ПАТРІОТИЗМ У РОЗУМІННІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

*Голуб Софія, учениця 10 класу
Опорного закладу «Кобеляцький ліцей №1»
Кобеляцької міської ради Полтавської області»
Керівник: Ярмоленко О.О.,
педагог-організатор, керівник гуртка*

З метою вивчення ставлення здобувачів освіти до патріотизму в опорному закладі «Кобеляцький ліцей №1» проведено опитування «Патріотизм у розумінні сучасних підлітків».

Аудиторія: здобувачі освіти 9-11 класів. Метод опитування: електронна анкета. Термін проведення: 25 вересня – 04 жовтня 2024 року. Всього пройшли опитування 80 учасників. З числа дев'ятикласників взяло участь 40 здобувачів освіти 50% (всього в ліцеї навчається 501 учень), з числа десятикласників – 23 здобувачі освіти – 28,7%, одинадцятикласників – 19 (23,8%). За віковими рамками учасників 14 років – 37 (46,3%), 15 років – 23 (28,7%), 16 років – 23 (28,7%), 17 років – 2 (2,5%). За гендерним показником: чоловіків – 31 (38,8%), жінок – 50 (62,5%).

Згідно з результатами опитування, проведеного серед здобувачів освіти 9-11 класів 75 (93,8%) опитаних вважають себе українцями, «мені байдуже» відповіли 6 (7,5%) опитаних.

На питання «Що для вас означає бути патріотом?» 31 (38,8%) опитаних відповіли – жити та народитися в Україні; 29 (36,3%) – спілкуватися українською мовою; 36 (45%) – захищати незалежність та суверенітет держави; 18 (22,5%) – працювати на добробут своєї держави.

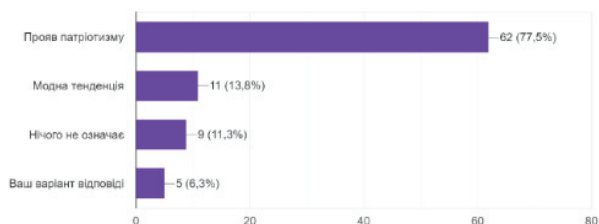
66 (82,5%) люблять свою державу, протилежної думки лише 1 (1,3%); «50 на 50» відповіли 7 (8,8%); «важко відповісти» – 8 (10%).

Про те, що мова є обов'язковою ознакою патріотизму, говорять 45 (56,3%) респондентів, які вільно володіють українською мовою; важко відповісти – 1 (1,3%); володіють, але не вільно – 8 (10%); по більшій мірі так – 10 (12,5%); суржилом – 32 (40%).

Що для Вас особисто означає вбиратися у національний одяг, носити одяг із національною символікою? Відповіді опитаних такі: прояв патріотизму – 62 (77,5%), модна тенденція – 11 (13,8%), нічого не означає – 9 (11,3%), інше – 5 (6,3%) [1; 2].

9. Що для Вас особисто означає вбиратися у національний одяг, носити одяг із національною символікою?

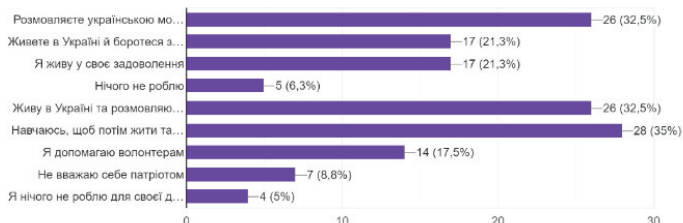
80 відповідей

На питання «Що ви робите для того, щоб бути патріотом своєї держави?» 26 (32,5%) респондентів відповіли, що розмовляють українською і наслідують традиції, борються за будь-яку можливість впливати на поліпшення добробуту; 17 (21,3%) – живуть в Україні й борються за її свободу, добробут всіма можливими методами. Живуть у своє задоволення – 17 (21,3%); нічого не роблять – 5 (6,3%), живу в Україні та розмовляю українською – 26 (32,5%); навчаюсь, щоб потім жити та працювати на благо своєї родини та держави – 28 (35%); допомагаю волонтерам – 14 (17,5%); не вважає себе патріотом – 7 (8,8%); я нічого не роблю для своєї держави – 4 (5%).

10. Що ви робите для того, щоб бути патріотом своєї держави?

80 відповідей

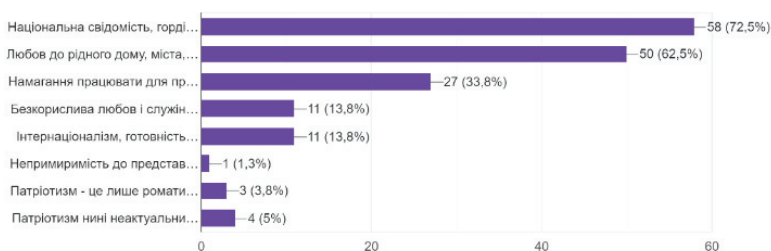

«Які риси характеру є необхідними для виховання патріотизму?» – відповіли: відчуття пошани до своєї країни – 53 (66,3%); активність у громадському житті – 29 (36,3%); інтерес до історичного минулого – 32 (40%); інтелігентність – 12 (15%); високий рівень ерудиції – 4 (5%); важко відповісти – 18 (22,5%); інше – 4 (5%) [4, 25].

На питання «За якими ознаками або висловлюваннями Ви визначаєте для себе поняття «патріотизм»? респонденти дали наступні відповіді: 58 (72,5%) вважають національну свідомість, гордість за належність до своєї нації, народу; 50 (62,5%) – любов до рідного дому,

міста, країни, вірність національній культурі, традиціям, устрою життя; 27 (33,8%) – намагання працювати для процвітання України, для того, щоб держава, в якій ти живеш, була авторитетною, міцною і поважною у світі; 11 (13,8%) – безкорислива любов і служіння Батьківщині, готовність до самопожертви заради її блага або спасіння; 11 (13,8%) – інтернаціоналізм, готовність до співпраці з представниками інших націй і народів в інтересах своєї країни; 1 (1,3%) – непримиримість до представників інших націй і народів; 3 (3,8%) – назвали патріотизм романтичним образом, літературною вигадкою; 4 (5%) – вважають, що патріотизм нині неактуальний, несучасний, не для сучасної молоді.

14. За якими ознаками або висловлюваннями Ви визначаєте для себе поняття "патріотизм"?
80 відповідей

Аналізуючи відповіді учасників опитування можна зробити висновок, що переважна більшість респондентів вважає себе патріотами, з повагою ставиться до української мови, національних традицій і культури, любить свою державу, переймається її майбутнім [3, 8].

Виходячи з результатів опитування, враховуючи нові суспільно-політичні реалії пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває в підлітків почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І.Д., Чорна К.І. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Гірська школа українських Карпат. 2015. №12-13. С. 26-37.
2. Пентій О., Новосьолова І. Виховання патріотично налаштованої особистості школяра / О. Пентій, І. Новосьолова // Вихователь-методист.- 2015.- № 8.- С. 16-21
3. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей: Київ, 2018. – 40 с.
4. Сухорукова В.М. Як виховати патріота. Харків: Вид-во «Ранок», 2015.-с.3-27.
5. Череповська Н.І. Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку: навчально-методичний посібник/Н.І. Череповська; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2023.-154 с.

ОЛЕКСАНДР КЕЛИМ – ПЕРШИЙ ГОЛОВА ПОЛТАВСЬКОЇ КРАЙОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ

*Гулак Олександр, учень 7 класу Глобинської
гімназії №3 Глобинської міської ради, вихованець
історичного гуртка «Юліка» комунального за-
кладу «Глобинський центр позашкільної освіти»
Глобинської міської ради Кременчуцький район,
Полтавська область
Керівник, Срібний С. М., вчитель історії*

*Спасибі вам за правду!
Валерій Волосков*

В рік 35-ліття заснування Народного Руху України, громадсько-партійної організації, що стала рушійною силою відновлення незалежності України, перебувала у непримиренній опозиції до радянської Компартії, здійснюємо краєзнавчо-пошукову розвідку про життєву, громадсько-політичну діяльність першого голови Полтавської крайової організації НРУ – Олександра Келима.

Олександр Іванович Келим – відомий полтавський художник, фотохудожник, правозахисник, громадський діяч, один з організаторів Народного Руху України.

Основною джерельною базою нашого дослідження є автобіографія Олександра Келима (надана дружиною Олександра Івановича Ганною Кіященко), спомини та публікації Зої Коваленко, Ганни Кіященко, Миколи Кульчицького.

Народився (21.05.1948) та провів дошкільні роки Олександр Іванович у мальовничому українському селі Оріхівка Лубенського району. Перший клас закінчив Олександр у сільській школі селі Матяшівка, де директором була рідна сестра мами – Катерина Олексіївна, яка мала величезну бібліотеку. Згодом батьки забрали його до Полтави, продовжив навчання у середній школі №12. Класний керівник Піскун Галина Юріївна в спогадах зазначала, що Сашко дуже тягнувся до книжок, читав багато поетичних творів та про образотворче мистецтво. Десь із п'ятнадцяти років відчув потяг до малювання, розпочав навчання у художній студії при Будинку культури турбомеханічного заводу, викладач художник Яків Якович Ніконенко.

Після закінчення школи розпочав трудову діяльність художником у Полтавському музично-драматичному театр імені М. Гоголя. Співкування із людьми мистецтва, які потерпали у жорстких лещатах ко-

муністичної ідеології, формували стійке несприйняття радянської дійсності. Не давала спокою Олександру Івановичу зневага тоталітарної радянської влади до елементарних прав людини – вже в 1969 році перший допит у КДБ „за антирадянську агітацію”. За Олександром постійно стежили. Ще зі студентських літ в Олександра проявлялося вільнодумство і вільнолюбство.

У 1972 році всупив до Харківського художньо-промислового інституту, але довелося перервати навчання за сімейними обставинами.

Із 1985 року працював у Полтавському обласному художньо-оформлювальному комбінаті. З цього часу починається активна громадська діяльність Олександра Келима: він обирається головою профспілкового комітету комбінату, головою ради трудового колективу.

В 1988 році Олександр Келим створює ініціативну групу для підготовки та проведення першого в Полтаві демократичного мітингу. 24 липня біля кінотеатру ім. Котляревського зібралося близько трьох тисяч людей! На мітингу, що відбувся біля пам'ятника Слави, було складено вимоги до влади, утворено незалежну громадську організацію Центр Громадських ініціатив яка і визначала подальші масові акції у Полтаві. Зі спогадів Ганни Кіященко: «Олександр був блискучий оратор, мав великий талант переконувати та пояснювати простими словами непрості речі, міг тримати увагу великої кількості людей, в Полтаві люди ходили на мітинги щоб послухати Келима, послухати правду».

В 1989 році Олександр Келим ініціює утворення в Полтаві громадських організацій: Полтавського осередку Всесоюзного історико-просвітницького антисталінського товариства „Меморіал” (брав активну участь в установчій конференції в Москві), екологічну організацію „Зелений Світ”, міську організацію Народного Руху України. Олександра Івановича обрано першим головою Полтавської крайової організації Народного Руху України. В тому ж році він увійшов до складу організаційного комітету Народного Руху України.

Починаючи з 1989 року, Полтавщина постійно висувала Олександра Келима кандидатом у депутати Верховної Ради СРСР, Верховної Ради України, обласної та міської рад. Звісно при шаленому опорі влади виграти вибори не вдається, хоча у Полтаві Олександр Іванович набирає більше половини голосів виборців із двох з половиною десятків претендентів!

В 1996 році Олександр Келим обирається головою обласного комітету на підтримку прийняття нової Конституції України. В подальшому активно працює правозахисником, консультантом проектів ОБСЄ в Україні, створює громадські проекти, організації.

Поряд з цим як художник Олександр Іванович проводить персональні виставки. «Завжди відчував себе художником, малював олійними фарбами, дуже вдавалися йому портрети, декілька його картин зберігається в Полтавському краєзнавчому музеї», – розповідає Ганна Кіященко.

23 серпня 2005 року у Художньому салоні (м. Полтава) відкрилася фотовиставка Олександра Келима „Помаранчеві майдани Батьківщини”, яка отримала дуже схвальні відгуки від громадськості міста.

18 червня 2024 року зупинилося серце вірного сина українського народу Олександра Келима – незламного борця за свободу й незалежність України. Безсумнівно громадська діяльність Олександра Івановича Келима сприяла незворотним процесам на Полтавщині і Україні по розбудові вільного демократичного суспільства.

Вважаємо, що пам'ять про «рухівця» Олександра Келима має бути гідно пошанована на Полтавщині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гай-Нижник П. (2012). Народний Рух України. В Українська багатопартійність: політичні партії, виборчі блоки, лідери (кінець 1980-х – початок 2012 рр.): Енциклопедичний довідник. Київ: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 274.
2. Гриненко Ольга. «Радянська влада зривала наші акції»: інтерв'ю з головою управи «Народного руху» в Полтаві. URL: <https://poltava.to/news/72697/>.
3. Зустріч-спогад з нагоди 35-річчя Народного Руху України. URL: <https://kultura-poltava.gov.ua/news/zustrich-spogad-z-nagodi-35-richchya-narodnogo-ruhu-ukrayini> Коваленко Зоя. «Рух – це життя» – Київ.: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. – 168 с.
4. Народний рух у Полтаві. 90-ті. Стара Полтава. Інтерв'ю з Ганною Кіященко, головою управи "рухівців". URL: https://www.youtube.com/watch?v=4S_9ZdVS3-g&t=1969s.
5. Недогарська Анастасія. Відійшов у засвіти полтавський художник та громадський діяч Олександр Келим. URL: <https://poltava.to/news/76874/>.
6. «Рух. Полтавські сторінки». [відеозапис] / реж. Мішин Анатолій. URL: https://www.youtube.com/watch?v=eOP_to1NP7g&t=45s.

ПОЛТАВСЬКИЙ VIKING: ПАВЛО ОСТАПЧУК

*Діденко Маргарита, учениця
9-Б класу Комунального закладу
“Полтавська загальноосвітня школа
I-III ступенів №34 Полтавської міської
ради Полтавської області”
Керівник: Шишкіна Н. С.,
учитель української мови і літератури,
Грекова Н. С., учитель історії*

Сьогодні наша Україна переживає найскладніші часи за всю історію її незалежності. Ніхто з нас не міг подумати про те, що прийде час і ми всі, як один, будемо ставати на захист суверенітету нашої держави.

Ми пишаємося чоловіками, які у перші дні повномасштабного російського вторгнення пішли добровільно до військкомату, щоб стати на захист України від зухвалого, загребушого, сильного ворога. Особливо ж горді ми, учні КЗ “Полтавська ЗОШ I-III ступенів №34”, за своїх випускників, які за покликом серця вирішили стати на захист цілісності нашої держави. Павло Остапчук віддав найдорожче – своє життя – за наше право жити, навчатися в цивілізованій країні.

Метою нашої красназничо-пошукової розвідки стало дослідження історії простого відважного українського хлопця, стрільця-санітара Павла Остапчука, який ціною власного життя боронив Україну.

Народився Павло Миколайович Остапчук 12 липня 1986 року в м. Полтава. У 1993 році був зарахований на навчання до першого класу Полтавської ЗОШ №34. За роки навчання в школі проявив себе чуйним, здібним, старанним, добросовісним хлопцем. Займався спортом – баскетбол, гандбол, а також захоплювався музикою та виробами ручної роботи. Завжди міг підставити міцне плече у скрутну хвилину друзям та рідним, був душею компанії. Закінчив 11 клас у 2003 році. Після школи працював будівельником,кладаючи частину душі в кожен споруду. Був людиною з відкритою душею та гарячим серцем.

У лютому 2022 року добровільно разом з братом пішов до військкомату. Павло був направлений на військову службу в 107 бригаду Реактивної Артилерії у м. Кременчук, де служив з 28 лютого 2022 року в роті охорони у званні стрілець-санітар. У цій частині мав авторитет серед побратимів.

Павло був дуже високий, понад 2 метри зростом, “рудий” і весь у веснянках. Через це отримав позивний “VIKING”. Він був наполегливим, цілеспрямованим, весь час “рвався” на фронт.

Згодом був переведений у 5 штурмову бригаду і направлений у м. Костянтинівка, Донецької області, старшим стрільцем 1 штурмового відділення 2 штурмового взводу 2 штурмової роти 1 штурмового батальйону.

Павло добре розумів про обов'язок кожного чоловіка перед Батьківщиною, коли їй загрожує небезпека. Він не міг залишатися осторонь. Це військовий обов'язок. Так його вчили...

Загинув 10 березня 2023 року на околицях с. Іванівське внаслідок штурмових дій ворога, гідно виконуючи свій військовий обов'язок, залишившись вірним присязі, беручи участь в обороні України.

Ніщо так не об'єднує людей, як біда. Сьогодні вона на всіх одна... Війна.

Ми повинні пам'ятати Героїв, які віддають своє життя за наше майбутнє. І коли ви знову почуєте : "Герої не вмирають!", згадайте, що це далеко не так: вони помирають на війні, залишившись вірними Україні та своїй справі. А герої не вмирають, доки ми будемо зберігати вогник пам'яті у своїх серцях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стало відомо про загибель 34-х захисників з Полтавщини, стаття від 27.03.2023, Інтернет-видання «Полтавщина». Режим доступу: <https://poltava.to/news/70542/>
2. У Полтаві попрощалися із Дмитром Клименком та Павлом Остапчуком, які полягли під час війни. Репортаж Суспільне. Полтава. Режим доступу: <https://suspihne.media/poltava/428823-u-poltavi-poprosalisa-iz-dmitrom-klimenkom-ta-pavlom-ostapchukom-aki-polagli-pid-cas-vijni/>
3. Полтава провела в останню путь захисників Дмитра Клименка та Павла Остапчука. Репортаж ІРТ. Режим доступу: <https://irt.pl.ua/news/29292/>
4. Інтерв'ю з матір'ю Героя Павла Остапчука, Людмилою Остапчук.

ДМИТРО СЕМКА: ШЛЯХ ВОЇНА

*Кравченко Поліна, учениця 9-А
класу Ліцею №17 «Інтелект»
Полтавської міської ради
Керівник: Гончаренко Т. О.,
учитель англійської мови та
зарубіжної літератури*

«Сьогодні у Полтаві попрощалися з ...» – на жаль, ці слова раз ми чуємо майже щодня. Захищаючи Україну від російської агресії, гинуть найкращі її сини і доньки. Що ми знаємо про загиблих героїв? Ім'я, прізвище, дата народження і смерті, можливо, кілька стислих ряд-

ків у новинах – "народився, воював, загинув". А чи знаємо ми про те, як вони жили, про що мріяли, ким були до того, як взяли до рук зброю і пішли захищати Батьківщину?

Вивчення життєвого шляху кожного з наших воїнів є надзвичайно актуальним. Одним із тих, хто загинув, захищаючи державний суверенітет нашої країни, був випускник Полтавської гімназії № 17 (Ліцею №17 «Інтелект») матрос розвідувальної роти 38-ї окремої бригади морської піхоти Дмитро Анатолійович Семка. Основою джерельної бази дослідження є усні інтерв'ю, спогади про Дмитра його рідних, друзів, бойових побратимів, матеріали інтернет-ресурсів.

Дмитро Семка народився 3 серпня 1997 року. Батьки – Анатолій Михайлович та Катерина Юріївна – виховували Дмитра та його молодшу сестру Дарину працюючими, чесними та відповідальними людьми. Старший брат завжди був авторитетом для сестри, в усьому її підтримував. За роки навчання в Полтавській гімназії №17 Дмитро Семка залишив по собі теплі спогади як в однолітків, так і в учителів, адже був щирим, товариським, активним учнем. «Світлячок» – так називали хлопця рідні та друзі.

Ще в дошкільні роки хлопець захопився вільною боротьбою, серйозно та наполегливо опановував цей вид спорту. На рахунок Дмитра чисельні перемоги в міських, обласних та Всеукраїнських змаганнях, юнак здобув звання кандидата в майстра спорту. Усі його товариші по тренуваннях і навіть суперники відмічали його неймовірну фізичну силу, високу швидкість та надзвичайну спритність, жагу боротися до самого кінця. Беручи приклад з брата, спортом захопилася і Дарина.

Після закінчення 9 класу юнак вступив до Полтавського фахового коледжу транспортного будівництва. Згодом продовжив навчання у Полтавській державній аграрній академії за фахом «Агроінженерія». Навчання в академії Дмитро поєднував з роботою та заняттями улюбленим спортом.

В студентські роки він зустрів дівчину, яку покохав і з якою мріяв створити сім'ю. Для того, щоб фінансово забезпечити свою родину, юнак вирішив поїхати працювати до Польщі. Саме там майбутній воїн і зустрів початок повномасштабної війни. Міг залишитися, перечекати, але повернувся й став на захист України. Як і батько, пішов воювати, 4 січня 2023 року став добровольцем до лав ЗСУ. Навчався військової справи за стандартами НАТО у Латвії, де отримав відзнаку від міжнародних інструкторів за високий рівень підготовки.

Після навчання воїн потрапив до розвідувальної роти 38-ї окремої бригади морської піхоти, мав звання матрос. Як згадують його коман-

дири, юнак спочатку був незадоволений, що став розвідником, адже вважав, що цього недостатньо, мріяв бути штурмовиком. Дмитро завжди був готовий йти на найважчі завдання, виконувати найскладніші задачі. І це йому вдавалося. Побратими говорять, що на Дмитра завжди можна було покластися і бути певним, що він не підведе.

Загинув Дмитро Семка 28 липня 2023 року поблизу села Урожайне Донецької області, його група натрапила на ворожу міну. Похований у Полтаві на Центральному кладовищі на Алеї Героїв. Указом Президента України від 30 грудня 2023 року воїн нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно). 7 листопада 2023 року Блаженнішим Митрополитом Епіфанієм нагороджений медаллю «Хрест свободи» за жертвне служіння задля збереження Божого дару свободи та незалежності України (посмертно).

Рідні та друзі бережуть пам'ять про Дмитра. Вже двічі, 4 жовтня 2023 року та в Полтаві відбувся відкритий турнір з вільної боротьби, присвячений пам'яті воїнів-спортсменів Дмитра Семки та Артема Шанди. До змагань долучилися учасники з різних регіонів України.

28 серпня 2024 року на фасаді Ліцею №17 «Інтелект» відкрили меморіальну дошку на честь захисника України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Полтава втратила воїна Дмитра Семку: з бойового завдання повернувся тільки його батько. А. Чайковська. – Зміст Полтава. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zmist.pl.ua/news/poltava-vtratyala-voyina-dmytra-semka-z-bojovogo-zavdannya-povernuvsy-tilky-jogo-batko>
2. «Загинув як справжній розвідник». У Полтаві вшанували 25-річного воїна Дмитра Семку. Я Мурдза. – Зміст Полтава. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zmist.pl.ua/news/zagynuv-yak-spravzhnij-rozvidnyk-u-poltavi-vshanuvaly-25-richnogo-voyina-dmytra-semku>
3. У Полтаві прощалися з Дмитром Семкою, Богданом Бухтіяровим та Віталієм Дудкою, які загинули на війні. К. Попова, С. Мостепан. – Суспільне Новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspijne.media/poltava/542823-u-poltavi-prosautsa-iz-zagiblimi-bijcami-dmitrom-semkou-bogdanom-buhtiarovim-ta-vitaliem-dudkou/>
4. Дмитро Семка та Василь Кіндратенко з Полтавщини загинули під час оборони України. К. Попова. – Суспільне Новини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://suspijne.media/poltava/540717-dmitro-semka-ta-vasil-kindratenko-z-poltavsini-zaginuli-pid-cas-oboroni-ukraini/>

ГЕРОЙ УКРАЇНИ ВІТАЛІЙ ГРИЦАЄНКО ТА ЛЕГЕНДАРНИЙ «АЗОВ»

*Лиховид Анна, учениця 11 класу Комунального закладу «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №20 імені Бориса Сергія Полтавської міської ради Полтавської області»
Керівник: Бровко Н. Д., асистент вчителя*

*Коли приходить на рідну землю горе і великий біль,
настає час героїв*

Ми пишаємося українцями, які стали на захист своєї Батьківщини від навіженого, загребущого і сильнішого ворога.

Важливість нашого дослідження полягає у приверненні уваги учнівської молоді до подвигу Героя України Віталія Грицаєнка, випускника нашої школи, виховання патріотів рідної землі, здатних стати на її захист.

Робота була розпочата в жовтні 2023 року силами пошукового загону «Відродження», який складався з учнів нашої школи. Було опрацьовано багато документальних та інтернет-джерел, зустрічей з рідними Героя, його педагогами, створено каталог фото і відео матеріалів, документів. Також провели ряд зустрічей з вдовою загиблого героя, Вікторією.

Усе це допомогло нам скласти психологічний портрет Віталія, уточнити деталі його життя і такого короткого, але яскравого бойового шляху [1].

Увесь його бойовий шлях був пов'язаний з Маріуполем [6].

Після Майдану він пішов добровольцем в АТО. Віталій займав військову посаду навідника вогневого розрахунку мінометного взводу в Маріуполі. За чотири роки служби був підвищений до старшого лейтенанта та призначений на посаду заступника командира бойової та спеціальної підготовки окремого загону спеціального призначення НГУ «Азов» Національної гвардії України. У Мав позивний «Гоголь».

Герой України Віталій Грицаєнко при першій ротачії приїхав і сказав своїй дружині: "Це моє місце, я знайшов своє, я буду там. На нас напали, я обороняюсь. Я ніколи у житті зброю не кину, я ніколи не здамся. Знай, я буду стояти до останнього і обороняти нашу землю..." [1]. Так він і діяв, не порушуючи сакральну клятву – молитву українського націоналіста, яку давав кожен азовець.

24 лютого «Азов» під командуванням Дениса Прокопенка зайняв оборону Маріуполя і прилеглих сіл.

З 27 лютого 2022 року по 15 березня прикриття відходу морських піхотинців та тимчасове утримання берегових рубежів було доручено групі військовослужбовців ОЗСП НГУ «Азов», до складу якої входив старший лейтенант Грицаєнко. Незважаючи на значну перевагу противника у живій силі, гвардійці тримали свої позиції, а після влучної роботи артилерії перейшли у контрнаступ та змусили противника відступити.

У ніч на 19 березня під керівництвом Грицаєнка була проведена блискавична операція в тилу ворога. У результаті було виявлено та знищено ворожий командний пункт, підірвано один тиловий склад та один склад з боєприпасами. Також наші воїни знищили 1 танк, 2 БТР та близько взводу живої сили ворога, переважно офіцерів. На жаль, ціною цієї операції стало життя Віталія. Під час запеклого бойового зіткнення він зазнав тяжких поранень, від яких загинув.

За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету й територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Указом Президента України №201/2022 від 2 квітня 2022 року старшому лейтенанту Віталію Грицаєнку присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (померло).

На фасаді будівлі нашої школи встановлено меморіальну дошку на його честь.

А ще нас зацікавив полк «Азов», якому 5 травня 2024 року виповнилося 10 років. Саме в лавах цієї організації і виховують таких героїв, як Віталій Грицаєнко. Так, ознайомившись з різноманітними джерелами, ми прийшли до висновку, що з військового формування, створеного у 2014 році він перетворився на цілий рух: зі своїми символами, традиціями, ідеологією; його очільники змінювалися, а саме формування розширювалося та отримувало відгалуження. «Азов», а також деякі інші підрозділи Збройних Сил України, використовує добре відомий в націоналістичному середовищі символ «Ідея Нації». Це монограма, тобто поєднання двох літер “І” та “N”. При чому остання наведена в староукраїнському правописі [4].

Сьогодні наша національна ідея (це вже третя) – великодержавність. Це абсолютно не перегукується з російським шовіністичним «великодержавієм». Українці мають амбіцію побудувати Велику Україну. При чому не треба розуміти це визначення у вузькій концепції територіального розширення. Мова йде перш за все про геополітичну вагу. Велика Україна – це про потужну державу в політичному, військовому, економічному та культурному вимірах.

Прапор полку «Азов», на якому зображено «Великодержавного Сокола» – один із націоналістичних символів, пов'язаних з концепцією «Великої України».

«Азов» вже увійшов в історію. Оборона Азовсталі вивчається та буде вивчатись серед офіцерів провідних армій.

Таким чином, ми постаралися зібрати якомога більше матеріалів про життя і бойовий шлях Віталія Грицаєнка, спираючись на достовірні свідчення очевидців. Нам це вдалося, матеріали пошуку передано до музею історії школи. Також показали велику роль середовища азовців, у якому з 2014 року воював і наш герой [5].

1 жовтня перед головним входом школи, на згадку про загиблих на війні випускників, учні заклали калинову Алею пам'яті.

Пам'ятаємо Героїв, ціна нашої Свободи – занадто висока. Вічна Слава!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицаєнко Вікторія. м. Полтава, (у період воєнного стану, з метою безпеки адреси респондентів не вказуємо) //Польові матеріали з приватного архіву Наталії Бровко.
2. Олійник Таїсія, м. Полтава, (у період воєнного стану, з метою безпеки адреси респондентів не вказуємо) //Польові матеріали з приватного архіву Наталії Бровко.
3. Рейнс Олексій. Історія забороненого символу «Ідея Нації». – Київ: Рейнсхаус, 2023. – 168 с.
4. Агібалова В. Герой України Віталій Грицаєнко загинув, захищаючи Маріуполь // АрміяInform. – 2022. – 8 квітня.
5. Василенко В. А. Російсько-українська війна 2014 року: причини, перебіг та політико-правові оцінки / [Володимир Василенко] // Український. Тиждень, 2014. – № 42. – С. 28-42.
6. Віталій Грицаєнко / Вибірка публікацій: Інтернет-видання «Полтавщина».

ДЕНИС СІНЮК: ДОРОГА В БЕЗСМЕРТЯ

Марюхно Уляна, учениця
9-А класу Ліцею №17 «Інтелект»
Полтавської міської ради
Керівник: Гончаренко Т. О.,
учитель англійської мови та
зарубіжної літератури

На жаль, сьогодні у протистоянні широкомасштабній російській збройній агресії гинуть найкращі, найдостойніші, ті, хто завжди попереду, хто не ховається за спинами інших.

Одним із тих, хто першим став на захист України ще в 2014 році і загинув, захищаючи державний суверенітет та територіальну цілісність нашої країни, був випускник Ліцею №17 «Інтелект» (колишньої Полтавської гімназії № 17), Денис Сергійович Синюк, солдат розвідувального взводу 1-го батальйону 95-тої окремої Житомирської десантно-штурмової бригади, Народний Герой України.

Звернення до постаті одного з наших захисників, людини, яка все своє коротке життя присвятила служінню своєму народові та своїй Батьківщині, є надзвичайно актуальним. Основою джерельної бази дослідження є записані усні інтерв'ю, зібрані письмові спогади про Дениса, надані його рідними, друзями, вчителями, побратимами. Також у процесі дослідження були використані публіцистичні статті та довідкова література з теми, відео- та фотоматеріали.

Майбутній захисник України народився 31 травня 1993 року у щасливій родині Сергія та Олени Синюків, ріс у любові та достатку. Вчителі ліцею завжди згадують Дениса з величезним теплом. Хлопчик користувався особливою увагою однокласників, був жартівником і дотепником, мав гарні акторські здібності та брав участь у постановках шкільної театральної студії.

Ще навчаючись у школі, Денис почав робити перші кроки назустріч своїй мрії – стати військовим, займався спортом, вів здоровий спосіб життя, був вихованцем військово-спортивного центру "Воїн". Денис проходив посилену фізичну підготовку, займався рукопашним боєм, військово-спортивними багатоборствами, вивчав техніку володіння холодною та стрілецькою зброєю.

У 2008 році Денис Синюк закінчив 9-ий клас та вступив до Полтавського політехнічного коледжу, у 2012 році отримав диплом за спеціальністю "Монтаж та експлуатація електроустановок".

3 жовтня 2012 року юнак був призваний на строкову службу до Збройних Сил України. На відміну від багатьох його ровесників, для юнака це був абсолютно усвідомлений вчинок, адже він був переконаний в тому, що військова кар'єра – це його покликання. Оскільки десант був його мрією, юнак точно знав, що має потрапити до 95-тої окремої Житомирської десантно-штурмової бригади. Виснажливі тренування, багатоденні походи за будь-якої погоди, стрибки з парашутом, складні побутові умови – все це не зламало Дениса, а лише переконало у правильності власного вибору.

Ще до кінця строкової служби, 11 квітня 2013 року, Денис підписав контракт, щоб продовжити службу і стати професійним військовим. Хоча Денис не любив зайвого пафосу, ніколи не називав себе патрі-

отом, проте, коли в Україну прийшла біда, він не роздумуючи пішов її захищати. З початком бойових дій на Донбасі 95-та бригада була перекинута під Краматорськ. Хлопець потрапив до зони АТО у березні 2014 року, брав участь у багатьох військових операціях: звільненні Краматорська та Слов'янська, захисті Донецького аеропорту та інших.

Останньою військовою операцією Дениса було вивезення поранених з району Донецького аеропорту. 26 січня 2015 року поблизу села Спартак Ясинуватського району Донецької області група десантників потрапила під мінометний вогонь противника – так загинув Денис Синюк. Поховали солдата-розвідника 29 січня 2015 року у Полтаві на міському кладовищі на Алеї Слави.

За мужність, відвагу, виявлені під час служби, Денис Синюк був відзначений численними нагородами: 7 червня 2014 року нагрудним знаком за Зразкову службу Міністерства оборони України; 11 серпня 2014 року відзнакою Міністра Оборони України «За воїнську доблесть»; 18 серпня 2015 року Патріархом Київським і всієї Русі-України медаллю «За жертвовність та любов до України» (посмертно); 19 серпня 2015 року нагрудним знаком «За вірність народу України» (посмертно); Указом Президента України від 23 травня 2015 року "За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі", нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно); 10 лютого 2016 р. орденом "Народний Герой України" (посмертно).

У Ліцеї №17 бережуть пам'ять про свого Героя. 22 січня 2016 року на будівлі закладу відкрито меморіальну дошку, присвячену Денису Синюку. У жовтні 2016 року відкрито кімнату пам'яті «Дорога у безсмертя», в якій представлена інформація щодо життєвого шляху військовослужбовця, спогади його друзів, фотоматеріали. У січні 2018 року видано книгу-спогад «Денис Синюк: дорога в безсмертя».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Синюк Денис Сергійович ("Чіп"). Книга пам'яті полеглих за Україну. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://memorybook.org.ua/21/senukdenis.htm>
2. Солдат Синюк Денис Сергійович. Пам'ять. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://museum.tck.pl.ua/soldat-syniuk-denys-serhiyovych/>
3. Синюк Денис Сергійович. Український меморіал. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine-memorial.org/ua/biography/sinyuk-denis-sergiyovich/>
4. У Полтаві на будівлі гімназії №17 встановили меморіальну дошку загиблому бійцю АТО. Інтернет-видання Полтавщина. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://poltava.to/news/37267/>

ГЕРОЙ СУЧАСНОСТІ

Мироненко Богдан, учень 8 класу Опорного закладу «Вовчицький ліцей імені В.Ф. Мицика Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області», с. Вовчик Лубенської ТГ
Керівник: Карпенко Л. В., вчитель історії

Війна – це завжди зло, бо несе страх, біль, сльози, смерть. Особливо страшною є війна у ХХІ сторіччі: сучасні зброя, техніка, методи ведення бойових дій здатні за короткий час знищити десятки і сотні тисяч людських життів, стерти з лиця землі цілі села і міста, приректи нашіпговану небезпечними снарядами і мінами територію цілих районів і областей на мертву пустку.

Боляче усвідомлювати, що вже десять років кривава війна йде в Україні. Сьогодні, як і сто років тому, моя Батьківщина змушена захищати своє природне право жити як суверенна держава. Україна бореться і обов'язково переможе! Запорукою її стійкості і незламності є люди, справжні патріоти, які готові захищати свою рідну землю у кривавій битві з ворогом до останньої краплі крові. Для нас вони є Героями, бо щоденно ризикують власним життям, щоб ми могли гідно жити у вільній державі. Своїми мужністю та патріотизмом вони пишуть сучасну історію України, надихаючи та стаючи прикладом для всіх нас. Одному із Героїв сучасності, моєму брату, присвячене це дослідження. Актуальність роботи очевидна: українці піднялися на справедливий вішну, в якій важливий внесок кожного у нашу Перемогу.

Мироненко Артем Олександрович народився 24 січня 2001 року. Шкільне життя допитливого хлопця було насиченим і цікавим. Відмінник навчання, активний учасник різноманітних конкурсів і змагань. У 2018 році разом з атестатом за відмінні успіхи в навчанні Артем отримав золоту медаль, вступив до Київського національного університету імені Вадима Гетьмана. З головою занурився у юриспруденцію, бо вирішив стати суддею. Звичайне студентське життя змінило 24 лютого 2022 року.

Війна застала у студентському гуртожитку. Разом з товаришами прийняв рішення записатися добровольцем у Тероборону Києва.

25-26 лютого рота, до складу якої ввійшов Артем, виконувала завдання по обороні Шулявського мосту. У перервах між чергуваннями на блок-посту разом з друзями їздили на імпровізований полігон (ним слугував будівельний майданчик під новобудову), де вчилися користуватися зброєю. А вже за тиждень юнак призначений гранатометником.

Через два місяці став командиром відділення, у підпорядкуванні якого перебувало вісім людей: найстаршому Дмитру більше 55 років, а з наймолодшим Ярославом були ровесниками.

Справжнє бойове хрещення пройшов на території Луганської області: спочатку під Лисичанськом, потім були бої за Шепилівку, двомісячна оборона Краматорська. У складі першої роти 110-го батальйону 111 бригади Луганської Тероборони, Артем брав участь у боях за Торське Донецької області. З грудня 2022 по березень 2023 року військовий підрозділ тримав оборону на території "Серебрянського лісництва" під Кременною.

Позивний у Артема – «СМАЙЛ». Придумали його побратими ще київської Тероборони. Бо ніколи не впадає у відчай, вміє опанувати ситуацію, постійно підтримує моральний дух побратимів коли теплим словом, коли жартом, коли посмішкою.

Боєць нагороджений відзнакою Головнокомандувача ЗСУ нагрудним знаком «Золотий хрест» та «Орден за мужність».

У бою під Кременною Артем, будучи старшим на спостережному пункті, взяв на себе командування підрозділом і під шквальним обстрілом артилерії, гранатометів, прицілом штурмових дронів, які застосовували хімічну зброю, вивів побратимів з небезпечної ділянки. Не обійшлося без поранень та контузій, але всі залишились живими. Після цього бою Артем також потрапив у госпіталь Краматорська. Підлікувавшись, знову повернувся у свій підрозділ.

Артем Мироненко представляє покоління двадцятирічних юнаків, які раніше жодного дня не тримали бойової зброї в руках, але були морально готовими з перших днів війни стати на захист суверенітету України. Наявність такої патріотичної молоді – запорука впевненості у нашій Перемозі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтерв'ю з Мироненком Артемом Олександровичем. Записано 14 серпня 2024 року. Інтерв'юер Мироненко Богдан.
2. Інтерв'ю з Мироненко Валентиною Григорівною, мамою Мироненка Артема. Записано 15 серпня 2024 року. Інтерв'юер Мироненко Богдан.
3. Інтерв'ю з Морозенко Іриною Миколаївною, класним керівником Мироненка Артема. Записано 12 вересня 2024 року. Інтерв'юер Мироненко Богдан.

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ! СВЯТОСЛАВ ПАШИНСЬКИЙ – ЛЮДИНА, КЕРАМІСТ, ГЕРОЙ

***Павленко Аліса**, учениця 8 класу
Гімназії №18 Полтавської міської ради
Керівник: Павленко С. В., учитель
початкових класів*

Сьогодні я хочу порушити тему, яка викликає в нас глибокі почуття і роздуми – "Герої не вмирають". Ця фраза звучить як заклик пам'ятати про тих, хто віддав своє життя заради інших, хто залишив слід у серцях людей і змінив хід історії.

Одним із таких людей, хто залишив слід у пам'яті полтавців, був Пашинський Святослав Іванович. Народився 02 лютого 1978 року в селі Вороневе Коростенського району. Навчався в ЗОШ №2 м Коростеня до 7 класу. В дитинстві любив футбол, але батько привів в Коростенську художню школу ім. А.Білошицького. Святослав захопився мистецтвом, особливо сподобалась хлопцю гончарна справа. В 15 років поступає в Миргородський керамічний технікум, потім Національний технічний університет імені Кондратюка.

Святослав Пашинський був членом Національної спілки художників України. У 2014 році брав участь в антитерористичній операції на Донеччині, а в мирному житті був скульптором та керамістом. У Полтавській художній дитячій школи Святослав Пашинський пропрацював майже 20 років. 14 березня 2024 року колектив Полтавської дитячої художньої школи звернувся до міської комісії з перейменування з проханням назвати навчальний заклад на честь викладача Святослава Пашинського, який загинув захищаючи державний суверенітет України. Проект цього рішення до найближчої сесії міськради має підготувати Департамент культури, молоді та сім'ї.

30 вересня 2024 року на подвір'ї Полтавської дитячої художньої школи імені Святослава Пашинського відбувся патріотичний захід з нагоди Дня захисників і захисниць України "Серця Вільних". Ключовим моментом стала урочиста церемонія спецпогашення поштової марки, присвяченої Святославу Пашинському, викладачу художньої школи, який загинув на фронті. Для створення поштової марки використали фотографію, зроблену народним художником України Олександром Левадним, що чудово передала образ та дух Святослава. Дизайн марки, а також конверта і листівки розробив Микола Шрамко – викладач

Полтавської дитячої художньої школи, який разом із командою працював над створенням цих пам'ятних атрибутів.

Ця ініціатива покликана не тільки вшанувати пам'ять Святослава Пашинського, але й нагадати всім про величезний внесок, який зробили українські добровольці та військові, захищаючи нашу країну.

За три дні до своєї загибелі Святослав Пашинський врятував побратима Павла Посохова, який теж був поранений під час мінометного обстрілу: полтавець надав йому першу домедичну допомогу та евакуював із місця бойових дій. Про це розповіла військовослужбовиця Наталія Драч. Жінка познайомилася зі Святославом Пашинським весною 2014 року під час формування 16 окремого мотопіхотного батальйону, у складі якого обоє служили в АТО та стали друзями.

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації, Святослав Пашинський вдруге став на захист незалежності України. Служив старшим солдатом стрільцем-санітаром 2 відділення 2 десантно-штурмового взводу 1 десантно-штурмової роти. Загинув 26 березня 2022 року в населеному пункті Новозлатопіль в Запорізькій області: під час мінометного обстрілу чоловік отримав осколкове поранення голови. Воїну було 44 роки, у нього лишилися мама та троє синів. Захисника поховали на Алеї Героїв у селі Затурине біля Полтави.

Нагороджений відзнакою Коростенської міської територіальної громади «За МУЖНІСТЬ та ВІДВАГУ», посмертно.

«Святослав – воїн-герой. Загинув, захищаючи Україну від ворога. Це людина, яка ще повинна була творити і створювати речі, які прославили б Україну», – сказав голова обласної організації Національної спілки художників Юрій Самойленко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інтерв'ю з дружиною загиблого Героя Святослава Пашинського – Мариною Лапою.
2. Бесіда із сином загиблого Героя Святослава Пашинського, учня Гімназії №18 Полтавської міської ради – Марком.
3. Стаття «ЗМІСТ» «Іменем загиблого скульптора названо художню школу». Режим доступу: <https://zmist.pl.ua/news/imenem-zagyblogo-skulptora-ta-vykladacha-svyatoslavapashynskogo-z-poltavy-nazvut-hudozhnyu-shkolu>
4. Суспільне Полтава. Репортаж про загибель С. Пашинського. Режим доступу: <https://susplne.media/poltava/223166-u-poltavi-prosautsa-zi-skulptorom-svatoslavom-pasinskim-akij-zaginuv-na-vijni-z-rosieiu/>
5. Інформація сайту Полтавської міської ради : С. Пашинський. Режим доступу: <https://www.rada-poltava.gov.ua/news/20113/>

«ДУШУ – БОГОВІ, ЖИТТЯ – УКРАЇНІ, ЧЕСТЬ – СОБІ!»

***Радченко Вероніка**, учениця 9 класу
Опорного закладу «Вовчицький ліцей
імені В.Ф. Мицика Лубенської міської ради
Лубенського району Полтавської області»
Керівник: Карпенко Л. В., вчитель історії*

Актуальність дослідження. За 10 років війни, нав'язаної нам росією, Україна втратила багатьох своїх синів і дочок, які віддали життя за її свободу. Мужність і патріотизм кожного із захисників заслуговує на пам'ять і пошану, бо їх подвиг є свідченням того, що українці – нація Титанів.

Новизна дослідження. Ціна нашої перемоги – у кожному населеному пункті могили, над якими у вічній скорботі прапор України. Своїх Героїв ми повинні знати. Мета краєзнавчої розвідки: дослідити життєвий шлях Крутька Романа Івановича, першого вовчанина, хто загинув під час російсько-української війни, та дізнатися як увічнено пам'ять про нього.

Основними методами стали метод усної історії, опитування, інтерв'ю. Аналіз, синтез та узагальнення інформації дали змогу записати спогади рідних та друзів, створити публіцистичний нарис про Героя.

Крутько Роман Іванович народився 12 вересня 1976 року в м. Кременчуці. Після закінчення 8-го класу у місцевій середній школі № 7, вступив до ПТУ № 96, отримав диплом електрогазозварника. Після строкової служби в армії переїхав у село Литвяки Лубенського району до своєї матері, де й залишився. Швидко адаптувався серед місцевої молоді.

У 1999 році одружився і переїхав у с. Вовчик. Працював завідувачем господарства ТОВ «Хлібодар». Заочно закінчив Полтавську державну аграрну академію.

«Комунікативний, харизматичний і впевнений – таким залишився в моїй пам'яті Роман, – згадує Круглякова С.А. – З ним було легко. Завжди на позитиві. Вмів грати на гітарі і у нашій молодіжній компанії був її душею. Брав участь у художній самодіяльності, любив ролі в інсценізованих п'єсах».

Зі спогадів Криворучка М.С.: «Роман був людиною різносторонніх захоплень. Мав хист до техніки і модернізував власноруч мотоцикл «МТ-70», перетворивши його на байк. Любив ковальське ремесло. Міг легко подарувати товаришеві виріб, над яким працював не один місяць. Бережу зроблену Романом статуетку птаха, що летить до сонця.

Це пам'ять про мого найкращого друга. Для мене він став втіленням свого творіння: здійснивши подвиг, поринув до Небесного воїнства».

На початку серпня 2014-го пішов добровольцем у ряди бійців АТО, служив старшим стрільцем 17-тої окремої танкової бригади.

22 жовтня 2014-го опівдні розвідувальна група на автомобілі УАЗ, за кермом якого перебував Роман Крутько, проводила розвідку від Маріуполя в напрямку села Пищевик. Терористи вчинили напад із засідки на машину військовиків. Водій встиг зорієнтуватися й вивести автівку в кювет так, щоб бійці змогли безпечно вийти. Коли Роман уже вистрибнув з автівки, біля його ніг вибухнула граната. За даними РНБО, завдяки діям розвідників удалося виявити велике скупчення російсько-терористичних сил поблизу села Пищевик і запобігти форсуванню ними річки Кальміус. За особисту мужність Крутько Р.І. нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно) та відзнакою Полтавської обласної ради «За вірність народу України» I ступеня (посмертно).

26 жовтня 2015 року у Кременчуцькій спеціалізованій школі № 7 було відкрито меморіальну дошку Крутьку Роману, першому із випускників, загиблому в зоні АТО. Ініціаторами встановлення дошки були однокласники Романа, випускники 1991 року. У Кременчуці громадськими активістами і простими небайдужими містянами засновано «Алею Пам'яті». Серед дерев, посаджених в пам'ять Героїв, уродженців міста, які не встигли посадити свій сад, бо у грізний час виконали свій священний обов'язок перед Батьківщиною, віддавши у боротьбі з ворогом своє життя, є й дерево Романа Крутька.

Шанують пам'ять про Героя і у Вовчику. Одна із сільських вулиць носить ім'я Романа Крутька. У Вовчицькому районному історико-краєзнавчому музеї у залі, присвяченому сучасній російсько-українській війні, на почесному місці портрет Романа. Із 2015 щороку відбувається футбольний турнір імені Романа Крутька. З кожним роком збільшується кількість його команд-учасниць, а останні два роки паралельно проводиться ще й благодійний ярмарок на підтримку ЗСУ.

На обеліску Роману Крутьку викарбувані слова «Душу Богові, життя Україні, честь собі!», які стали підсумком його короткого 38-річного життя. Слава Герою!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Інтерв'ю з Крутько Валентиною Михайлівною, вдовою Крутька Р.І. Записано 12 липня 2024 року. Інтерв'юер: Радченко Вероніка.
2. Інтерв'ю з Крутько Ольгою Михайлівною, мамою Крутька Р.І. Записано 27 червня 2024 року. Інтерв'юер: Радченко Вероніка.

3. Інтерв'ю з Кругляковою Світлою Анатоліївною, вчителем ОЗ «Вовчицький ліцей ЛМР». Записано 15 серпня 2024 року. Інтерв'юер: Радченко Вероніка.
4. Інтерв'ю з Криворучком Максимом Сергійовичем, жителем с. Вовчик. Записано 17 серпня 2024 року. Інтерв'юер: Радченко Вероніка.
5. Інтерв'ю з Павлішевською Ларисою Василівною, директором Кременчуцької гімназії № 7. Записано 16 серпня 2024 року. Інтерв'юер: Радченко Вероніка.

ВІЙСЬКОВИЙ ЛЬОТЧИК, ГЕРОЙ УКРАЇНИ – ЧОБАНУ СТЕПАН ІВАНОВИЧ

*Якіна Єлизавета, учениця 11 класу
Щербанівського ліцею Щербанівської
сільської ради Полтавського району
Полтавської області*

Керівник: Ярошук М. В., вчитель історії

Смуток, біль і розпач сучасні супутники нашої держави сьогодні. Конфлікт на сході країни розпочався після анексії Росією Криму 2014р. і початку бойових дій на Донбасі. У результаті війни загинули тисячі людей, більше мільйона були змушені покинути свої домівки, а військові операції тривають досі. Україна продовжує боротьбу за територіальну цілісність та незалежність, спираючись на підтримку світової спільноти, власної армії, волонтерів та сильного духом українського народу.

Пекло війни щодень нагадує українцям про себе. Мабуть зазначати на актуальності проблеми війни в нашій державі є банальним, але пам'ять про тих, хто ціною власного життя рятує її незалежність, оберігає спокій і сон підростаючого покоління майбутніх захисників, має бути вшанована. Тому, ми вважаємо актуальним дослідити біографію полеглого героя-захисника України, військового льотчика Чобану Степана Івановича, адже нація має знати своїх Героїв.

Чобану Степан Іванович – майор Збройних сил України, військовий льотчик 1-го класу, який налітав за своє життя більше 1100 годин, а ще він учасник російсько-української війни, Герой України, відзначений орденом «Золота зірка» (посмертно.)

Народився Степан Іванович Чобану 21 грудня 1963 року у с. Долинське Ренійського району Одеської області в родині робітників. Відомо, що з 1982 року Чобану С.І. був мобілізований до армії. 1987 року закінчив навчання у Чернігівському вищому військовому авіаційному училищі льотчиків. Він був одним з небагатьох курсантів, які завершили навчання на бойовому літаку МіГ-23. З цього ж року служив у 190-му винищувальному авіаційному полку у м. Кіровограді (Кропив-

ницький), на аеродромі Канатове. За три роки, а саме 1990 р. Степан Іванович пройшов перенавчання щодо управління літаком Су-27.

По завершенні навчання його було направлено до 831-го винищувального авіаційного полку до м. Миргород, що на Полтавщині для несення подальшої служби.

1992 року Чобану С.І. присягнувши на вірність народу України продовжив виконувати свій військовий обов'язок у лавах ЗСУ. Упродовж несення військової служби здобув кваліфікацію військового льотчика 1-го класу, літав на літаках Л-39, МіГ-23, Су-27. Чобану С.І. є учасником багатьох навчань та досліджень військової техніки. Він тричі був учасником військових парадів з нагоди Дня Незалежності України-1996, 2001, 2008 років.

2010 року Степан Іванович вийшов на пенсію. Однак, вторгнення російських військ на територію України 2014 року змусило Чобану С.І. переглянути свої плани щодо відпочинку на пенсії і вже 2015 року він знову у лавах ЗСУ.

24 лютого 2022 року йому вдалося вивести власний літак з під ракетного удару країни-агресора та гідно продовжити виконувати бойові вильоти. А вже за кілька днів 28 лютого 2022 року на літаку Су-27 він першим піднявся в повітря і вступив у повітряний бій над Кропивницьким, здійснюючи спробу відволікти ворожу авіацію на себе. У ході повітряного бою був атакований ракетами унаслідок чого героїчно загинув.

У Чобану Степана Івановича залишилися дружина та двоє синів. Похований на військовому цвинтарі у м. Миргород. За героїзм проявлений у захисті територіальної цілісності України, за особисту мужність і відвагу відповідно до Указу Президента України № 94/2022 Степану Івановичу Чобану присвоєно звання Героя України з відзначенням орденом «Золота Зірка» (посмертно).

Україна пам'ятає своїх Героїв-Захисників! Вічна Слава і шана Герою!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чобану С.І. / М.Г. Железняк// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс]/ Редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк; НАН України, НТШ.- К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022 – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-77718>
2. У Ренійській громаді вшанували пам'ять земляка, що загинув України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://yug.today/ru/v-renyuyskoj-hromade-uvekovechyly-pamiat-heroychesky-pohybsheho-zemliaka/>
3. Загинув, відволікаючи на себе ворога над Кропивницьким. Пілота Су-27 присвоїли звання Герой України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://suspilne.media/213166-zagynuv-vidvolikauci-na-sebe-voroga-nad-kropivnickim-pilota-su-27-prisvoili-zvanna-geroj-ukraini/>
4. Інтерв'ю з очевидцями. Інтерв'юер: Якіна Єлизавета.

ФОЛЬКЛЬОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

«ПОСТАВ ХАТУ З ЛОБОДИ, А В ЧУЖУЮ НЕ ВЕДИ...»

*Гаврик Аріна, учениця 8 класу
Опорного закладу «Тарандицівська
загальноосвітня школа I-III ступенів
імені В. А. Симоненка
Новооржицької селищної ради»,
вихованка гуртка «Музеєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Керівник: П'яташ В. С.,
керівник гуртка «Музеєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»*

Через повномасштабну війну РФ проти України мільйони українців залишилися без житла. Лише за попередніми оцінками Київської школи економіки, станом на початок 2024 року, понад 50% житлового фонду у значній кількості міст та містечок пошкоджено чи зруйновано. Держава вже напрацювала механізм виплати компенсації за зруйновану чи пошкоджену нерухомість, і невдовзі українці почнуть активно відбудовувати власне житло. Згідно з народними світоглядними уявленнями наших предків, щоб забезпечити мешканцям нової оселі щастя, потрібно дотриматися низки усталених звичаїв обрядового супроводу будівництва.

Актуальною є мета краєзнавчої розвідки – з'ясувати обрядово-звичаєвий комплекс, який супроводжував народне житлово-господарське будівництво на Лубенщині.

Працюючи над проектом, завдяки методу усної історії було з'ясовано, що у традиційній будівельній обрядовості лубенці важливого значення надавали вибору відповідного місця для житла, будівельного матеріалу, часу початку будівельних робіт і вселення до нової хати. В арсеналі засобів, які застосовували для здійснення зазначеного вибору, були ритуальні заборони, прикмети і повір'я. З уст респондентів стало відомо, що на Лубенщині існувало табу на використання у житлобудівництві деревини певних порід, зокрема осики, бо «осика – лихе дерево», «на ній Іуда повісився». Побутували заборони й стосовно граба, в'яза, осокора, тополі. Брали лише дуб, липу, сосну.

Ритуально непридатними мешканці Лубенщини вважали також дерева з різними природними дефектами, зокрема з двома стовбурами, щоб «подружжя не сварилося»; з наростами, щоб у мешканців «не повилазили чиряки». Серед небажаних для використання в будівництві також були й дерева, порослі омелою, старі дерева і сухостій. Кажали, що будуть вмирати мешканці в хаті з таких будівельних матеріалів один за одним. Досить поширеною забороною на Лубенщині було використання в будівництві дерева, поламаного вітром, вирваного з корінням вихором чи ураженого блискавкою. «З того лісу строїти не можна, бо щастя в такій хаті не буде». На Лубенщині найкращим часом для заготівлі сировини був період після Трійці, коли дерева «в соку» й мають цілющу силу.

Хату будували на «чистому» місці – там, де не було доріг або стежок, цвинтарів і звалищ, де не проливалася кров та не було сварок, невдач, ударів блискавок і пожеж. Не можна починати будівництво на місці викорчуваного дерева: казали, що це місце вже мертво. Під час вибору місця орієнтувалися на тварин. Лубенці будували «по котові»: там, де кіт полюбає лежати, там добре місце. Часто практикували освячення ділянки перед початком будівництва. У «легкий день» (не свято й не піст, не у високосний рік), на молодого або ж повного місяця, щоби достаток не переводився, починали будівництво. Під кут будинку обов'язково поміщали своєрідну «жертву», найчастіше – монети й купюри – «купували землю». На закладщину господар приносив майстрам свячену воду, гроші та чотири хлібини. По закінченню основних будівельних робіт гребінь даху прикрашали букетом квітів – «квіткою», яка була символом того, що справа зроблена і прийшов час розплачуватися із майстрами, ставити «могорич» та робити гостину для всіх, хто брав участь у будівництві.

Новосілля починалося з того, що на ніч господарі залишали в будинку кішку. Вірили, що вона відлякає нечисть і приверне удачу. Наступного дня входили до нової хати з іконами, хлібом-сіллям і грошима. Вважали за краще заселятися на молодик і не в період посту, щоб достаток родини зростав з кожним днем.

Можна констатувати, що збережені і діючі нині на Лубенщині обряди і звичаї, пов'язані з будівництвом житла, вказують на ідентичність духовної культури населення сіл Лубенського краю з духовною культурою всього українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сілецький Р. Традиційна будівельна обрядовість українців: монографія / Львів : АНУ імені Івана Франка, 2011.

2. Зап. 10.09.22 р., в с. Єнківці Лубенського р-ну Полтавської обл., від Бойко Олександри Іванівни, 1939 р. народж.
3. Зап. 12.09.22 р., в с. Тарандинці Лубенського р-ну Полтавської обл., від Ільченко Тетяни Василівни, 1943 р. народж.

«ВЕЧОРНИЦІ»: ТВОРЧА БІОГРАФІЯ ТА АНАЛІЗ РЕПЕРТУАРУ

***Гордієнко Руслана**, учениця 11-А класу
Опорного закладу освіти «Миргородський ліцей
імені Івана Андрійовича Зубковського
Миргородської міської ради Полтавської області»
Керівник: Артюхова О. Д.,
вчитель зарубіжної літератури*

Сьогодні питома вага всього фольклору в естетичному та етичному житті суспільства зазнала суттєвих змін. Дослідження локальних фольклорних традицій як елемент вивчення народної культури набули нині великої популярності. Наша робота засвідчує, який великий духовний і морально-етичний потенціал народної творчості Миргородщини, як зберігається багата скарбниця пісенного фольклору в нашому краї. Це цілком і повністю засвідчує, що спадкоємність традиції усної народної творчості триває, а дослідження репертуару фольклорно-етнографічного ансамблю «Вечорниці» є тому підтвердженням. Отже, актуальність даної краєзнавчо-дослідницької роботи очевидна.

Фольклорно-етнографічний ансамбль «Вечорниці» існує як окрема творча одиниця уже майже 40 років, проте історія створення та розвитку їх колективу, особливості репертуару жодного разу не досліджувалися та не аналізувалися. У цьому і полягає наукова новизна дослідницької роботи.

Метою роботи є дослідження творчої діяльності фольклорно-етнографічного ансамблю «Вечорниці», характеристика різноманіття репертуару колективу, аналіз текстів народних пісень, виконуваних ансамблем.

Поставлена при написанні краєзнавчо-дослідницької роботи мета зумовила використати низку методів дослідження та збиральницької роботи: аналіз і синтез, узагальнення досвіду фольклорно-етнографічного ансамблю «Вечорниці», порівняння поетичних текстів пісні, інтерв'ювання, спостереження, збір документів, аналіз записаних поетичних пісень.

Теоретичними підґрунтям дослідження стали праці Ф. Колесси, М. Грицяя, О. Семеного, О. Дея, А. Іваницького, З. Лановик та М. Лановик.

Практичне значення роботи полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані на уроках літератури рідного краю чи позакласного читання із української літератури, музичного мистецтва, на заняттях гуртків чи факультативів, у репетиційному творчому процесі.

У ході такого дослідження нами був опрацьований теоретичний матеріал про фольклор, його жанри, теми та мотиви, український музичний фольклор.

Шляхом застосування методів аналізу та синтезу, інтерв'ювання було досліджено історію створення та становлення фольклорно-етнографічного ансамблю «Вечорниці». За 40 років творчої діяльності змінювався кількісний склад колективу, його учасники взяли участь у багатьох конкурсах, постійно поширювали і поширюють народні пісні.

Охарактеризовано діючий репертуар ансамблю, з'ясовано, що складається він переважно із фольклорних пісень, зафіксованих протягом усього часу існування колективу на теренах Полтавської області, певний відсоток репертуару становлять авторські пісні місцевих піснетворців.

У ході фольклорної експедиції шляхом інтерв'ювання та фіксації фольклорних творів, їх аналізу було встановлено, що ліричні пісні становлять найбільшу частину репертуару фольклорно-етнографічного ансамблю «Вечорниці», меншу частину – обрядові пісні, а саме купальські. Серед тематичної групи пісень про кохання найпоширенішими мотивами є мотив невірного, зрадливого кохання та мотив нерозділеного кохання. Пісні про родинне життя також просякнуті негативними почуттями та емоціями через описані непрості життєві ситуації. Позитивне гумористичне спрямування мають дві жартівливі пісні, виконувані ансамблем. Основними ліричними героями виступають хлопець та дівчина, зустрічаються образи братів та матері, ворожки, образи кума та куми – у жартівливій пісні.

Отже, фольклорно-етнографічний ансамбль «Вечорниці» – неповторний і самобутній репрезентант народнопісенних традицій Миргородщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грицай М. Українська народно-поетична творчість. Київ: Вища школа, 1985. 360 с.
2. Іваницький А. Український музичний фольклор. Вінниця: Нова книга, 2004. 320 с.
3. Колеса Ф. Університетські виклади про український фольклор і фольклористику: у 13 зошитах / упоряд. І.Довгалюк. Львів: СПОЛОМ, 2022. 144 с.
4. Лановик М., Лановик З. Українська народна творчість. Київ: Знання-Прес, 2005. 591 с.
5. Семенов О. Усна народна творчість. Київ: Оберіг, 2003. 238 с.

ІСТОРИЧНІ МАНДРИ МЕДЯНИКА-ПРЯНИКА

*Добровольська Вікторія, Чечель Поліна,
учениці 7-Б класу Опорного закладу
Гребінківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 4 Гребінківської міської ради
Полтавської області
Керівник: Терещенко О. М.,
вчителька історії та правознавства*

Останніми роками зростає інтерес до відродження народних традицій – виготовлення медяників-пряників.

Але в сучасному світі склався стереотип, що пряник швидше асоціюється з росією, аніж з Україною та її культурними традиціями. А це категорично неприйнятно, особливо під час загарбницької війни росії, яка завжди привласнювала культурні й історичні надбання українського народу. Тому потрібно відновити історичну справедливість, навіть в таких побутових речах, як кондитерські вироби.

Медяники-пряники мають давню історію, яка своїм корінням сягає Стародавнього Єгипту. Перша письмова згадка про приправлені спеціями медові коржі датована близько 350 р. до н. е. Цей кондитерський виріб пройшов довгий шлях еволюції від звичайного медового хліба до вишуканої обрядової випічки, яка підкорила весь світ, у тому числі й українські землі та зайняла гідне місце в українській культурі.

Секрети єгипетської кулінарії поступово поширилися по всьому світу. В Європі перші медяники називалися «медовим хлібом». Пізніше в нього стали додавати лісові трави і коріння, а в XII-XIII століттях, коли почали з'являтися екзотичні прянощі, привезені зі Сходу, пряник отримав свою назву і практично остаточно оформився у відомі нам ласощі.

Випічка, схожа на пряники, з'явилася в Русі-Україні приблизно в IX столітті. Її рецепт привезли на руські землі варяги. Називали ці ласощі «медовим хлібом» і готували з житнього борошна з ягідним соком та великою кількістю меду. Деякі господині на свій смак додавали в тісто ароматні трави і коріння, а коли в XII-XIII століттях на Русь завезли східні прянощі: перець, аніс, імбир та м'яту – почали додавати і їх. Слово «пряник» широко почало вживатися з XVII століття і походить від давньоруського слова, що означає «пахучий», «гострий на смак», «наперчений».

Найдавнішим видом медяників-пряників були ліпні, яким надавали форму вручну. А найвідоміший вид пряників – «печатні», оздоблені фігурними малюнками. Для виробництва таких пряників виріза-

ли спеціальні дошки, на які наносили потрібний візерунок або напис у дзеркальному відображенні. У 1850-х роках з'явився ще один різновид пряників – силуетні. Їх вирізали ножом або спеціальною металевою формою із розкатаного пласта тіста, а потім розписували кольоровою глазур'ю. Найчастіше використовували поливу рожевого кольору. Ця традиція відома на Полтавщині.

Нині інтерес до автентичної випічки знову зростає. І лідером у цьому процесі є Полтавщина. Сьогодні в Україні є майстри, які відновлюють давню традицію виготовлення дерев'яних форм для медяників. Один із них – майстер художнього різьблення по дереву Володимир Маркар'ян із міста Полтави.

Оксана Дорошенко з с. Котельва, що на Полтавщині, досліджує рідний край та відроджує і розвиває місцеву традицію виготовлення «панянок» – особливого виду різдвяних пряників у вигляді дівчаток, коників, півників та пташечок. На основі старовинних рецептів Оксана Дорошенко створила авторський проект «Котелевський коржик» де традиційність поєднується із власним художнім баченням. На сьогодні «Котелевський коржик» знаний далеко за межами України, зокрема, був представлений майже у 30 країнах світу.

Найбільшим досягненням Оксана Дорошенко вважає перемогу свого проекту «Обрядова випічка «Панянки» як елемент нематеріальної культурної спадщини на Котелевщині» в обласному огляді-конкурсі на ідентифікацію та визначення місцевого елементу нематеріальної культурної спадщини «Народні джерела Полтавщини».

Отже, українці повертаються до своїх народних кулінарних традицій, відроджують та збагачують їх.

ІРИНА НІЖЕНЕЦЬ – БЕРЕГІНЯ ГАДЯЦЬКОЇ ВИШИВКИ

*Колісник Євгенія, учениця 9-Б класу,
Комунального закладу «Розсошенська гімназія
Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області»
Керівник: Моргун О. І.,
учитель зарубіжної літератури*

Мистецтво, культура – це життєдайне творіння, яке допомагає вижити нам, українцям, у цей скрутний час. А війна – це завжди руйнування, кров, страждання, смерть... Що може митець зробити під час війни, чим може допомогти людям, країні?

Справжній митець не дозволяє згаснути міжнародному інтересу до України, не дає забути про війну та допомагає збирати кошти для армії, тим самим наближаючи перемогу.

Актуальність – необхідність вивчення мистецтва рідного краю, зокрема унікальних вишиванок Гадячини, з метою популяризації творчості талановитих українських мисткинь та українських національних традицій.

Завдання: з'ясувати характерні особливості вишивки гадяцької вишиванки; ознайомити широкий загал із особливостями творчості майстрині із Гадячини Іриною Ніженець.

Особливі, неповторні орнаменти побутували і нині побутують на Полтавщині. Ніжна колірна гама, різноманітні мотиви створюють відчуття витонченості.

Технологію вишивки гадяцької сорочки внесли до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України. Традиційна гадяцька вишивка унікальна тим, що робиться блакитними нитками кольору індіго (проміжний між темно-синім та фіолетовим). Такого кольору неможливо було досягнути за допомогою натуральних барвників. За словами мисткині із Петрівки Роменської Ірини Ніженець, саме така вишивка була поширена у багатьох селах Гадячини. А процес фарбування ниток у колір індіго – складний: нитки виготовляли із конопель або льону, вибілювали на сонці досить довго, інколи протягом трьох років. Чим біліша нитка, тим якісніша, тим легше піддавалась фарбуванню. Вишивальниці отримували різні відтінки кольору індіго, занурюючи нитки у розчин по декілька раз. Закріплювали отриманий колір сечовиною. Потім нитку закручували, щоб не стерлася біля вушка голки.

Синій колір – примхливий. Нитка може мати не той колір, якого хотіла досягти вишивальниця. Вона може полиняти, а може – ні. Це залежить навіть від фази місяця, бо склад води в різний період місяця різний.

На жаль, у місцевих жителів залишилося мало сорочок із блакитною вишивкою. Їх скуповували в приватні колекції, вивозили за кордон... На щастя, вироби понад сторічної давнини та їх носії на Гадячині були віднайдені. Ними і зацікавилася Ірина Ніженець, і нині пишається тим, що є творцем гадяцької вишиванки, яка стала частиною її життя. «Роблю те, що люблю», – говорить майстриня.

Вивчаючи та споглядаючи старовинну гадяцьку сорочку із сімейної скрині, мріяла відтворити її. Познайомилася із замовницею, яка побажала мати саме таку сорочку. Вишивала з натхненням. Відтворюючи автентичну сорочку, майстриня використала біля десяти різних технік.

За п'ять років Ірина Ніженець створила 15 сорочок. Щоб зроблене служило довше, нитки й тканину для роботи бере якісні.

15-ту вишиванку, наприклад, зробила для всеукраїнського проекту «Сорочка для захисника». Процес вишивання був суцільним щастям. Сорочка вже у власника, і він, спантеличений і радісний, написав пані Ірині, що це – витвір мистецтва. Пані Ірина дякує Богу за силу, за кожну хвилину праці, за дарунок долі – вишивку. Дякує захисникам, що бережуть наш спокій. Як би не було важко, людина повинна завжди мати надію, «триматись», бо тільки так можна подолати зло, темряву, війну. Мистецтво збагачує людину, дає наснагу в такі важкі часи, в які нам випало жити, служить для підтримки, єднання, віри у перемогу та незламність українців... Наша рідна Гадяччина – багатий і неповторний край! Пані Ірина переконана, що ми маємо зберегти і донести красу, багатство, культуру нашого краю своїм дітям та онукам!

Для Ірини Ніженець сорочка – це казка, своєрідний код долі, тайнопис серця майстрині, «перенесений рукою жінки із потаємних «скринь» підсвідомості в живий простір роду та родини».

Ірина Ніженець – талановита донька нашої незламної України, яка, можливо, не дуже відома широкому загалу, але своєю творчістю допомагає нам усім жити, вірити в Перемогу. Її творчість – це прекрасна сторінка в історії українського народного мистецтва, її вишивки – глибокий і неповторний пласт української культури.

ВІДРОДЖЕННЯ ПОПУЛЯРНОСТІ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО СТРОЮ НА ЛУБЕНЩИНІ

*Косяк Софія, учениця 11 класу
Опорного закладу
«Тарандинцівська загальноосвітня школа
I-III ступенів імені В. А. Симоненка
Новооржицької селищної ради»,
вихованка гуртка «Музезнавство»
КЗ "ПОЦНПВТКУМПОР"
Керівник: П'яташ В. С.,
керівник гуртка «Музезнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»*

Представники сучасного покоління українців ведуть ревну і затяту боротьбу за власну ідентичність, бо є спадкоємцями багатой культури свого народу. Одяг є одним з вагомих культурних та історичних маркерів, який розповідає про традиції, статус та смаки наших предків.

Уважаємо актуальним проєкт, у якому прагнемо висвітлити етно-маркери сьогодення Лубенщини, зокрема і сучасні тренди поєднання старовинних і сучасних елементів народного строю у колекції лубенської майстрині Валентини Ляшенко.

На початку XXI століття спостерігається відродження значимості українського народного строю серед широкого кола громадян Лубенщини. Елементи національного вбрання наші земляки вдягають на свята і у звичайні дні. Широкої популярності набули арт-проєкти «Вишивана Лубенщина», «Одягни хустку», «Рушник єднання» та інші.

Значну роль у відродженні національної культури у нашому регіоні відіграє Лубенський краєзнавчий музей ім. Гната Стеллецького і Калайденцівський історико-краєзнавчий музей. Значну виставкову роботу з метою популяризації українського вбрання проводить Лубенська галерея образотворчого мистецтва. Так, у квітні 2020 року у галереї була представлена колекція старовинного одягу приватного музею «Етнографічна збірка «Древо» (директор Едуард Крутько), призначення якої – показати етнографічні відмінності народного строю Лубенщини і Хорольщини. Окрім того, вище згаданий приватний музей щорічно у с. Козувівка Хорольської ОТГ проводить етнофестиваль «Під дідовими липами». Популяризує народний стрій України в цілому і, Лубенщини зокрема, етнофотограф Анна Сенік. Її фото реконструкцій носіння народного одягу зі зйомок у музеї «Древо» відтепер і на марках Укрпошти.

Народне вбрання надихає на творчість і сучасних майстрів. На Лубенщині реконструює, відновлює, шиє зразки українського народного строю майстриня Валентина Юрїївна Ляшенко. Вона вважає це своєю «сродною працею».

Поспілкувавшись з майстринею, ми дізналися, що за фахом вона інженер, здобувала освіту в Полтавському технічному університеті. Майже 10 років працювала у проєктному бюро, а у вільний час не відмовлялася від улюбленої ще зі шкільних років справи – шила одяг, вишивала. Роки йшли... Якимось пані Валентина познайомилася із Олександром Герасимовою та Едуардом Крутьком, які популяризують українську культуру. Саме в Олександри Герасимової вперше побачила одяг, який носили наші бабусі. Після цього почала сама шити українські сорочки, корсетки, спідниці, очіпки. За зразки брала знайдені в Інтернеті фотографії, стала спілкуватися із колекціонерами, які збирають старовинний одяг. Першу свою миргородську корсетку Валентина Ляшенко пошила саме на замовлення одного із колекціонерів. Співпрацювала Валентина Юрїївна із етнолабораторією

«Баба Єлька» з Кропивницького, відшиваючи для них репліки корсеток, спідниць. У 2016 році відкрила авторську майстерню з пошиття української автентики «Стьожка».

Для популяризації і продажу своїх виробів у 2018 р. створила у соціальній мережі «Фейсбук» групу «Майстерня «Стьожка», яка на сьогодні має 8 тис. підписників і десятки вдячних клієнтів. У своїй творчій діяльності Валентина Юріївна намагається реалізовувати як сучасні образи, так і репліки старовинного українського одягу. Чільне місце у творчому доробку майстрині посідають репліки автентичних керсеток, юпок, очіпків, спідниць, гаманів, вив'язів, реконструйованих за зразками етнографічної збірки «Древо», Лубенського краєзнавчого музею, музею Івана Гончара. В ході практичної реконструкції майстриня старовинний крій адаптує до сучасних методів конструювання одягу.

Напевне, найулюбленишим елементом народного строю для пані Валентини є корсетки. На Полтавщині вони дуже відрізнялися кроєм, оздобленням залежно від регіону: хорольські, миргородські, лубенські, пирятинські, зінківські... Усі їх майстриня навчилася відтворювати в сучасних варіантах, а замовляють їх не лише для святкових подій, а й для повсякденного носіння, наприклад, для роботи в офісі.

Для виготовлення реплік Ляшенко В.Ю. використовує високоякісну тканину, зокрема італійську віскозу з бавовною, вінтажну бавовну з жакардовим плетінням, 100 % бавовну, кrep, плюш, репс, вовняні тканини, шовк, для оздоблення – оксамит, шовк, сатин, гарус вовняний, тасьму бавовняну, мереживо фабричне, бісер. Кольоровий спектр виробів широкий: сірий, чорний, темно-синій, світло- і темно-зелений, темно-буряковий, хамелеон, фрез.

Пошиття реплік – складний процес. Майстриня, виготовляючи елементи народного строю різних регіонів України, особливого значення надає моделюванню виробу. Адже від цього залежить естетичний вигляд, особливості крою, шиття даного виробу. Декор керсеток, юпок майстриня виконує згідно регіональних традицій.

Створені Валентиною Ляшенко «репліки» – високоякісні копії речей, які стали складовою образу сучасних лубенців.

Отже, етнографічними маркерами Лубенщини є Лубенський краєзнавчий музей, Етнографічна збірка «Древо», Калайденцівський історико-краєзнавчий музей, авторські колекції народних майстрів. Відтворення В. Ляшенко реплік народного строю відбувається на основі аналізу автентичних музейних зразків. В ході практичної реконструкції старовинний крій вона адаптує до сучасних методів конструювання одягу. Репліки, які виготовляє лубенська майстриня, стають невід'ємною частиною гардеробу сучасних лубенців.

АМІГУРУМІ: ПОЄДНУЄ ПОЛТАВЩИНУ ТА ЯПОНІЮ

Крамаренко Анастасія, учениця 11-Б класу
Опорного закладу Гребінківської ЗОШ
I-III ступенів № 4
Гребінківської міської ради Полтавської області
Керівник: Щербак І. С.,
вчителька англійської мови

Історія в'язання налічує кілька сотень років і є самобутнім явищем декоративно-ужиткового народного мистецтва України. Сьогодні в'язані речі залишаються незамінним трендом, а з плином часу та зміною технологій запозичуються та утворюються нові технології. Так, на зміну звичайним в'язаним іграшкам, популярним в Україні раніше, прийшла нова техніка – амігурумі.

Традиція створення маленьких іграшок ручної роботи зародилася в Японії багато століть тому і почала набувати популярності в інших країнах і у нас на поч. 2000-х рр. Слово «амігурумі» є комбінацією двох японських слів: «амі», що означає «в'язаний гачком або спицями» і «нуйгурумі» – «м'яка лялька». Це невеликі вироби, з перебільшеними рисами та яскравими кольорами. Усі деталі роблять окремо, потім кожну з них набивають наповнювачем і шивають разом.

Зараз майстри амігурумі експериментують із новими технологіями, матеріалами та дизайном, і це робить його яскравим та динамічним. Воно стало захопленням для багатьох людей у всьому світі, навіть у нас на Полтавщині. Досліджуючи цю тему, я познайомилася з трьома талановитими майстринями, що втілюють цю пристрасть у своїх витворах.

Майстриня з Гребінки Наталія Зінчук вже 5 років поєднує основну роботу з цим захопленням, бо завжди хотіла навчитись в'язати гачком. Тож спочатку дивилась відеоуроки на ютубі, а згодом почала вигадувати схеми для в'язання самостійно. Більшість іграшок створюються від одного дня до місяця, а от авторські вироби – декілька місяців, адже бувають труднощі з ідеями.

Серед виробів Наталії є лялечки, тваринки, відомі мультперсонажі. Не менш чудовими роботами жінки є й квіткові композиції. Реалістичні та ніжні, вони стають чудовим доповненням до інтер'єру. Мисткиня зізнається, що найлегше в'язати те, що дійсно подобається і до чого лежить душа. Проте найбільше її надихає думка про те, що зі звичайного клубка вона створює красу, яка обов'язково комусь припаде до душі і викличе усмішку!

Гребінчанка Олена Карабут в'яже теж близько 5 років. З нею ми познайомились на благодійному ярмарку в Гребінці. Олена розповіла, що в'яже майже щодня іграшки різних типів, форм і розмірів. На брелки зазвичай потрібно 20-30 хв, більші іграшки, як-от, наприклад, заєць висотою 1,2 м, що вразив нас найбільше, звісно, потребують більше часу. Першим виробом була собачка, яку вона створила для своєї доньки. Ця іграшка досі залишається з нею, вже дорослою, в іншій країні. Ще Олена розповіла, що її іграшки «оселилися» в різних містах нашої держави і навіть за кордоном – у Польщі, Італії, В'єтнамі.

Цікаво було дізнатись, що всіх майстринь надихають їхні дітки, а також емоції, отримані від нової іграшки! Наталія Бурега-Сенюта почала займатися в'язанням з народженням доньки у 2016 р., побачивши в'язану іграшку в інтернеті. Захопившись роботою, майстриня не помічає, як настає пізній вечір, проте іноді має великі перерви в творчості за браком часу, адже у Наталії двоє діток. Наталія говорить, що амігурумі – «то особлива любов, спробуєш раз – і потім неможливо зупинитися».

Вперше про амігурумі я дізналася від своєї мами, коли вона почала в'язати ляльок, звіряток, різних персонажів та всілякі прикраси. Для мене, восьмирічної, це було тим, про що мріє кожна дитина – багато незвичайних іграшок.

У наш час все більше дівчат та жінок займаються в'язанням. Комусь може здатися, що воно вже втрачає свою популярність, але це не так. Коли дивишся на ці шедеври, на душі стає приємно і тішить думка, що поруч з нами такі творчі люди, чії руки творять чудеса.

ВИКОРИСТАННЯ СКРИНІ В НАРОДНОМУ УЖИТКУ ПОЛТАВЩИНИ

***Савченко Софія**, учениця 6 класу,
Максимівської гімназії Піщанської сільської ради,
екскурсовод Історико-краєзнавчого
музею при Максимівській гімназії
Керівник: Пилипенко Н. Ф.,
керівник Історико-краєзнавчого
музею при Максимівській гімназії*

Вивчення історії рідного краю відрізняється від історії країн чи народів тим, що є можливість глибокого занурення в народні традиції. Етнографічний елемент часто переплітається з історичними процесами в населеному пункті, а тому стає його невід'ємною, гармонійною

складовою. Тому в пошуковій та дослідницькій роботі екскурсоводів Історико-краєзнавчого музею значне місце відведене етнографічним розвідкам.

Одним із ключових напрямів досліджень максимівських краєзнавців є вивчення традицій використання скрині в народному ужитку Полтавщини. Перша скриня в етнографічній експозиції Історико-краєзнавчого музею при Максимівській гімназії з'явилася у 2021 році. Її до музею передала жителька Максимівки Мамон Людмила Михайлівна. З цього часу юні екскурсоводи почали вивчати традиції в народному побуті, що пов'язані зі скринею.

Основними джерелами для дослідження ужиткових традицій скрині стали розповіді мешканців села Максимівка, праці дослідників: Лідії Орел, Григорія Павлуцького, Якова Риженка.

Скриня – знак заможності родини, мірило художніх і естетичних смаків молодшої української дівчини. Адже більшу частину посагу вона готувала сама або з матір'ю. В скриню складали постіль, рушники, одяг, стрічки та хустки.

На Полтавщині мальовані скрині виготовляли у кожному повіті. Технологію їх виготовлення та розпису описував відомий етнограф Яків Риженко. Згідно з цими описами осередками виготовлення скринь були села Вереміївка, Нові Санжари, Грунь.

Технологія виготовлення скринь є типовою для Центральної України. Матеріалом для їх виготовлення слугували: липа, тополя, береза, вільха чи верба. Останню, для якості матеріалу, необхідно було зрубати з весни до середини літа.

Особливою була технологія розписування скринь. Зображення наносилися по темному тлу.

Протягом століть скриня була невід'ємною частиною хатнього інтер'єру. Її ставили в хаті на видному місці. Застилали вишитою скатертиною.

Скриня – один із головних елементів хатнього начиння. Часто скрині ставилися у коморі або в сінях.

За призначенням скриня належала до меблів, у яких зберігалися ужиткові речі. Дослідник Архип Данилюк у праці «Українська хата» подає перелік традиційних речей, що зберігалися господарями у скрині: новий одяг, полотно, гроші, різне зерно, борошно, посуд.

У соціальному сенсі скриня символізувала заможність родини та статус господині. Підкреслюється це фольклором. У народних прислів'ях про скриню говорили: «Добре господині, коли повна скриня», «Господина, коли повна скриня», «А я – панянка, я господиня».

В мене полотен повня скриня!». Слід відзначити, що крім соціального статусу скриня підкреслювала ще й особисті якості жінки або дівчини, її хазяйновитість. У рамках міжнародного освітнього культурно-мистецького проєкту «Обрядовий календар України» ми досліджували, які хустки могли бути у скрині молодой дівчини.

Минулого року моя родина долучилася до наповнення експозиції історико-краєзнавчого музею при Максимівській гімназії. Моя бабуся – Ольга Миколаївна, передала власну плетену скриню. Моїми рідними вона використовувалася для довготривалого зберігання речей. Але в українській традиції такі скрині могли використовувати для зберігання білизни, щоб легко можна було перенести з одного на інше місце у хаті, а також як валізу для перевезення речей під час подорожей та переїздів. Визначальною характеристикою плетених скринь є їхня легкість та мобільність. Матеріалом для них слугувала лоза, значно рідше лико. Зокрема, у Максимівці ми зустрічали тільки лозяні скрині й зараз у музеї експонується скриня виготовлена саме з такого матеріалу.

Як бачимо, скриня була важливим елементом народної культури на Полтавщині. Крім прикладного значення – місця для зберігання речей, скриня мала важливі художньо-естетичні та соціальні функції. На цьому наше дослідження не вичерпується. У подальшому предметом дослідження стануть стилі розпису скринь, особливості наповнення скринь молодими дівчатами до заміжжя, порівняльні розвідки з використання скринь у домашньому господарстві різних етнографічних регіонів України.

ТИСЯЧА І ОДНЕ ПРИЗВИЩЕ **(Бувальщина про прізвища)**

*Сотніченко Анна, учениця 6-А класу
Гребінківської гімназії Гребінківської міської ради
Полтавської області
Керівник: Шаповал Л. І., вчителька
української мови та літератури*

У нашій мові є обидва слова – «фамілія» і «прізвище», проте значення в них різні. Запозичене з латині «фамілія» означає «родина», «члени родини», «рід». А прізвище – це найменування особи, набуте при народженні або вступі до шлюбу, яке передається крізь покоління й указує на спорідненість. Значення українських прізвищ віддзеркалює різні сторони й умови життя людини.

Найбільшу групу прізвищ становлять утворені від індивідуальних ознак перших носіїв. Приміром, прізвище Кучеріна, поширене у Гребінці, має безпосереднє відношення до слова «кучері» – хвилясте чи кучеряве волосся. Воно могло виникнути на основі зовнішності людини з кучерявим волоссям. Хоча могло утворитися від слова «кучер» – людина, яка керувала кіньми.

Історично склалося, що здебільшого українці отримували свої прізвища від імені батька. Прізвище «Радченко» теж часто зустрічається в моєму місті, утворене від давньоукраїнського імені Радослав (Радислав) – «той, хто прославляє радість». Друга частина прізвища Радченко – типовий український суфікс -енко. Отже, прізвище Радченко означає «син або нащадок Радка».

Історія запорізьких козаків теж знайшла своє відображення в українських прізвищах нашого краю – Гетьман, Білоус, Сотченко, Запорожець, Козаченко, Дорошенко й ін. Багато з них пов'язані із заняттями та функціями козаків на Січі.

Моє ж прізвище Сотніченко. Очевидно, предки були козацькими ватажками. Адже досить популярним явищем було утворення українських прізвищ від військових посад, армійських звань і т.п. А сотник – відоме військове звання в Гетьманщині.

Найменування за родом занять відбилосся у таких прізвищах Гребінківщини, як Граб, Шаповал, Лисокобилка, Бондаренко, Жолобецький тощо. Цікаво, що Гребінківщина – найгустіший осередок прізвища Лисокобилка, відомого в нас не тільки зараз, але й на поч. XX ст. Маємо відомості про підпільника в роки Другої світової війни Н. Ф. Лисокобилку, 1908 р. н. з села Овсюки.

Прізвища, утворені від назв ремесел, що мають суфікс -енко, становлять найбільшу частину гребінківських прізвищ (Кравченко, Ткаченко й ін.). Такі прізвища творяться від загальних та власних назв: воля – Вольченко, дяк – Дяченко, Гаврило – Гавриленко, Онисько – Онищенко, Охрім – Охріменко тощо.

У селі Тарасівка зустрічаємо прізвище Маленко. Воно українське або білоруське (Малієнко), утворене від слова «малий». Спорідненим до нього, очевидно, є й прізвище поета А. Малишка та письменника з Лубенщини В. Малика. В моєму місті зустрічаються також прізвища Малашта та Махиня. У різних селах Гребінківщини зустрічаємо однофамільців відомих українських митців: Шевченко, Лисенко, Котляревські-Мандражій (Котляревський(а)) – від назви професії котляр, суть якої полягала у виготовленні котлів чи роботі з міддю, а Мандражій – прізвище за чоловіком циганського походження).

Прізвища Ворона, Курочка, Чайка, Перепелиця, Бузенко та Соловей, та похідні від них Соловійов, Солов'їв, Солов'ян, що колись були репресованими, безперечно, пов'язані з назвами птахів. Прізвища Ворона та Чайка поширені у Гребінці, а от прізвище Курочка є корінним у селі Короваї нашої громади. Походження таких прізвищ з'ясувати легко.

Та є в Гребінці й прізвища, що, очевидно, мають коріння в інших мовах. Наприклад, основа прізвища Шара на у санскриті означає «очерет», «комиш». Оскільки саме з очерету робилися стріли, то з часом слово прибрало значення «стріла». А прізвище Рева, за своїм походженням, можливо, теж індійське, бо на санскриті ім'я «рева» означає «багатство».

Насамкінець варто зазначити, що ми горді тим, що маємо неочіненну фамільну спадщину від своїх прашчурів, адже ми їхнє продовження і еквівалент народної пам'яті.

ДРУГЕ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ

*Терещенко Андрій, учень 6-Б класу
Гребінківської гімназії Гребінківської міської ради
Полтавської області
Керівник: Щербак В. О.,
учитель української мови та літератури*

Українська пісенна творчість, безперечно, самобутня й різноманітна. В сучасних реаліях, коли наша нація бореться за свою свободу, помітними є увага до свого національного коріння й прагнення зберегти багату культуру для наступних поколінь. Тож наша пісня набуває більшої популярності.

У цьому плані можна помітити дві закономірності. Першою є, звичайно, аранжування народної музики – створення нового варіанту пісні, поєднання традиційних елементів народної культури з сучасними звуковими технологіями й інструментами. Воно надає народним пісням нового звучання, роблячи їх доступнішими та цікавішими для широкої аудиторії. Аранжування народної музики відоме здавна, адже в різних країнах музичні інструменти та мелодії були перетворені, що дало змогу зберегти багато пісень.

Серед відомих українських композиторів аранжуванням фольклору займалися М. Лисенко, Б. Лятошинський, і, звичайно, М. Леонтович та ін.

Важливим є внесок у збереження фольклору відомого композитора ХХ ст., уродженця Чернігівщини, Л. Ревуцького (1889-1977 рр.), що започаткував новаторський підхід до вільної обробки народної пісні для голосу з супроводом фортепіано. У його спадщині близько 120 оригінальних обробок фольклорних зразків різних жанрів: як родинно-побутові, соціально-побутові пісні та ін.

Другим чинником продовження життя пісні є популяризація та виконання сучасними вокалістами, у тому числі й за межами України. Найбільш відомими в цьому плані, звичайно, є Соломія Крушельницька та Квітка Цісик, які чарували своїм голосом слухачів на сценах різних країн. У наш час цей процес став активнішим, адже у світі знають гурти «Даха Брах», Go-A і т. д.

Важливе місце в популяризації української пісні за кордоном посів і наш земляк із Гребінки – двадцятидвохрічний тенор Антон Радченко. Протягом 2016-2020 рр. він навчався в Київському музичному училищі ім. Р. Глієра, а в 2020-2022 – у Національній музичній академії ім. П. Чайковського.

Під час навчання Антон співав у хорі Свято-Михайлівського золотоверхого собору, був учасником багатьох музичних проєктів та переможцем багатьох вокальних конкурсів всеукраїнського та міжнародного рівнів. У 2021 р. випустив свій перший альбом народних пісень в аранжуванні Л. Ревуцького «Галицькі пісні», куди ввійшли пісні «Ой сусідко», «Моя мила-премила», «Як ми прийшла карта», «Їхав стрілець на війноньку» та ін. За свої успіхи у сфері музики в 2022 р. був стипендіатом Президента України.

У 2022-2024 р. працював в оперному театрі в м. Тренто в Італії. Протягом цього часу брав участь у численних концертах української пісні та романсу, що проводилися в різних італійських містах, співпрацював з українським чоловічим ансамблем Астіо та капелою бандуристів у канадському Торонто. Віднедавна мешкає в німецькому Гамбурзі, де працює в державній опері. Тут також продовжує брати активну участь у різноманітних мистецьких проєктах, спрямованих на популяризацію української національної культури у світі.

У розмові з нами Антон поділився, що сумує за батьківщиною і всі свої зусилля спрямовує на допомогу українцям у боротьбі з ворогом. Всі зароблені кошти витрачає на волонтерські потреби. В цьому він вбачає своє призначення. Має намір випустити ще один, уже тематичний, альбом української пісні «Мати». А відтак маємо надію, що наша українська пісня й надалі звучатиме на світовій сцені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ревуцький, Лев Миколайович. // Електронний ресурс. – Режим доступу: https://vue.gov.ua/Ревуцький,_Лев_Миколайович.
2. Що таке аранжування народної музики. // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://reporter.zp.ua/shho-take-aranzhuvannya-narodnoyi-muzyky.html>.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ВИШИВКИ

Федорова Даяна, учениця 7 класу

Кривушівської гімназії Піщанської сільської ради

Керівник: Шамова О. К., вчитель української мови та літератури, зарубіжної літератури

У статті подано відомості про святкування Дня вишиванки на Полтавщині. Проаналізовано методичні матеріали про український орнамент, основні символи української вишивки, використані взірці рушників та сорочок з фондової колекції музею села Кривуші, який знаходиться в гімназії.

Тема вишивки має актуальність і в сучасному суспільстві, оскільки вона є важливою частиною культурної спадщини, самовираження та навіть моди. Основні аспекти, що підтримують її актуальність:

1. Культурна спадщина і національна ідентичність: Вишивка відображає багатовікові традиції, історію та символіку. Наприклад, українська вишивка має унікальні орнаменти, які відрізняються залежно від регіону.

2. Символіка та духовність: Орнаменти вишивок мають символічне значення, часто пов'язане з побажаннями здоров'я, удачі чи захисту. Такі символи актуальні й зараз, коли люди прагнуть глибшого духовного зв'язку з традиціями та природою.

3. Популярність у сучасній моді: Багато дизайнерів, як українських, так і світових, звертаються до елементів традиційної вишивки, створюючи сучасний одяг та аксесуари з етнічними мотивами.

4. Хобі та арт-терапія – процес вишивання приносить задоволення, дозволяє розслабитися та зосередитися.

Таким чином, вишивка поєднує традиції з сучасними тенденціями, зберігаючи свою важливість як елемент культурного коду, самовираження та креативності в сучасному світі.

Основними аспектами досліджень були:

1. Символіка та семантика орнаментів: Орнаменти на вишитих рушниках часто містять символи, що мають глибоке значення,

пов'язане з життєвим циклом, побажанням здоров'я, добробуту, родючості та захисту. Залежно від регіону орнаменти можуть відрізнятися за стилем, формою та кольорами, що визначає їхню унікальність і значення.

2. Регіональна специфіка та стилістика: Кожен регіон України має свої особливості у вишиванні рушників. Полтавські вишиті ніжною білою гладдю. Дослідження таких особливостей сприяють відновленню та збереженню культурної ідентичності регіонів.

3. Роль у традиційних обрядах: Рушники завжди були важливою частиною українських обрядів: весільних, похоронних, святкових тощо. Їх використовували як обереги, символічні дарунки, а також як елемент декору.

4. Сучасні інтерпретації та відродження традицій: Сучасні митці, дизайнери та майстри активно відтворюють та переосмислюють традиційні рушники, інтегруючи їх в сучасний одяг, декор і навіть мистецькі виставки.

5. Етнографічне значення: Дослідження вишитих рушників як етнографічних артефактів дає змогу зрозуміти світогляд, побут, релігійні та соціальні цінності українців минулих століть.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войтович В. Українська міфологія. Київ, Либідь, 2008.
2. Крутенко Н. Українські обереги. За матеріалами Інтернет сайту: etno.us.org.ua
3. Павлюк С. П. Українське народознавство. Київ, Знання 2006.

ОПІШНЯНСЬКА АРТІЛЬ – УНІКАЛЬНИЙ ЦЕНТР ЗБЕРЕЖЕННЯ ГОНЧАРНИХ ТРАДИЦІЙ

*Цюрюпа Саміра, учениця 10 класу
Опішнянського державного художнього ліцею
імені Василя Кричевського
Керівник: Луценко А. О., вчителька історії,
правознавства та громадянської освіти*

Опішня – столиця українського гончарства, окраса Полтавщини, туристичний магніт із величезним потенціалом. Відвідуючи Опішню, кожен бажає привезти додому гончарний виріб – сувенір на згадку. Створення артілі гончарства назрівало давно, адже цей край здавна був відомий своїми виробами з глини.

Актуальність дослідження зумовлена значенням «Опішнянської артілі» в збереженні та популяризації давніх традицій ліплення,

гончарювання, розпису й випалювання глиняних виробів та кахель. Це простір, що об'єднав опішнянських майстрів і тих, хто хоче доторкнутися до глини. Саме тут народжуються традиційні вироби – куманці і свистунці, глечики й кухлики, миски і макітри, славнозвісні опішнянські леви і барани й тарелі, кахлі й іграшки. Втім, майстри артіль не обмежуються лише збереженням традиційного ремесла – вони натхненно шукають нові форми і втілюють у глині свої фантазії. Отже, нарізла необхідність представити результати першого року діяльності та проаналізувати основні напрямки роботи «Опішнянської артілі». Актуальність нашої розвідки посилює й той факт, що комунальне підприємство засноване та функціонує на теренах Опішнянської громади, а звернення до мистецтва в крайовому аспекті – завжди на часі.

У пошуковому дослідженні застосовані методи аналізу, систематизації та опису.

Основні результати:

- систематизовано основні відомості про заснування та перший рік функціонування комунального підприємства «Опішнянська артіль»;
- проаналізовано основні напрямки роботи підприємства;
- з'ясовано першочергові завдання та цілі на майбутнє.

Ще до початку повномасштабного російського вторгнення в Україну мешканці Опішнянської громади, що на Полтавщині, задумали відтворити та зберегти давнє гончарне мистецтво, яким славився край. Проект комунальної майстерні реалізовували майже 2 роки. На ремонт приміщення витратили з бюджету Опішнянської громади близько 6,5 млн грн. [4] За кошти ЄС придбали необхідне обладнання – муфельні печі, гончарні електричні круги, екструдер». [5]

Опішнянську артіль відкрили 6 жовтня 2023 року. Підготовчі роботи тривали два з половиною роки. За цей час було облаштовано майстерню для відвідувачів і окремо для майстрів. В середині приміщення створено самобутній інтер'єр, облаштовується прибудинкова територія: будуються альтанки, доріжки тощо, щоб привабити більше туристів та охочих ближче познайомитися з давнім ремеслом.

Основними напрямками роботи «Опішнянської артілі» є:

- навчання. Майстри навчатимуть знанням виробничих технологій та художнім технікам учнів та випускників школи Опішнянського державного художнього ліцею імені Василя Кричевського, Миргородського художньо-промислового коледжу імені Миколи Гоголя та місцевих жителів. Навчання проводитимуть в Центрі розвитку ремесел на базі КП «Опішнянська артіль»;

- виробництво. Планують створити робочі місця для гончарів, малювальниць. Асортимент поповнюватимуть осучасненими традиційними виробами;
- промоція. Сюди входить використання айдентики громади на виробах, проведення інформаційної кампанії, реклама продукції, розробка туристичного маршруту та співпраця із садибами зеленого туризму;
- продаж. Планують створити унікальний торгово-виставковий простір на базі автостанції, брати участь у масових заходах та фестивалях, створити власну торгівельну мережу та співпрацювати з іншими. [2]

Першочергове завдання артлі – збереження опішнянських гончарних традицій. Директорка Ольга Плоха зізналася, що давня справа їхніх талановитих попередників продовжує уславлюватися та розвиватися. Вже почали будувати піч для випалювання виробів на дровах. Це і виручить майстрів у період вимкнення електроенергії, і дозволить поринути у ті часи, коли пращури випалювали свої глечики, миски, іграшки лише в таких печах. [1]

Щоб зберегти давні традиції і не дати їм перетворитися на музейну архаїку, було створено Опішнянську артіль. Саме тут народжуються традиційні вироби – куманці і свистунці, глечики й кухлики, миски і макітри, славнозвісні опішнянські леви і барани й тарелі, кахлі й іграшки. Втім, майстри артлі не обмежуються лише збереженням традиційного ремесла – вони натхненно шукають нові форми і втілюють у глині свої фантазії. [3]

Майстри артлі постійно проводять майстер-класи для всіх бажаючих. Вчать працювати на гончарному крузі, робити кахельну плитку, іграшки-свистунці чи інші традиційні гончарні вироби.

На початку жовтня Комунальне підприємство «Опішнянська артіль» відзначило першу свою річницю. За цей час майстер-класи артлі відвідали вже понад 2 тисячі туристів. Майстри виготовили понад 7 тисяч виробів. Крім того, сотні військових та їх сімей пройшли реабілітацію в артлі, адже арттерапія стала для них ще одним важливим кроком у відновленні здоров'я.

Завдяки стараності й відповідальності своїй справі «Опішнянська артіль» вже встигла завоювати заслужений авторитет, визнання та посіла гідне місце серед магнітів Полтавщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Світлана. Опішнянська артіль розвиває давні традиції майстрів [Електронний ресурс] <https://simeika.com/syspilstvo/opishnyanska-artil-rozvyvaye-davni-tradyciyi-majstriv/>

2. Ірина Задара. На Полтавщині відкрили підприємство для розвитку гончарства [Електронний ресурс] <https://zmist.pl.ua/news/na-poltavshhyni-vidkryly-pidpryyemstvo-dlya-rozvytku-goncharstva>
3. Опішнянська артіль [Електронний ресурс] <https://www.opishnya.art>
4. Ольга Гриненко. На Полтавщині відкрили «Опішнянську артіль»: комунальна майстерня виготовлятиме автентичний декор та посуд <https://poltava.to/news/73409/>
5. Новини Полтавської ОДА [Електронний ресурс] <https://poda.gov.ua/news/177864>

«ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ, ОБРЯДИ СВЯТА АНДРІЯ ПЕРВОЗВАННОГО В КАЛАЙДИНЦЯХ»

*Сагло Вікторія, учениця 10 класу
Опорного закладу «Калайдинцівський ліцей»
Лубенської міської ради Лубенського
району Полтавської області
Керівники: Сичова В. Г.,
вчитель зарубіжної літератури,
Гроза Л. В., вчитель англійської мови,*

Світ українських традицій нескінченно багатий. Століттями складалася гармонійна система обрядів та вірувань, які на сучасному історичному етапі знову набувають популярності.

Свято Андрія Первозванного. На його честь 13 грудня була освячена церква в селі Калайдинці. Його подвиг має неоціненне значення для долі усього українського народу, бо це була людини, яка першою принесла християнську віру на землі України.

Кожний населений пункт, у якому є церква, має храмове свято. Храм – це свято на вшанування того преподобного, в ім'я якого збудовано церкву. Вперше церква Андрія Первозванного в с. Калайдинці згадується 1676 року. Її було освячено на Першу Пречисту. Ймовірно, приміщення згоріло, бо новий храм почали будувати в іншому місці села. Возведення церкви припадає на 1845 рік. У 1863 році споруджено дзвіницю. Освячення відбулося на Андрія Первозванного. З того часу храмове свято у селі відзначають 13 грудня.

Особливістю такого дня було те, що найбільше мирян приходило до храму саме на храмове свято. До села з усієї округи поспішали гості. Зранку в церкві відправлялися урочисті літургії. Потім на церковному подвір'ї влаштовували спільний обід, котрий готувався просто на

вулиці. Обов'язково пригощали убогих, жебраків. Після трапези розходилися по хатах.

Основною в Андріївський вечір для молоді була гра «Калита». Ця забава полягає в тому, що круглий калач прив'язується за стрічку до сволока, або ж до довгої палиці, яку тримав так званий Калитинський. Писар, що сторожив калиту, тримав у руці квача, обмащеного в сажі. Ним намагався обмазати кожного, хто пробував вкусити калиту. Той, хто таки наважувався це зробити, сідлав коцюбу і ставав паном Коцюбинським, або кочергу, і тоді ставав паном Кочержинським (чи панною) та скакав до Калитинського. Між ними відбувався жартівливий діалог. Хлопці та дівчата, що підходили до калити, мали підстрибнути і вкусити її. Але щоб їм це дозволили зробити, треба було відгадати загадку, розказати скоромовку, або станцювати «зайчика». А хто калиту вкусить, той неодмінно протягом року одружиться.

Ця весела гра була основною «точкою» андріївського вечора. Кінчалася тим, що калиту знімали зі сволока й ділили поміж учасниками гри. При чому дівчатам порції калити роздавали «задарма», а хлопці платили гріш дівчатам на стрічки за те, що калиту місили. Після цього всі сідали за стіл і починали вечерю з вареників з капустою, тому що був піст.

Хоч Андрій Первозваний – християнський святий, з цим днем пов'язано багато традицій і обрядів, які церква не вітає. Йдеться, зокрема, про ворожіння і передбачення майбутнього.

В Андріївську ніч парубкам дозволено бешкетувати і робити збитки, а дівчата цієї ночі ворожили на свою долю. За традиціями наших предків, молодь сходилася до однієї хати ще ввечері 12 грудня. Дівчата приносили хто що мав із необхідних продуктів і допомагали господаріні приготувати святкову вечерю. А після заходу сонця приходили хлопці з солодощами. Спочатку переповідали цікаві історії, жартували, розважалися, щоб дочекатися півночі, а вже проти ночі починали ворожити на майбутню долю. Нерідко саме після андріївських вечорниць молоді люди починали стосунки, які згодом переростали в шлюб.

У ніч під Андрія хлопці мають найбільші права – єдина ніч у році, коли парубків за бешкети громада не карала. Були випадки, що в одних людей віз закидали на хату, іншим ворота на річку спускали, а в господаря, який дуже дошкулив парубкам, геть комору розібрали. Це символізувало усунення перешкод на шляху до бажаного шлюбу.

Наймістичнішою розвагою напередодні свята Андрія Первозваного було вечірнє ворожіння. Переважно це були пророкування на долю: хто з дівчат незабаром вийде заміж та яким буде її обранець.

Нам відома лише маленька часточка андріївських ворожінь, які проводилися в нашому селі: на балабушках, по чобітку, на ім'я, на тарілці, на трьох чоботах, звертання до долі, на дровах, по дерев'яному паркану, на зустріч з майбутнім чоловіком. Існує ще ворожіння на дзеркалах, але ми поспілкувалися з місцевими жителями, то про ворожіння на дзеркалах вони не пригадують, адже всі говорили, що то великий гріх, тому що таким чином можуть потурбувати душі померлих.

У праці Сементовського К. М. ми знайшли небагато відомостей про свято Андрія. Зокрема, в ній згадується про те, що в цей день у церкві правилася служба, з обіду в село прибувало багато люду на храм. Приходили чи приїздили до місцевих рідні, друзі, знайомі з інших населених пунктів. Їли, гуляли до вечора. У ніч проти свята дівчата ворожили. Зразки ворожінь нам не відомі, вони або не записані, або втрачені.

Сьогодні це свято не таке веселе та колоритне. З 2023 року воно відзначається 30 листопада, а люди звикли до зимового Андрія. Не храмують Калайдинці так гучно, як було раніше, та й взагалі не храмують. Не кусають калиту ввечері у когось в просторій хаті. Можливо, до когось і приїдуть рідні, але обходяться без пісень і веселощів.

З кожним роком ми повинні все більше й більше повертатися до своїх витоків, відроджувати духовну спадщину українців. Адже народна творчість — це джерело, яке не повинне замулитися.

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

«ВЧИТЕЛЬ, ЯКИЙ ТВОРИВ МУЗИКУ СЕРЦЕМ». РОЛЬ ПОЛТАВСЬКОГО КОМПОЗИТОРА ТА ПЕДАГОГА В. М. КОЩІЯ У ФОРМУВАННІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Воробйова Марія, учениця 10 класу
Ліцею № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради
Керівник: Галаган Ірина,
вчитель-методист вищої категорії,
педагог-організатор

Він з дитинства присвятив себе служінню МУЗИЦІ. За освітою – музикант, по службі – педагог, за природою – лірик.

Це В'ячеслав Михайлович Кощій (1938-2005рр.) – український хоровий диригент, композитор, аранжувальник і викладач. Митець багато років поспіль очолював Національну Спілку самодіяльних композиторів Полтавщини.

Народився 28 грудня 1938 року у м. Харків. Батько, Михайло Миколайович, загинув у перший рік війни (1941р.) Мати, Єфросинія Прокопівна, гарно співала і розвивала музичний слух своїх синів, залучаючи їх до багатоголосного родинного співу українських пісень акапелла. Можливо, саме це зародило у серці хлопчика невгасиму любов до музики, до рідної пісні.

Перший рівень музичної освіти майбутній композитор отримав у музичній школі-десятирічці при Харківській консерваторії. Але йому хотілося більших і ґрунтовніших знань. Тож згодом В'ячеслав закінчив спочатку музичне училище зі спеціальності «Теорія музики», пізніше – консерваторію як диригент.

З 1979 року жив і працював на Полтавщині, був викладачем теоретичних дисциплін Полтавської музичної школи № 1 імені Платона Майбороди з 1997 року до останніх днів свого життя. Його уроки сольфеджіо та музичної літератури запам'ятались багатьом учням. У цікавій, дотепній формі він пояснював складні музичні терміни, навчав визначати інтервали, акорди, а також емоційно розкривав сутність творчості композиторів світу, що зробило його одним із найулю-

бленіших педагогів. Випускники В'ячеслава Кощія, хоч і розкидані по всьому світу, з теплотою згадують свого наставника. Його педагогічний стиль, побудований на довірі, любові до музики та глибокому розумінні кожного учня, вплинув на їхній особистісний і професійний розвиток. А фортепіанні твори викладача і зараз є важливою частиною репертуару учнів музичних шкіл Полтавщини, де вони охоче вивчають і виконують композиції свого видатного земляка. Ці твори вдосконалюють технічні навички й розвивають у молоді любов до національної культури.

Працюючи з дітьми, композитор багато пише, та звертається не лише до інструментальних жанрів, але й до музично-драматичних творів, пісень, романсів. Подорожуючи Україною, В'ячеслав Кощій ніколи не втрачав нагоди записати з перших вуст зразки народних пісень до нотного зошита, з яким ніколи не розлучався. Так до збірки «Пісня – не-вмируще джерело» (1991 р. ПОУК) увійшла лірична пісня «Ой, у полі вітер повіває...», записана ним у с. Артемівка Чутівського району Полтавської області.

У творчому доробку В'ячеслава Михайловича – сольні й ансамблеві пісні, романси, хорові та інструментальні твори для оркестру, поліфонічні п'єси для фортепіано та акордеону, музика до спектаклів і кіно, які друкувалися у збірках: «Композитори Полтавщини – духовому оркестру», «Полтавський край, оспіваний піснями», «Пісенне джерело Полтавщини», «Прийди, весно!», «Дитинства білі береги» (авторська збірка пісень для дітей). Чималенькою частиною спадщини композитора стали й обробки фольклорних пісень.

А от особиста збірка вибраних пісень, романсів, хорів «На крилах весен» з'явилася на світ лише у 2004 році, за рік до смерті митця. Це видання об'єднує твори ліричного і громадянського звучання, де відчувається біль за долю країни, заклик про недопустимість розбрату та духовного зuboжіння. Автор постійно вдумливо працював і над відбором поетичного тексту для своїх пісень й сам віршував.

Його твори виконували видатні артисти, зокрема берегиня української пісні, Герой України, кавалер ордена Княгині Ольги II ступеня, Народна артистка України Раїса Панасівна Кириченко (сл. П. Ключини «Свята любов до рідної землі»), Заслужені артисти України Тетяна Садохіна (сл. В. Кощія «Злато-місто»), Володимир Гостіщев (сл. А. Лихошвая «Катря-Катерина»), Неллі Ноженова (сл. Л. Литвинчук «Знайди мене»), Ігор Птушкін (сл. Я. Кухаренка «Поведи мене, мамо, в дитинство»)

В'ячеслав Михайлович Кощій не просто творив музику, він формував культурне обличчя Полтавщини. Його творчість продовжує на-

дихати нові покоління музикантів, а спадщина, залишена у вигляді музичних творів, ще довго житиме у серцях полтавців та всіх, хто захоплюється українською музикою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лобач О. О., Халецька Л. Л. Музичне краєзнавство Полтавщини: від витоків до сьогодення // Полтава: ПОІППО (Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського), 2009. – с. 215. 360 с.
2. Кошій В. М. «На крилах весен. Вибрані пісні, романси, хори» – Полтава: ПФ «Форміка», 2004. – 134с.

ПІСНЯ – ЦЕ ІСТОРІЯ НАРОДУ, ПОКЛАДЕНА НА МУЗИКУ

Галушка Анна, Павлюк Неля,
учениці 8 класу, учасниці краєзнавчо-пошукового
загону «Сармат» Гімназії імені Героя України
Віри Роїк
Лубенської міської ради
Керівники: Циганник С. Г.,
учитель історії та правознавства
Кононович Л. І.,
учитель української мови та літератури

Український народ протягом століть створював самобутню культуру. Наша Батьківщина – скарбниця хорового співу, який мав міцні й давні традиції, був основною сферою творчої діяльності українських композиторів. У ньому віддавна органічно поєднувалися й динамічно взаємодіяли традиції селянського пісенного побуту й концертної хорової практики. Завдяки праці фахівців-ентузіастів Україна виплекала виняткове розмаїття співочих організацій, які забезпечували багатогранність хорової музики.

Хорове мистецтво давно стало невід'ємною частиною життя нашого міста Лубен. І сьогодні, як ніколи, хочеться відтворити картину становлення та розвитку хорового мистецтва в Лубнах, зокрема діяльність колективу «Родослав» Олександра Житинського.

Олександр Митрофанович – Заслужений працівник культури України, член обласної спілки самодіяльних композиторів. У його творчості велика кількість пісень про Україну та Лубенський край. У свій час він дав співуче життя не тільки «Родославу», якому вже майже 50 років, а й хорам «Посулля» та «Посульські козаки» .

Під час дослідження опрацьовано архівні матеріали, місцеву періодичну пресу, зокрема газети «Вісник» та «Лубенщина», пісенники О. Житинського, документальну та художню літературу, яка містить матеріали про розвиток хорового мистецтва в Лубнах та життєвий і творчий шлях композитора, пощастило знайти деякі рукописи його пісень. Узяли інтерв'ю в Котюха В. О., теперішнього керівника самодіяльного народного хору «Родослав» та його учасників; зібрали фото та інші матеріали. Зустрілися із Печорою О. А., другом та укладачем пісень композитора «Срібні ручаї», «Посульські мотиви», «Хай українська пісня лине». Таким чином, використано різні методи дослідження: науковий, соціологічний: спостереження, інтерв'ю.

Результати проведеного дослідження мають практичну цінність. Робота знадобиться тим, хто цікавиться українським хоровим мистецтвом, зокрема сучасним; матеріали можна використати на уроках мистецтва, українознавства, на позакласних заходах. Результати дослідження та відеоматеріали використано під час тематичного вечора «Посульський піснестар» у міській бібліотеці імені В. Леонтовича, у Лубенському краєзнавчому музеї. Робота апробована на гімназійній науково-практичній конференції. Відео, створене краєзнавцями, поширено в соціальних мережах задля популяризації творчості самодіяльного колективу серед жителів громади.

Отже, народний аматорський хор «Родослав» за час свого існування зробив значний внесок у розвиток української музичної культури краю. Численні статті доводять, що концерти за участю хорів, якими керував Олександр Митрофанович, а тепер Володимир Котюх, завжди привертати і привертають увагу як широкої публіки, так і видатних діячів культури. Їхня діяльність сприяла популяризації кращих зрізів української класики, професіоналізації аматорського хорового руху. Вірні заповіту свого наставника, учасники «Родославу» віддають свій талант на радість людям, таким чином пропагуючи народне мистецтво не тільки на Лубенщині, а й за її межами, українська пісня у їхньому виконанні освітлює душі. Будучи лауреатом багатьох хороших фестивалів та конкурсів, колектив зворушує своїми виступами поціновувачів української пісні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Житинський, Олександр Митрофанович. Посульські мотиви / О. М. Житинський. – Полтава : Шевченко Р. В., 2010. – 132 с. : іл.
2. З Полтавського краю наша пісня лунає / Управління культури Полтавської облдержадміністрації, Обласний центр народної творчості та культурно-освітньої роботи ; уклад. В. В. Кривенко. – Полтава : Укрпромторгсервіс, 2007. – 72 с.

3. Імені письменника-патріота: лауреати і дипломанти літературно-мистецької премії імені Володимира Малика: біобібліографічний покажчик / укл. Т. Базир, Ю. Новоселецька; Полтавська обласна бібліотека для юнацтва ім. Олесь Гончара. – Лубни: Інтер Парк, 2021. – 144 с.

МИХАЙЛО КОРГУН – ОДИН ІЗ ТРИДЦЯТИ КРАЩИХ РІЗЬБЯРІВ СВІТУ

Горб Анна, учениця 11 класу

Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради

Керівник: Бутко В. В., учитель історії

Загадковий та різноманітний світ різьбярства з усіма його напрямками, стилями, технікою виконання. Мистецтво художньої обробки деревини – явище унікальне, яке подарувало світу талановитих майстрів, роботи яких вражають своєю величністю та індивідуальністю. Працюючи над темою, ми ставили за мету зібрати та описати матеріали про творчу діяльність майстра різьбяр та художника з Полтавщини Коргуна Михайла Васильовича; дослідити його мистецьку спадщину у музеях, виставках, приватних збірках.

Михайло Коргун – майстер різьблення по дереву, живописець, заслужений майстер народної творчості України.

Народився на Полтавщині в с. Яцини Пирятинської громади Лубенського району. Навчався різьбленню у А. Лапсенка. Під час колективізації з батьками виїхав до Запоріжжя. У 1942 році вивезений на примусові роботи до табору праці в Німеччині. По завершенні війни залишився на еміграції. У 1948 році разом із дружиною виїхав до Франції. У той же час родина Коргунів подала прохання на виїзд до Америки. Лише в жовтні 1952 року Михайло, Марія та донька Уляна прибули до м. Трой, штат Нью-Йорк. Михайло Коргун працював інструментальником на заводі, давав уроки писанкарства та різьблення по дереву при церквах. У 1990 році заснував і оформив музей церкви Святого. Миколая в м. Трой. Різьбив декоративні тарелі, вази, глечики, рамки, скриньки, хрести, іконостаси та барельєфи-портрети. Більшість сюжетів Михайла Коргуна присвячено українській тематиці. Автор мистецтвознавчих статей, дослідження «Нарис історії різьби по дереву в Україні», книги «Моя техніка різьби і точіння». Про творчість митця знято документальний фільм «Біле дерево життя М. Коргуна».

До основних творів належить скульптура «На сторожі віків», «Ішов Кобзар до Києва та сів спочивати»; 5 барельєфів до 1000-річчя Християнства в Україні; плита до 200-ліття м. Трой; плоскорізьблен-

ня – «Князь Ярослав Мудрий», «Св. Софія», «Золоті ворота», «Брати Кий, Щек, Хорив і сестра їх Либідь»; живопис «Село – і серце відпочине», «Жнива» та інші. Роботи Михайла Коргуна експонувалися на виставках та фестивалях у США, Канаді, Україні. Статті про методику своєї творчої роботи Михайло Васильович друкує у спеціалізованих часописах США та Великої Британії. Майстер фінансував видання «Словника митців Полтавщини», «Народне мистецтво», підготовку до видання альманаху «Видатні постаті закордонного українства».

29 вересня 2024 року виповнилося 100 років від дня народження Михайла Васильовича Коргуна (1924-2016), українського художника-різьбяр, ім'я якого занесено до лондонського Каталогу 30 кращих різьбярів світу.

Про митців необхідно постійно розповідати, проговорювати й показувати з різних сторін їхнє мистецтво, знайомити з творами. Тільки пізнавши витоки своєї культури та історії, можна чіткіше зрозуміти сьогодення і уявити майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відеофільм «Михайло Коргун. 100 років від дня народження»: https://www.youtube.com/watch?v=E-wEW1xB_yM
2. Енциклопедія сучасної України: <https://esu.com.ua/article-3490>
3. Збережене мистецтво. Михайло Коргун: <https://www.gallery.pl.ua/zberezhene-mistectvo-mixajlo-korgun.html>
4. Матеріали Пирятинського краєзнавчого музею: https://www.facebook.com/groups/piriatin.museum/?locale=uk_UA
5. Матеріали Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського: <http://pkm.poltava.ua/ua/3491-mikhajlo-korgun-divchata-u-chovni.html>
6. Різьбярство (різьба по дереву): <https://vocnt.com.ua/struktura/rizbyarstvo>

ГРИГОРІЙ БАЖУЛ – ПОДВИЖНИК КОБЗАРСТВА НА АВСТРАЛІЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

*Комар Дмитро, учень 10 класу
Кременчуцького ліцею № 5 імені Т. Г. Шевченка
Кременчуцької міської ради
Керівник: Пермякова В. А.,
заступниця директора з навчально-виховної
роботи*

Кобзарське мистецтво є невід'ємною частиною української культурної спадщини, яка має глибоке коріння в історії українського народу. Наукові розвідки з кобзарознавства набули інтенсивності

на етапі набуття Україною статусу незалежної держави. Сьогодні виникає необхідність у поглибленому вивченні регіональних особливостей кобзарського мистецтва, репрезентації творчих портретів його представників, що систематизує знання про розвиток цього самобутнього явища української культури.

Полтавщину здавна визнано осередком збереження найкращих кобзарських традицій, а її найталановитіші кобзарі завжди привертали увагу дослідників. Саме це доводить етнографічна експедиція до Миргорода в 1908 році, яку ініціювала Леся Українка з метою запису мелодій на фонограф дум найкращих кобзарів Полтавщини для збереження їхнього традиційного репертуару. Тому й не дивно, що саме кобзарі й бандуристи Полтавщини зазнали найжорстокіших репресій за часів радянського режиму в 1930-х роках та під час Другої світової війни. Після війни, щоб врятуватися від розправи на Батьківщині, вони були змушені емігрувати до різних країн світу.

Вимушена еміграція не зупинила творчої діяльності бандуристів, а навпаки, надихнула їх на збереження українських традицій на чужині. Одним із подвижників кобзарського мистецтва в екзилі був бандурист Григорій Бажул, котрий прославив українську бандуру та Полтавщину далеко за океаном.

Бажул Григорій Іванович народився 22 січня 1906 року в Полтаві. Через п'ять років його родина переїхала до Харкова, де Григорій отримав агрономічну освіту. Там він вперше почув неймовірну гру сліпого кобзаря Павла Келеберди. Потім засвоїв техніку гри на бандурі у видатного бандуриста Гната Хоткевича, і відтоді кобзарське мистецтво стало справою його життя. На початку 30-х років Григорія Бажула було засуджено за антирадянську діяльність. Він перебував у засланні протягом п'яти років.

Під час Другої світової війни Григорій Бажул активно публікував свої статті в періодичних виданнях, де висвітлював злочинні дії радянської влади проти культурних діячів України та переслідування кобзарів. Обравши сценічне ім'я Келеберда, він виступав з ансамблем бандуристів у Західній Україні перед воїнами УПА, в Німеччині долучився до Капели бандуристів ім. Т. Г. Шевченка, а згодом очолив ансамбль Братства кобзарів ім. О. Вересая.

У 1948 році Григорій Бажул емігрував до Австралії, де згодом заснував Ансамбль бандуристів ім. Гната Хоткевича в Сідней, сприяв створенню кобзарських колективів та шкіл гри на бандурі, започаткував Кафедру Українознавства в Австралії та Фондацію Українознавчої Студії. У своїх статтях досліджував розвиток кобзарського мистецтва в

Австралії, які друкувалися у провідних виданнях діаспори. Серед його наукових розвідок особливе місце посіла праця про творчу діяльність Гната Хоткевича.

Григорій Бажул помер 17 жовтня 1989 року. Він не встиг побачити омріяну ним незалежну Україну, але встиг посіяти зерна українсько-полтавського кобзарства на далекому австралійському континенті, які проросли в подвижницькій діяльності його послідовників і колосяються донині.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Вони – співці, що вийшли із народу...» : кобзарі-полтавці, розстріляні і репресовані в 30-х рр. XX ст. : біобібліографічне досьє / О. Г. Іщенко; обласна бібліотека для юнацтва ім. Олеся Гончара. Полтава, 2015. 40 с.

ПОЛТАВСЬКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ «ВЕРСАЛЬ» 19 СТОЛІТТЯ

*Кузьмич Альона, учениця 10 класу
Ліцею № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради
Керівник: Терещенко Олена,
вчитель англійської мови вищої кваліфікаційної
категорії, вчитель-методист*

У 1830-1840 роки маєток Волховських в селі Мойсівка Пирятинського повіту Полтавської губернії мав славу «українського Версаля» (нині – Драбівський район Черкаської області). Тут стояв палац, вишуканість якого вражала сучасників. Навколо палацу був закладений парк, який прикрашали статуї, фонтани, альтанки. Двічі на рік тут збирався «бомонд» з Полтавської, Чернігівської та Київської губерній. Господиня Тетяна Густавівна Волховська відзначала свої іменини, кожен раз запрошуючи велику кількість гостей. Іноді свято тривало декілька днів.

Місце, де стояв маєток зараз не впізнати. Палацу давно немає, його розібрали ще в 1912 році. На щастя, Яків де Бальмен (хрещеник Волховської) у своєму щоденнику детально описав тонкощі тодішнього балу: карети, кожна з яких запряжена шістьма вороними, велика зала, залита світлом десятків свічок, дзеркала, оркестр, блискучий паркет, феєрверк, випущений з шести гармат під туш музикантів... Автор також уважний до одягу гостей: м'яка тоненька рукавичка на руці молоді княгині, шелест її блакитної сукні, червоний, зі срібним гербом ківер чиновника. А щодо до посуду.... Срібні підноси з горілкою, солодким

лікером і темно-бурою перцівкою, мариновані рябчики, холодні закуски і соуси. Забави в перервах між застіллями і танцями (карти, шашки, читання Байрона, який, до речі, був тоді в моді).

Збиралося в Мойсівці до двохсот осіб, деякі пани приїздили кількома екіпажами у супроводі чисельної челяді. Туди везли на показ наймодніші сукні, найновіші танці, найдотепніші жарти. Там розгорталися сердечні романи, плелися інтриги, проголошувалися найкращі красуні та танцюристи. Це був ярмарок марнотратства, неофіційний конкурс краси та багатства.

Всі ці дворянські сімейства, які відправлялися в Мойсівку, були тісно пов'язані між собою: кумівством, сусідством, сімейними зв'язками. Це був цілий світ кланів Волховських, Гребінок, Капністів, Репніних, Селецьких, Закревських.

Ці бали проводилися понад 10 років. На початку 1840-х господиня палацу була майже сліпа. Пристрасна шанувальниця карт, вона вже не могла грати сама і лише просиджувала далеко за північ біля гравців, втішаючи свій слух присмними картковими вигуками і радіючи будь-якому казусу.

Надмірні витрати на улаштування таких свят, різке зростання боргів під заставу маєтків, а також відсутність інтересу у Тетяни Волховської до ведення господарства фактично призвели до банкрутства. Після смерті Тетяни Густавівни «Малоросійський Версаль» припинив своє існування. Щоб розрахуватися з боргами довелося продати значну частину родових земель. А в 1912 році і сам маєток перейшов у власність земства, яке переобладнало його під телефонну станцію і квартири для вчителів земської школи.

Його спіткала доля сотень інших таких маєтків. У роки революції та громадянської війни маєток було розграбовано і зруйновано, парк вирубано і розорано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У 1830-1840 роки маєток Волховських в селі Мойсівка Пирятинського повіту Полтавської губернії мав славу «українського Версаля» (нині -<https://haidamac.org.ua/2009/04/livoberezhnyj-versal/>)
2. <https://mezha.net/ua/mysli/vidkryvaemo-ukrainu-moisivka-livoberezhnyi-versal/>

МАРІЯ ЛЮБЧЕНКО – БЕРЕГІНЯ НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ

*Кушко Олег, учень 10 класу,
вихованець гуртка
«Культура рідного краю та музейна справа»
Устивицької гімназії Гоголівської селищної ради
Керівник: Шиян Н. Г.,
вчитель географії та економіки*

Краєзнавчий музей у нашій гімназії постійно поповнюється новими експонатами. Але його головними здобутками та джерелом поповнення експозиції залишаються люди. Не знаючи свого минулого – ми не матимемо і щасливого майбутнього.

З початком війни в нашому селі знайшли прихисток переселенці зі сходу. Вони втратили свої домівки, і тепер проживають в нашому селі. Почувши від місцевих жителів, що в нашій гімназії є краєзнавчий музей, ці люди, які на собі відчували, що таке війна, приходять до нас і просять дозволу подивитись на експонати, запитують про історію нашого села. Вони приємно здивовані, що в селі є краєзнавчий музей. Що ми збираємо і зберігаємо розповіді старожилів про минуле нашого краю. І нам щиро дякують за те, що ми робимо.

Побачивши кілька робіт Любченко Марій Григорівни, вони зацікавилися незвичайною оригінальною технікою виконання її робіт, і тим фактом, що в селі живе така майстриня. Це і спонукало нас дізнатися більше про життя і творчість простої сільської жінки. Ми відвідали майстриню вдома, взяли у неї інтерв'ю. Така цікава розповідь про таку нелегку долю в 50-х-70-х роках минулого століття.

Необхідність даного дослідження полягає в популяризації народної творчості, збереження в людській пам'яті історії про творчих людей, самородків народних талантів. Щоб майбутні покоління знали, вивчали, пам'ятали наших талановитих односельчан. Щоб наші майбутні нащадки знали, вивчали і поважали історію свого народу, місцеві традиції.

Живе в селі Устивиця сільська майстриня Любченко Марія Григорівна. Плетіння гачком, малювання, вишивка – перелік захоплень народної майстрині.

Народилася Марія Григорівна 22 липня 1944 року в с.Устивиця, що на Полтавщині. Батько Любченко Григорій Єлісеєвич – працював в місцевому колгоспі, та мати – Ганна Лукична, домогосподарка. В сім'ї – 5 дітей, наймолодша людина – Марійка. В дитинстві, отримавши травму, Марія Григорівна мала слабе здоров'я, постійно хворіла.

Закінчивши 7 класів місцевої школи Марія пішла працювати в колгосп, доглядала за телятами. Потім працювала в огородній ланці.

Маючи слабке здоров'я залишалася часто одна вдома. Почала вишивати. Вишиті її руками рушники прикрашають музеї народної творчості в Канаді та Польщі. На рушниках оживали квіти рідної природи, так як бачила їх Марійка. Потім до її рук потрапив журнал «Радянська жінка», в якому вона і побачила, як можна вишивати і малювати в клітинку. Спеціальних приладів та матеріалів в сім'ї колгоспників на той час не було. Тому дівчина використовувала любі матеріали, які потрапляли до рук. А в голові вже з'являлись все нові ідеї, картини, які вона втілювала на папері. В сім'ї був „Кобзар” Шевченка Т.Г. Рядки з цих творів, поем лягали на візерунки, створених самою художницею.

Марія Григорівна своєю творчістю, нагадає нам Катрю Білокур. Майже все своє життя їй також довелося боротися за право жити і творити. Польові та садові квіти, черешні та вітряки, так обожнювані художницею, як дзеркало чистої, полум'яної та ніжної душі, відбивають погляд на світ зачарованої маленької дівчинки. Марія Григорівна ніколи не вчилася малювати професійно, а своїм учителем називала природу, Божий дар. Згадуючи, як в 1954р. на міжнародній виставці в Парижі, Пікассо побачив картини Білокур, сказав :«Якби у нас була художниця такого рівня майстерності, ми б змусили говорити про неї увесь світ». І про Марію Григорівну теж заговорили. Її роботи спочатку з'явилися на конкурсах народної творчості у Великій Багачці, потім в Полтаві, потім в Києві. Вона була частим гостем районних та обласних свят. Нагороджена грамотами, дипломами районного та обласного відділу культури. Як говорить сама Марія Григорівна усі візерунки з'являються в її голові самі по собі. В її оселі безліч фарб, маркерів, різних матеріалів. Спочатку використовує міліметровий папір, або сітку різних розмірів, або креслить сама. Потім вимальовує черешні в саду, вітряки, качки, різну живність. По квадратах, які фарбує в різних ракурсах, накладає слова з пісень, поем Т. Г. Шевченка. Особливу увагу приділяє релігійній тематиці. До неї приходять і приїждять люди з різних регіонів України, з проханням виготовити такі картини-обереги на замовлення. Нікому не відмовила майстриня. Перед війною отримала замовлення з Казахстану. Поїхали її роботи і в ту далеку країну.

Головним фактором, що визначає неповторність мистецтва Марії Григорівни, є її рідкісний талант. Саме завдяки своєму натхненному покликанню зуміла вона вловити і передати інтонацію української культури, донести її теплий і людський тембр. Зараз Марії Григорівні 80 років. Прожите нелегке життя, створено багато шедеврів. І навіть зараз,

коли в Україні війна – Марія Григорівна продовжує творити. Вона дуже хоче миру і засуджує війну. Доля випробовує тих, хто наважився йти до великої мети, але сильних духом не зломить ніхто, вони зі стиснутими руками вперто й сміливо йдуть до їх окресленої теми. І тоді доля винагороджує їх сторицею та відкриває перед ними всі таємниці справді прекрасного та незрівнянного мистецтва.

Зі слів Марії Григорівни.

З ДУМОЮ ПРО КОБЗАРЯ

*Лавриненко Олександра, учениця 8 класу,
учасниця пошукового загону «Калина»
Чорноглазівської гімназії Полтавської міської ради
Керівник Рошук С. А., учитель історії*

Невелике мальовниче село Чорноглазівка розміщене в Полтавському районі. Станом на 1885 рік територія входила до складу Долинських хуторів і належала до Байрацької волості із центром у селі Сокольні Байраки (пізніше Соколівщина).

Досліджуючи історію своєї місцевості, ми відкрили для себе багато цікавих і ще маловідомих сторінок історії рідного краю, які пов'язують нас із пам'яттю про Кобзаря. На жаль, відвідуючи Полтавський край, Тарас Шевченко не завітав до нашого населеного пункту. Але пам'ять про нього жива у творах культури та мистецтва, поетичних рядках наших земляків.

Сьогодні, у важку для нашої країни годину, палкі слова Шевченка стали пророчими та актуальними. А сам Кобзар – джерелом національної свідомості, символом України. В цьому ми вбачаємо актуальність даної теми.

Метою дослідження є вивчення творчої спадщини наших славетних земляків, присвяченої великому Кобзарю. Новизна нашого дослідження в тому, що ми відкрили для себе і для загалу багато цікавого про життя і творчість видатних людей, мешканців села Байрак, які увіковічили пам'ять про Тараса Шевченка.

Основним джерелом для дослідження став Інтернет. Ми використали матеріали із сайту Диканського музею, краєзнавчі матеріали, спогади старожилів. В зборі інформації велику допомогу надав Анатолій Щербань, завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності Харківської Державної Академії Культури, українознавець, кандидат історич-

них наук, доктор культурології. Його прадідусь Трохим Федорович Скорик учителював у Байраці десь у 1920-х роках. Можливо, був певний час директором школи.

Під час дослідження використані такі методи, як метод опитування, описовий метод, робота з інформацією, метод аналізу тексту, методи спостереження та дослідження. Ми вдосконалили вміння працювати із різними історичними джерелами, додатковою літературою, оформляти та систематизувати зібраний матеріал.

Суспільно-корисне значення цієї праці в тому, що стали відомими імена людей, наших земляків – скульпторів, художників, письменників, поетів, про яких мало що знають навіть односельці. Зібраний матеріал використали у написанні роботи на Всеукраїнський краєзнавчий конкурс : "От де, люде, наша слава, слава України!", присвяченому річниці із дня народження Тараса Шевченка.

Своєрідним центром національного і культурного життя в період революції стала поява в сусідньому селі Байрак товариства «Просвіта». Про роботу Байрацької «Просвіти» писалось в газеті «Нова рада» №57 від 07.06.1917 в рубриці «Вісті з краю». Байрацькі просвітяни розповсюджували книги, газети, часописи, брали участь в організації відзначень ювілеїв І. Котляревського, Т. Шевченка. Вони організовували Шевченківські читання, ставили п'єси за мотивами творів Кобзаря.

Багато зусиль доклали члени товариства «Просвіта» і до організації святкування у 1918 р. роковин Т.Шевченка. Вивчаючи історію Байрацької «Просвіти», ми відкрили для себе ім'я українського громадського діяча, музейника, етнографа, художника, краєзнавця, дослідника українського народного мистецтва Костянтина Васильовича Мощенка. Він обіймав посаду земського губернського архітектора-художника у Полтаві, брав участь у спорудженні будинку Полтавського губернського земства за проєктом Василя Кричевського.

Свого приміщення в Байраці «Просвіта» спочатку не мала. До 1917 року за проєктом К. Мощенка було збудовано будинок товариства «Просвіта», який, на жаль, не зберігся до нашого часу. У 1930 році К.Мощенко був репресований. Через що його ім'я було надовго забуто, і лише в наш час повернулося із небуття.

Повернулися і стали відомими імена видатних людей, що народилися в селі Байрак, творчість яких пов'язана із вшануванням пам'яті великого Кобзаря. Серед них ім'я Харитона Архиповича Бородає. Життєвий шлях і творчість цього письменника майже невідомі в Україні. Народився на Полтавщині, проживав на Буковині й Поділлі, трагічно загинув у Румунії. [1] Харитон Бородай народився 11 жовтня 1913 року

в багатодітній родині у селі Байрак. Пізніше назву рідного села включив до складу свого літературного псевдоніма – Ярема Байрак. Пережив Другу світову війну, жорстокі репресії – жах, що відбувся на милій Шевченковій землі, ліворуч і праворуч широкого і сивого Дніпра. Все це знайшло відображення у поезіях і прозі Яреми Байрака, в його чернетках і листах, що свідчать про страхіття, пережиті українським народом, в якого ніколи не згасала надія на світле щасливе життя. Новели Яреми Байрака, серед яких виділяються «Кобзар» і «Зойк серед ночі», описують геноцид проти українського народу.[2]

Сучасне село Байрак багатьох років прикрашає майстерно виконане погруддя Кобзаря. Його автор – Леонід Харитонович Ільченко, місцевий мешканець. Погруддя великого поета, у виконанні Л.Ільченка, прикрасили не тільки Байрак, а також і села Диканського району – Чернечий Яр та Стасі.

Народився Л.Ільченко 9 грудня 1925 року в селі Байрак в бідній селянській сім'ї. Талант до малювання отримав у спадок від діда по материнській лінії – Левка, котрий розписував Свято-Троїцьку церкву у селі Великі Будища та малював картини, більшість з яких були продані в голодному 1933 році.[3,5]

Указом Президента України за особистий внесок у збагачення української національної культури, високу професійну майстерність Л.Х.Ільченку було надано почесне звання Заслужений майстер народної творчості України». У Диканській картинній галереї ім. М.К.Башкирцевої є меморіальна кімната Л.Х.Ільченка, де зібрані його скульптури, художні полотна, грамоти, дипломи, інструменти. Увагу відвідувачів найбільше привертає мармурова скульптура «Лілея» за мотивами творів Т.Г.Шевченка.[4]

Досліджуючи тему, ми ще раз впевнились, що Шевченко був справжнім народним поетом. Його ім'я було дороге кожному українцю. Вірші Шевченка переписували від руки, запам'ятовували. Поруч із іконами в кожній хаті висів портрет поета, оповитий вишитим рушником. Його творчість – духовна основа сучасної української нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бородай Харитон Архипович [Електронний ресурс].-Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki>
2. Василь Горбатюк. Ярема Байрак – поет із Байрака. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2477/1/Gorbatuk.PDF>
3. Диканська публічна бібліотека. Славні люди землі Диканської. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dik-library.wixsite.com/dik-library/---c1c3k>

4. Ільченко Леонід Харитонович. Вікіпедія. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
5. В. М. Булава. Дивлюся на людей душею. Нариси, інтерв'ю, публіцистика [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://opac.library.pl.ua/bib/1681285>

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРН У СЕРЦІ ПРАВОБЕРЕЖНОГО КРЕМЕНЧУКА

*Назаренко Софія, учениця 11-Б класу
Кременчуцького ліцею № 30 "Олімп"
імені Н.М. Шевченко Кременчуцької
міської ради Кременчуцького району
Полтавської області*

*Керівник: Рохно Т. М., заступник
директора з навчально-виховної роботи*

Українська архітектура – самобутня і жива, «тепла» і пластична, що сформувалася в непростих і завжди насичених історичних реаліях. Її звук – тонкий і самовпевнений, чується нам з сучасних архітектурних ансамблів українських міст. Важливою є наша архітектурна спадщина, яскравим представником якої є український модерн.

Модерн – стильовий напрям у мистецтві (переважно в архітектурі, образотворчому й декоративно – ужитковому мистецтві) кінця XIX – початку XX ст. На початку XX ст. з'являється архітектура Українського модерну. Основними його елементами є використання синусоїдальних ліній, стилізованих квітів, язиків полум'я, хвилястих ліній, запозичених в природі [3].

Єдина в Кременчуці будівля у стилі українського архітектурного модерну – Палац культури та творчості (раніше Клуб імені І. Ф. Котлова). Будівля є однією з найвидатніших пам'яток архітектури часів XX століття. Автор проєкту є уродженцем Кременчука – Федір Мазуленко. Він народився у Кременчуці 14 лютого 1882 р.. Батько і мати були козаки за походженням, а він закінчив Кременчуцьке залізничне училище 1901 року і далі за батьками переїхав у Харків, де опанував фах архітектора. Також Мазуленко – автор клубу залізничників у Полтаві. 22.10.1937 був заарештований та обвинувачений за ст. 54-10 ч. 1 (контрреволюційна агітація). В чому полягала ця агітація? Виявилося, що Мазуленко якось сказав: «Раніше ми працювали, щоб жити, а тепер живемо, щоб працювати». Розстріляний 17 січня 1938 року в Харкові. Місце поховання невідоме. Реабілітований 05.04.1957 року [1].

У 1925-1927 роках у Крюкові Федір Михайлович звів свою найвідомішу будівлю – Клуб імені І. Ф. Котлова. Палац спочатку було названо на честь кременчуцького революціонера, який працював малярем у Крюківських вагоноремонтних майстернях. Але вже в ХХІ ст. його переіменували. Тепер він має назву Палацу культури та творчості. Будівля пережила невдачу реставрацію, але, на щастя, не знищена, адже більшість будинків українського модерну були саме навмисно знищені, або не пережили війну.

Урочисте відкриття відбулося 1 травня 1927 року. Керував будівництвом Іван Олександрович Вовк. Шестикутні вікна, які є характерною ознакою тогочасних споруд, народні орнаментами, глечики, оздоблення, національний розпис – це все надає йому шарму та величності. За спогадами мешканців всередині будівлі стеля і стіни були розписані з використанням елементів української народної архітектури. Подібно були оформлений вестибюль, глядацька зала, яка вміщувала 800 глядачів та бібліотека на 8 тисяч томів.

Згодом, у клубі почали свою діяльність мистецькі колективи. Працювали співочий гурток, капела бандуристів, духовий і струнний оркестри, гуртки прикладного мистецтва.

Під час окупації нацисти влаштували в клубі госпіталь для своїх вояк, а після його передислокації – стайню. Після визволення Крюкова ремонт приміщень клубу здійснювався силами робітників вагонного заводу. І вже через рік, у листопаді 1944 р., відновили роботу перші гуртки. В робітничому клубі відбувся урочистий вечір присвячений річниці з дня визволення Крюкова від німецько-фашистських загарбників. Після урочистої частини виступили з концертом самодіяльні артисти.

У 1957 р. провели капітальний ремонт клубу, а в 1974 р. за проектом кременчуцького архітектора А. Д. Вишинського була здійснена реконструкція будівлі, у ході якої інтер'єри зазнали змін, але зовнішній вигляд пам'ятки майже не змінився [2].

Український модерн – це архітектурна відповідь своєму часу, застигла в камені і дереві музика початку століття, це культурний слід і віха розвитку української архітектури. Багато що було зруйновано війною, радянською владою і неправильної реставрацією, проте багато що залишилося в подарунок наступним поколінням. Наше завдання – не тільки вершити нову історію, а й зберігати ці історичні пам'ятники для наступних поколінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мазуленко Федір Михайлович / В. М. Ханко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – URL: <https://esu.com.ua/article-60371>
2. Маленков Р. Кременчук. Цікаві місця [Електронний ресурс] – URL: <https://ukrainaincognita.com/mista/kremenchuk>.
3. Чепелик В. Бесіди про українську архітектуру.– Київ: Фенікс, 2013.– 224 с.

«Я ВИХОВАНЕЦЬ ХВИЛЬОВОГО...»: ЖИТТЄВИЙ І ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВАСИЛЯ ВРАЖЛИВОГО

*Наконежна Олександра, учениця 11-А класу
Опішнянського ліцею
Опішнянської селищної ради
Полтавської області
Керівник: Нестеренко М. С.,
учитель історії та географії*

В історії українського народу є багато подій, які не втрачають актуальності. Під час російсько-української війни росія вдається до свідомого знищення української культури, як це було 100 років тому. Американський письменник Д. Еггерс підкреслює, що «стерти з лица землі українську культуру – ключовий елемент російської агресії». У 1930-х роках під час репресій проти молодого покоління інтелігенції росія прагнула зреалізувати таке ж саме завдання. У підручниках з історії України серед представників «розстріляного відродження» найчастіше згадуються М. Хвильовий, О. Вишня, Г. Косинка, М. Зеров, М. Бойчук, Л. Курбас та М. Куліш. На тлі цих відомих широкому загалу культурних діячів варто згадати ім'я нашого земляка, уродженця с. Опішні, Василя Штанька (псевдонім – Вражливий). Творчий шлях письменника описаний у спогадах, листах і рецензіях його сучасників: М. Хвильового, І. Сенченка, Г. Майфета, О. Копиленка, Ю. Смолича, І. та Я. Майстренків. Крім цього, відомості про Василя Вражливого зустрічаємо в енциклопедіях, словниках-довідниках і узагальнюючих працях з історії літератури та «розстріляного відродження».

Письменник Василь Вражливий народився в 1903 році у багатодітній сім'ї заможного селянина Якова Штанька. Освіту майбутній митець здобував у сільській школі, Зіньківській гімназії, а згодом – в Опішнянській агрономічній школі та Харківському вечірньому робітничому технікумі. У 1923 році Василь Вражливий долучився до діяльності літературно-мистецьких об'єднань «Плуг», «Урбіно», «ВАПЛІТЕ»

та «Пролітфронт». Зокрема, у альманасі «Квартали», офіційному часописі «ВАПЛІТЕ», було надруковане оповідання Василя Вражливого «Кабаре» («Паштетня»). У Харкові письменник мешкав у будинку «Слово» у квартирі № 54, де неодноразово зустрічався і співпрацював з І. Багряним, Є. Плужником та сім'єю Крушельницьких. Василь Вражливий є автором збірок оповідань «В яру», «Земля», «Вовчі байраки», «Молодість», «Шість оповідань», повістей «Життя білого будинку», «Батько», «Перемога», роману «Справа серця». Як представник течії реалізму в літературі, Василь Вражливий у творах торкався соціально-побутових тем, описуючи проблеми людяності і черствості, добра і зла, батьків і дітей. Василь Якович вдало описав повсякденне життя 1920-х рр. в Україні. На сторінках його книг зустрічаємо злиднених жебраків, які мешкають у байраках, і багатіїв-непманів, які відкривають будинок розпусти під вивіскою крамнички солодощів. У повістях літератор змальовує антиправову й антигуманну сутність сталінського тоталітарного режиму, яка обернулася трагедією для незліченного числа українців. У романі «Справа серця» автор описує соціалістичне будівництво під час освоєння нафтових родовищ в Кара-Кугу (Казахстан).

У грудні 1934 р. під час масової хвилі репресій представників інтелігенції Василя Вражливого було заарештовано чекістами у будинку «Слово». Митця було зараховано до партії есерів-боротьбистів і звинувачено у створенні «контрреволюційної організації», яка прагнула відірвати Україну від СРСР. У березні 1935 року рішенням Військової колегії Верховного суду СРСР Василя Вражливого було засуджено до 10 років виправно-трудових таборів й заслано на Соловки. У листопаді 1937 року Василь Якович був повторно засуджений до вищої міри покарання – розстрілу. У грудні 1937 року літератора було страчено на пустищі Койранкангас під Токсово у Ленінградській області.

Протягом короткого життя Василя Штанька вражали тихі рожеві ранки в Опішні, бурхливе творче життя в будинку «Слово», боротьба за нафту в Кара-Кугу. Та найбільше його вражали злочини сталінської репресивної машини, жертвою яких став і він сам...

**«ДОЛЯ У НАС – ДВА КРИЛА»
(КИРИЧЕНКО МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ)**

*Стрюк Дарія, Яетушенко Аліса,
вихованці «Екологічного гуртка»
Кобеляцької станції юних туристів
Кобеляцької міської ради Полтавської області
Керівник: Ярмоленко О.О., керівник гуртка
«Екологічного краєзнавства»*

Кожна людина за своєю природою є талановитою, а її таланти та їх прояви – це та особлива мова, якою розмовляє душа людини. Такі люди просто вражають і не перестають дивувати. Саме такою особистістю є Кириченко Микола Михайлович. Його життєвий шлях – зразок людської гідності, працелюбності, відповідальності, добропорядності. Уся його багатогранна яскрава діяльність була спрямована на те, аби нести у світ чудове мистецтво народної музики, співу. Артист, музикант, українець-патріот, він душею і серцем прикипів до рідного краю, до пісень (багато з яких знали і співали не лише земляки), до високої моральності і духовності простих людей. Микола Кириченко усе своє життя плекав українську пісню і кохав її Берегиню – Раїсу Кириченко [1, 12].

Наш пошуковий загін «Еврика» виявив бажання дослідити долю нашого земляка Кириченка Миколи Михайловича. Під час пошуку використовувалися методи дослідження: телефонування, анкетування, архівні дослідження, робота з літературою, опрацювання матеріалів у фотоальбомах, фотографування.

Микола Михайлович Кириченко народився 14 грудня 1942 року в селі Кішанівка Кобеляцького району (тепер Полтавського району).

Микола був надзвичайно здібним, успішно навчався в школі. Закінчив сім класів Кобеляцької середньої школи №2, з усіх предметів мав відмінні оцінки. З дитячих років любив слухати музику. В 1957 році пішов навчатися до Кобеляцької дитячої музичної школи. Далі продовжив навчання в Кобеляцькій середній школі робітничої молоді, яку закінчив у 1960 році, відділі народних інструментів Житомирського музичного училища ім. В.В. Косенка по класу баян (1970). В 1960-1961 роках працював баяністом в Горбанівському будинку відпочинку, в Кобеляцькому РБК.

Здібного музиканта помітили, і вже з грудня 1961 року по лютий 1963 року Микола Михайлович – концертмейстер жіночого хорового ансамблю «Веселка» Полтавської обласної філармонії.

На початку 60-х років Микола був прийнятий на роботу в Кобеляцький будинок культури на посаду акомпаніатора, згодом був запрошений до Полтавського міського будинку культури концертмейстером [2].

Справжня творча робота розпочалася після зустрічі з Раїсою Опанасівною у Полтавській філармонії, куди співачка була запрошена на роботу. Саме тут доля звела двох надзвичайно талановитих і красивих людей – Раїсу Корж з села Корещина Великокринківського (Глобинського) району та уродженця села Кішанівка Кобеляцького району. Дружба переросла в кохання. У грудні 1963 року Раїса Опанасівна та Микола Михайлович одружилися.

Працювали у народному хорі «Льонек» при Житомирській філармонії. Згодом композитор Анатолій Пашкевич запросив подружжя до Черкаського народного хору, де Раїса Опанасівна стала солісткою. Разом з Миколою Михайловичем вони підготували чимало програм, які записували Національним оркестром народних інструментів під керівництвом Віктора Гуцала; естрадно-симфонічним оркестром радіо та телебачення під керівництвом Р. Бабича; духовим оркестром України, створеним В. Охріменком.

Чимало програм створили на студії «Укртелефільм», телебаченні. Там же були зняті перші фільми про Раїсу Опанасівну та Миколу Михайловича та їхню творчість. Так у нелегкій, але радісній праці, приходило визнання. При Черкаській філармонії сім'я Кириченків створює спочатку гурт «Калина», а потім «Росава». З хором об'їздили всю Україну, більшість країн Європи, Америки, Канаду.

У 1987 році з ансамблем «Росава» приїхали на концерти до Полтави й одержали запрошення від тодішнього секретаря обкому партії Ф. Моргуна переїхати на свою батьківщину. У Полтаві створили ансамбль «Чураївна», з яким за рік об'їздили мало не всю Полтавщину. Любов до пісні об'єднувала сім'ю Кириченків усе життя. Після смерті у 2005 році Раїси Опанасівни, Микола Михайлович вважав своїм боргом зберегти творчу спадщину дружини. Допомігав йому в цьому звукоорежисер телерадіокомпанії «Лтава» Петро Сливка [3, 207].

7 червня 2013 року на 71-у році життя раптово перестало битися серце заслуженого артиста України, почесного громадянина міста Кобеляки, талановитої творчої людини – Миколи Михайловича Кириченка. Смерть застала Миколу Михайловича у рідному селі Раїси Кириченко, Корещині, де він завжди проводив літо у батьківському будинку. Причиною смерті став інфаркт.

За час творчої мистецької праці Микола Кириченко був учасником багатьох шефських концертів для воїнів, моряків, трудівників села

і міста. В складі колективів та мистецьких груп разом з Раїсою Опанасівною гастролював Монголією, Польщею, США, Австралією, Німеччиною. Нагороджений Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1990), іншими грамотами, подяками, преміями.

Микола Михайлович Кириченко назавжди залишиться в серцях кожного, хто його знав, закоханий у свою рідну землю, Раїсу Опанасівну, мистецтво, українську пісню.

Зібрані матеріали передані до Кобеляцького районного музею літератури та мистецтва імені Олексія Кулика для поповнення експозиції, в шкільний музей для використання на уроках історії, української літератури, під час проведення позакласних заходів. Також матеріал популяризується в ЗМІ, на Інтернет – ресурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. «Без такого Колі не було б і такої Раї» : [про подружжя Кириченків] / Г. Волкова // Зоря Полтавщини. – 2022. – 23 груд. – С. 6. : фот.
2. З Раїсою та Миколою Кириченками // Власюк Т. Від джерел. Порадницька гостина / Т. Власюк. – К. : Вісті, 2005. – С. 200-209.
3. Кириченко Микола Михайлович : [біографія] // Полтавська філармонія – 70 / упоряд. О. А. Білоусько. – Полтава : АСМІ, 2013. – С. 145 : фот.

АРХИП НИКОНЕНКО – СПІВЕЦЬ ДОЛІ ЛЮДСЬКОЇ

*Тимошенко Таміла, учениця 11 класу,
Чевельчанської загальноосвітньої школи
I-III ступенів
Оржицької селищної ради Полтавської області
Керівник: Ревенко О. О., учитель історії*

Архип Никоненко – геніальний виконавець народних пісень та дум, музикант віртуоз з Оржищини першої половини XIX століття.

Темою дослідження є творчість цієї людини на поприщі музичного мистецтва рідного краю.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що, дослідивши особисте життя та творчий доробок оржицького музиканта, ми пізнаємо та відтворюємо культурну минувшину рідного краю, долаємо інформаційні прогалини стосовно відомого в свій час, але з різних причин забутого сьогодні, «співця долі людської», кобзаря та лірника Архипа Никоненка (Архипа Оржицького).

Новизна даної теми полягає в тому, що творчий доробок цього музиканта ще не достатньо досліджений та узагальнений.

При написанні роботи були використані, проаналізовані та систематизовані короткі довідки про творчість кобзаря В. Ємця, К. Грушевської, У. Самчука, Б. Жеплинського, Д. Ковальчука, спогади Пантелеймона та Олександра Куліша, творчий доробок кандидата філологічних наук нашого земляка Володимира Подриги.

Дана робота представляє інтерес для тих, хто цікавиться музичною минувиною рідного краю, може бути використана при вивченні історії мистецтва Полтавщини, в позакласній виховній роботі.

В результаті краєзнавчо – дослідницької діяльності було досліджено умови формування творчого доробку митця, якими стали для нього родина та знайомство з братами Кулішами, майбутніми друзями.

Було встановлено, що, мандруючи Полтавщиною, він набуває майстерності, граючи для простого люду, удосконалює уміння, спілкуючись з майстрами гри на бандурі та лірі.

Незважаючи на нещасливе особисте життя, цей чоловік не «зламався», а знайшов у музиці сили жити далі.

Його репертуар складали козацькі Виконуючи народні твори талановито імпровізував, добував з пісні мораль. При цьому виявляв власне ставлення до проспіваного.

Архип Никоненко був не меркантильним, а дбав про вдосконалення майстерності, прагнув наслідувати «статечних кобзарів», яких поважав.

Він вдало орієнтувався у музичних потребах публіки. Пісні у його виконанні «брали за душу, за саме серце».

Це був дійсно «співець долі людської», який своїм співом не лише міг схвилювати слухачів, але і змушував замислитися над злочинами проблемами, відволікаючи від сірих буднів та тяжкої праці.

Архип Никоненко був особливою людиною, в якій поєдналися риси вольової особистості та талановитого митця.

ХУДОЖНЄ ОСМИСЛЕННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ТВОРЧОСТІ ШАНЬКА Г.А.

*Фень Таміла, учениця 7 класу
Ціпківської гімназії Краснолуцької сільської
ради Полтавської області
Керівник: Шанько Л. Г., вчитель
української мови та літератури*

Гадяччина! Один із чудових куточків солов'їної, вишневої України, благословенний край «лагідної краси», оспіваний Лесею Українкою.

Література нашого Гадяцького краю має давню і розмаїту історію. Про розвиток національної культури нашого краю свідчать скіфські могили і високі кургани, народні пісні і думи.

Відчувати красу довколишнього світу і дарувати добро для інших – то високе благородство людини, найсвятіші поривання одвічної сутності її діянь, а відтак – сенс усього нашого земного й позаземного буття, потаємні порухи душі. Саме це можна сказати про Григорія Андрійовича Шанька – поета і публіциста, краєзнавця і пошуковця, не втомного пропагандиста неоцінених скарбів багатівкової культури предків сучасних гадячан.

Григорій Андрійович Шанько протягом багатьох років вражав і радував сучасників соковитими плодами своєї невичерпної літературної творчості, довівши, що дійсно «не стомився жити і любити».

І куди б не завітала Муза – лелека Григорія Шанька – чи до біблійного Самсона, чи у «далекі галактики», – завжди вона повертається до рідного поля, до батьківської оселі.

Його поезії – це віддзеркалення духовного життя людини, його поглядів, уподобань, знань, переконань, а головне – його почуттів і їх спрямованості. Саме у них відбивається та епоха, в якій живе поет, визначається характер самого поета і його ліричного героя.

Воістину, можна погодитись з поетом, що найбільша і найдорожча цінність-людина. З кожним прочитаним віршем приходять нові сили і нові прозріння:

Прозрій, моя доле, Вкраїно сирітська, –
Світає над обрієм злагоди день!..

Його поезія – це відкриття світу, замилювання перед красою. Це – відкриття людини, бо в поета бачать не тільки очі, а й серце. Адже справжня поезія не терпить болота, брехні, фальші. Вона несе людям добро, красу, правду.

Творчість Григорія Андрійовича завше з людьми. І коли людині боляче, тяжко, вона з нею невідступна:

Поета ж суть – щодень добро роби
Для тих, із ким ти зводиш спільну хату,
Якщо вони – творці, а не раби...

Досліджуючи пісенний доробок Г. Шанька, переконуємося, що його любов до слова і пісні переросла в любов до Батьківщини:

Для мене пісня, ніби поклик долі
Моє натхнення: дум стрімкий політ...

Простежуючи художньо-змістові особливості збірки, можна визначити, що центральним мотивом у ній є образ Батьківщини, рідний край.

Рідний край. Маленький клаптик священної отчої землі Гадячина. Справжнім гімном благословенній гадяцькій землі звучить «Пісня про отчий край»:

Рідний краю, моя Гадячино,
Наче доля, в прийдешній роки
Лине пісня твоя солов'їна
З- понад Псла і Хоролу-ріки.

Поет не шкодує яскравих кольорів художнього слова для передачі своїх почуттів. Щоб глибше зрозуміти їх, потрібно повернутися до благодатних витоків, з яких бере початок «пророком колиска» Г. Шанька.

Григорій Андрійович – син своїх батьків. Він вдячний їм за те, що вони його навчили розуміти світ, цінувати добро і зло, любити рідну землю, слово і пісню.

Особливу велику роль відіграє в його поезії образ Жінки-матері. Чи то з народних пісень, чи зі спогадів про матері в художній світ Шанька входить ідеальний образ жінки, а материнський мотив звучить часто й бажано. Вертаючись до рідної хати «мене стрічає на порозі мати» зворушливо пише у пісні « Спішу з доріг». Муза, мати,- це добрий ангел, який часто супроводжується поета на життєвому шляху.

І хоч «поетом бути – каторжна робота, а вдячності ні в кого не питай», Григорій Андрійович – поет від Бога і приречений до поезії довічно.

Його життя – приклад невтомності і працелюбства. Він горів, сам запалював інших до праці.

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

НАСЕЛЕННЯ І ТРУДОВІ РЕСУРСИ С. РОЗСОШЕНЦІ

*Андрієнко Анна, учениця 9-Б класу
КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської
сільської ради Полтавського району
Полтавської області», вихованка гуртка
«Географічне краєзнавство КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»
Керівник: Кушнір Л.М., кандидат географічних наук,
керівник гуртка «Географічне краєзнавство»
КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»*

Особливості планувальної структури села Розсошенці Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області зумовлені первинним стихійним заселенням території та впливом природних факторів. Село належить до приміських населених пунктів і має компактну структуру з переважанням прямокутно-квартальної системи. На сучасному етапі воно активно розростається, зливаючись у загальну планувальну структуру, що формує своєрідне приміське скупчення: Полтава – Розсошенці – Горбанівка.

За чисельністю населення село Розсошенці – найбільший населений пункт Щербанівської сільської ради. Умовно він складається з двох частин: приватний сектор та промислова частина «Геофізика». Кількість мешканців станом на 1 січня 2010 р.: у приватному секторі – 2216 осіб, із них 97 дітей; кількість населення промислової частини «Геофізика» – 4765 осіб, із них 217 дітей. Загальна кількість жителів села Розсошенці станом на 1 січня 2010 р. – 6981 особа. На 18 січня 2024 р. число мешканців поселення склало 9272 особи. Значне збільшення чисельності проживаючих пов'язане з багатоповерховою забудовою в мікрорайоні «Садовий» та по вул. Джерельна.

Динаміка чисельності населення с. Розсошенці тісно пов'язана з історичними та соціальними подіями. Зокрема на неї мали вплив зміни адміністративно-територіального устрою протягом XV–XIX ст. За даними списку населених територій 1859 р. до складу Полтавського повіту Полтавської губернії входило село Розсошенці (під № 257), на той

момент невелике поселення, розташоване по праву сторону тракту із Полтави в Кобеляки. Станом на 1 січня 1859 р. село нараховувало 58 дворів, в яких проживало 150 чоловіків та 169 жінок.

Щільність населення сучасного нам с. Розсошенці суттєво варіює: вищі показники спостерігаються у промисловій частині «Геофізика», нижчі – у приватному секторі. Це зумовлено рівнем розвитку господарства та особливостями історичного розвитку території населеного пункту.

У віковій структурі населення села найбільшою є група осіб працездатного віку, що становить близько 60%. На думку автора статті, вона зростає у зв'язку з забудовою села та збільшенням кількості домогосподарств. Низькою залишається середня тривалість життя в населеному пункті, що зумовлено економічним становищем більшості жителів, високим ступенем захворюваності населення серцево-судинними та бронхо-легеневими хворобами, поширенням алкоголізму та нікотинової залежності.

Сучасна статева структура населення с. Розсошенці формується під впливом процесів народжуваності, смертності та міграцій. Більшість населення села становлять жінки – 58% від загальної чисельності населення, меншість чоловіки – 42%. Разом із тим у різних вікових групах кількість чоловіків і жінок неоднакова: у дитячому віці хлопчиків більше, ніж дівчаток, а в середньому і старшому віці чоловіків стає менше, оскільки серед них вища смертність.

В етнічному відношенні Розсошенці належать до історико-етнографічного району – Середнє Подніпров'я. У населеному пункті проживають представники різних національностей: українці, росіяни, азербайджанці, казахи, молдавани, євреї. Разом із тим проблем у між-національних відносинах тут не зафіксовано.

Трудові ресурси с. Розсошенці визначаються стабільними кількісними і високими якісними характеристиками, які сприяють формуванню різноманітних можливостей у забезпеченні свого розвитку та їхнього використання. Основна частина працездатного населення села зайнята на його промислових підприємствах: ПЕГДС, ТОВ «ПМДК – 19», ТОВ «Сигнал» та підприємствах м. Полтави. Незначна частина зайнятих працює у житлово-комунальному господарстві, сферах охорони здоров'я, освіти та культури. В останні роки значно збільшується кількість приватних підприємців села, що впливає на кількість зайнятих у невиробничій сфері.

КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ КОМПЛЕКС СЕЛА РОЗСОШЕНЦІ

Боян Каріна, учениця 7-Е класу

КЗ «Розсошенська гімназія

Щербанівської сільської ради

Полтавського району Полтавської області»

Керівник: Семикіна О. В., учитель географії

Дослідження територіальної організації об'єктів соціальної інфраструктури культурно-освітнього комплексу села Розсошенці досить актуальне у зв'язку із збільшенням кількості населення та міграційними процесами в роки війни. Адже кожна сім'я, яка змінює місце проживання цікавиться, в першу чергу, можливістю отримати дошкільну або повну загальну середню освіту, а також перспективами розвитку здібностей і талантів своїх дітей.

На основі теоретичного та прикладного дослідження проаналізовано сучасне становище територіальної організації соціальної інфраструктури культурно-освітнього комплексу села Розсошенці та визначено його перспективні напрямки розвитку на майбутнє.

При вивченні теми найбільш важливими термінами є «соціальна інфраструктура», «культурно-освітній комплекс», «територіальна організація». Вивчаючи результати дослідження Й. Р. Гілецького, виявлено, що за значенням у житті суспільства культурно-освітній комплекс виділяють у соціальній інфраструктурі в окрему групу, що задовольняє духовні та фізичні потреби населення й охоплює освіту, культуру, туризм і відпочинок. В. Д. Куценко та Л. І. Богуш виокремлюють соціально-культурну інфраструктуру, що сприяє відтворенню духовного та інтелектуального через культурно-освітнє середовище.

Виходячи з вище зазначеного, культурно-освітній комплекс є основою інтелектуального потенціалу української нації, адже ставлення суспільства до освіти та культури є показником його ідентичності, освіченості, духовності та здатності до розвитку. Встановлено, що розвиток соціальної інфраструктури культурно-освітнього комплексу села Розсошенці зумовлений особливостями системи розселення населення та розвитком транспорту на даній території. Для цього комплексу характерне переважання безплатних послуг над платними, їх загальнодоступність, творча спрямованість.

До соціальної інфраструктури комплексу освіти села Розсошенці за даними інформаційної системи управління освітою належать комунальні заклади: «Розсошенський заклад дошкільної освіти (ясла-садок) художньо-естетичного напрямку «Зірочка» (249 вихованців при проєктній потужності 187 місць), «Розсошенський заклад дошкільної осві-

ти (дитячий-садок) «Яблунька» (229 вихованців при проектній потужності 140 місць), Розсошенська гімназія (1294 учнів при спроможності 834 учні). До соціальної інфраструктури комплексу культури належать комунальні заклади: «Будинок культури с. Розсошенці», що є філією №5 Центру дозвілля «Водограй» та спорткомплекс «Розсошенці».

Також на території села доцільно виділити приватні заклади, що надають платні послуги як освітнього так і культурного спрямування: дитячий цент всебічного розвитку «Бджілка» та Школа англійської мови New Way. Зважаючи на те, що кількість населення села Розсошенці становить 9282 особи, можна стверджувати про недостатній розвиток культурно-освітнього комплексу села та прогнозувати його перспективи на майбутнє.

РІЧКИ ПОЛТАВЩИНИ В ПОЕТИЧНИХ ТВОРАХ

*Давиденко Катерина, Міщенко Дар'я,
члени шкільного наукового товариства
«Я – У всеСВІТІ» КЗ «Полтавська ЗОШ
I-III ступенів №20 імені Бориса Сергі
Полтавської міської ради Полтавської області».
Керівники: Романчук Р. С., учитель географії;
Давиденко Н. М., учитель української літератури*

На території Полтавської області налічують 146 річок (довжиною понад 10 км). Серед них виділяють дві великі (понад 500 км) – Дніпро і Псел; дев'ять середніх (довжиною 101-500 км) – Ворскла, Сула, Оріль, Удай, Хорол, Оржиця, Мерла, Орчик, Коломак, 135 малих річок (10-100 км). Є також приблизно 1600 струмків. Хоча прямих згадок про конкретні річки цього регіону може бути не так багато, як хотілося б, проте дух Полтавщини, її природа, і, безумовно, річки пронизують багато поетичних рядків.

Іван Низовий у вірші «Ворскла – річка невеличка» не лише передає емоційний стан, а й дає нам лаконічні, але досить точні географічні характеристики водойми. Поет називає Ворсклу «невеличкою річкою». Однак він також згадує про «вир» та «стрімку водичку», що вказує на місця з більш швидкою течією, особливо в деяких ділянках річки. Автор підкреслює, що в деяких місцях Ворскла досить глибока: «глибина – не видно дна». Це свідчить про те, що річка має нерівномірний профіль дна. Згадка про «очеретяну заплаву» вказує на те, що по берегах Ворскли росте густа рослинність, характерна для рівнинних річок.

Вірш Світлани Козаченко «Псьол» – не просто поетична замальовка, а й своєрідний географічний портрет річки, побачений очима дитини. Хоча авторка не використовує явних географічних термінів, її образний ряд дозволяє нам скласти досить чітке уявлення про річку та її оточення.

Річка описується швидкою, стрімкою, з бурхливими вирами. Це вказує на те, що Псьол, принаймні в деяких ділянках, має значний ухил і швидку течію.

«Бурхливі вири, синій «глей». Термін «глей» зазвичай використовується для позначення глинистого шару ґрунту. Це може свідчити про те, що річка протікає в районі з глинистими відкладами або ж у місці впадіння в неї струмків з глинистих схилів. Річка використовується для риболовлі («Дідусь Іван мій тут ловив...»), купання («Тут плавати навчилася я...») та інших видів відпочинку. Це свідчить про те, що Псьол є важливим елементом природного ландшафту і відіграє значну роль у житті місцевих мешканців. Для авторки Псьол – це не просто річка, а частина її життя, її дитинства. Цей емоційний зв'язок підкреслює важливість річки для людини і її оточення.

Поезія «Висихає Сула» Олександра Печори є яскравим прикладом того, як література може відображати гострі екологічні проблеми сучасності. Автор використовує образ річки Сули, щоб показати масштаби екологічної катастрофи та закликати до дій. «Ще мить й заніміє її течія...».

Сула в цьому вірші – символ природи, який зазнає страждань через людську діяльність. Автор описує критичний стан річки: вона обміліла, втратила свою вроду, а її течія згасає. Це вказує на серйозні екологічні проблеми, пов'язані із забрудненням вод, вирубуванням лісів.

Згадка про білі лілії та рибу свідчить про те, що річка колись була багата життям. Їх зникнення підкреслює втрату біорізноманіття та погіршення якості води. Поезія прямо вказує на те, що причиною екологічної кризи є люди. Автор закликає читачів усвідомити масштаб проблеми та вжити заходів для її вирішення.

Вірш демонструє, як література може бути потужним інструментом для підвищення екологічної свідомості. Проблема забруднення річок та деградації довкілля є надзвичайно актуальною для нашої країни.

Поетичні образи річок не лише передають їхні географічні характеристики, але й викликають певні емоції у читача. Це дозволяє уявити описані місця і створює відчуття реальності. Поети показують взаємозв'язок людини і природи. Річка розглядається як об'єкт, який потребує захисту та збереження.

ҐРУНТИ ПОЛТАВЩИНИ: ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Кувялова Анна, учениця 9-Б класу

КЗ «Розсошенська гімназія

Щербанівської сільської ради

Полтавського району Полтавської області»,

вихованка гуртка «Географічне краєзнавство»

КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»

Керівник: Кушнір Л.М.,

кандидат географічних наук, вчитель географії

КЗ «Розсошенська гімназія · Щербанівської

сільської ради Полтавського району

Полтавської області», керівник гуртка

«Географічне краєзнавство» КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР»

Ґрунт є глобальним природним ресурсом, який забезпечує стійке існування всього живого. Це біологічно активне середовище, сформоване на поверхні суші нашої планети. Ґрунт утворився та продовжує розвиватися завдяки вивітрюванню, що відбувається під впливом біологічних, кліматичних, геологічних та антропогенних чинників.

Сучасне нам суспільство глибоко занепокоєне проблемами максимального збільшення продуктивності ґрунтів за мінімальної екологічної шкоди, з'ясуванням їх ролі як ключового компонента біогеохімічних циклів та чинника якості води, як середовища, що вміщує різні відходи. Усі ці аспекти використання ґрунтів надзвичайно актуальні для Полтавської області.

На Полтавщині зустрічається близько 50 різновидів ґрунтів, що в залежності від свого походження та властивостей поділяються на 12 груп: чорноземи, лучно-чорноземні, дернові, дерново-підзолисті, опідзолені, лучні, лучно-болотні, болотні, торфово-болотні та торфовища, солонці, солоді. Найбільший відсоток займають чорноземи, які мають високу родючість. Чорнозем характеризується грудочкувато-зернистою структурою, високою проникністю вологи, значним вміст органічних речовин тощо. За даними обстеження земель Полтавської губернії, проведеного в 1888–1894 рр. В.В. Докучаєвим, тодішній чорнозем мав у середньому вміст гумусу на рівні 6%, нині ж цей показник становить 4%. На даний момент щорічні втрати гумусу по області становлять майже 3 млн т. Ґрунтовий покрив Полтавській області зазнає втрат з огляду переважно на такі фактори антропогенного впливу:

- 1) високий ступінь розорювання природних ландшафтів;
- 2) зловживання хімічними добривами й отрутохімікатами;

3) вітрова і водна ерозія як результат розорювання природних ландшафтів (70% усієї площі області);

4) антропогенне забруднення підприємствами й об'єктами нафтогазового комплексу та трубопровідного транспорту, підприємствами нафтопереробної промисловості тощо.

Ситуація з використанням ґрунтів на Полтавщині викликає занепокоєння, оскільки впродовж багатьох років людина лише частково дбала про їх відновлення. Саме тому, сьогодні ми повинні прикласти усіх зусиль, щоб покращити якість місцевих ґрунтів. Пріоритетними напрямками діяльності тут мають бути такі: охорона та відновлення земель; упровадження контурно-меліоративної системи землеробства; заліснення прибережних захисних смуг; будівництво протиерозійних споруд; інвентаризація порушених територій, складання їх картосхем; визначення орієнтованих розмірів економічних втрат на проведення цих робіт тощо. З метою реалізації даних напрямків діяльності потрібно проводити ряд заходів, а саме:

- рекультивацію – повне або часткове відновлення родючості ґрунту та ландшафту, що перед цим зазнали руйнації різними видами антропогенної діяльності. Сучасні масштаби проведення цих робіт не забезпечують відновлення порушених територій. Це зумовлено тим, що протягом останніх років темпи приросту порушених земель перевищували об'єми робіт із їх рекультивації, тому слід провести детальну їх інвентаризацію;

- перехід на більш легкі механізми і машини – для збереження фізичних властивостей ґрунтів – пористості, оптимального водно-повітряного режиму, структури тощо;

- перегляд технологій обробітку й використання землі;

- удосконалення методів меліорації;

- застосування біологічного землеробства, тобто обробіток ґрунту без використання отрутохімікатів і міңдобрив. На жаль, малий відсоток полів Полтавської області обробляється з використанням технологій цієї системи, через те, що врожайність таких земель нижча, за ту, де застосовують хімію.

У разі продовження інтенсивного ведення сільського господарства і відсутності заходів із поповнення запасів у ґрунтах гумусу, його вміст, а, відповідно, й родючість ґрунтів, будуть знижуватися і відбуватиметься їхнє подальше виснаження.

Також на землях, що залишилися в інтенсивному обробітку, необхідно докорінно змінити структуру посівних площ у сівозмінах таким чином, аби вирощування на них польових культур супроводжувалося

поліпшенням родючості ґрунтів. Для цього потрібно розширити посіви бобових, особливо багаторічних трав, скоротити площі чистих парів та просапних культур до оптимального розміру, більше використовувати поживні й поукісні посіви на зелені добрива, переходити на біологічні методи підвищення родючості ґрунтів разом із використанням мінеральних і органічних добрив.

Як бачимо, негативних факторів, що шкідливо впливають на ґрунти Полтавщини досить багато. Отож бо слід активізувати програми та заходи, що спрямовані на захист земель області, адже вони – минуле, сучасне і майбутнє її господарського розвитку.

ЗАМРІЯНИЙ СВІТ БОЛІТ

Маковська Софія, Денисенко Максим,
*вихованці краєзнавчо-пошукової групи «Джерело»
Пологівської гімназії Новосанжарської селищної
ради Полтавської області*
Керівник: Бровко В. М., педагог-організатор

У природі все взаємопов'язане. Жоден із компонентів природи не залишається «самотнім». Жодна з оболонок Землі не існує ізольовано від інших. Уся природа є найскладнішою системою безлічі сплечених, мов павутиння, природних зв'язків. Вони здебільшого непомітні для ока звичайної людини. Проте вчені давно їх вивчають. Деякі з природних зв'язків добре відомі, про інші ми поки що мало знаємо. Однак саме завдяки зв'язкам між природними компонентами утворилися природні комплекси – стійкі в просторі і часі сукупності природних компонентів, що розвиваються як єдине ціле. Саме природні комплекси і стали об'єктом нашого вивчення в ході реалізації проекту «Замріяний світ боліт».

Проаналізувавши довідкові джерела, ми дізнались, що болота в Новосанжарській селищній раді належать до низинних, таких, що живляться підземними водами та опадами. На основі досліджень-співставлень ми встановили, що найпоширенішими рослинами боліт, що прилягають до території села, є очерет звичайний з домішками рогозу вузьколистого. Так як деякі частинки боліт мають властивість влітку різко знижувати рівень своєї води, і вода в них не стоїть на поверхні, а тільки видавлюється ногою, на них ростуть сусак зонтичний, їжачі голівки. До речі, з кореневища сусака, розповідали нам старожили, робили під час голодомору 1933-го року борошно, а з листя – плели кошики.

Дуже часто серед прибережних рослин ми зустрічали частуху подорожникову. Спотерігаючи за нею, нам дуже цікаво було дізнатись, що ця рослина може жити як у воді, так і на суші. А досліджуючи калюжницю, ми помітили, що вона може повторно зацвітати, і робить це у вересні – на початку жовтня. Де вода найглибша, там ми могли зустріти рослини, які все життя проводять під водою, деякі з них укорінюються в ґрунті, а деякі – ні, наприклад, кушир. Коли уважно придивитися у водойму, то можна побачити плаваючі його довгі вузькі стебла, оточені вузькими листками.

Наші болота – це домівка для різноманітних тварин, птахів і риб. Майже у кожній водоймі трапляються карасі. Завзяті рибалки нам розповіли, що коли ввечері прийти до болота, то можна почути тихе шамкотіння – то карасі підпливають до мілкого берега і обгризають пагони водних рослин. Як розповідають старожили, раніше у наших водоймах зустрічалися щуки, в'юни, краснопірки... Але бездумне втручання людини в закони природи (зокрема осушення Малоперещепинського болота у 1983 році) призвело до різкого зниження рівня води та зменшення видового складу рослинного і тваринного світу наших боліт. Серед безхвостих земноводних, які зустрічаються в усіх наших водних зонах, найбільш поширені жаби: ставкова, озерна, трав'яна, і рідше гостроморда. В ході творчого пошуку, кожен учасник мав змогу під керівництвом учителів провести власні елементарні наукові дослідження: ми провели спостереження за розвитком пуголовків.

Давним-давно на наших болотах сформувалось поселення сірої гуски і річкової качки-крижня. Є ще чирята, лиски... В невеликій кількості гніздяться і красені сірі журавлі. Часто зустрічаються лелеки білі.

В ході реалізації проєкту ми переконались, що є цінності, які не можна ніколи залишати поза увагою: це відношення до рідного краю, його екологічні і соціальні аспекти, ставлення до всього цього учнів, їх батьків, мешканців громади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балабай В. І. Що відноситься до природно-заповідного фонду Полтавщини? // Наш рідний край. – Вип. 5. – Полтава, 1990.
2. Булава Л. М. Географія своєї області. Полтавщина. – Полтава: Оріяна, 2004.
3. Еталони природи Полтавщини: розповіді про заповідні території/ за ред. О. М. Байрак. – Полтава: Верстка, 2003.
4. Заповідна краса Полтавщини. – Полтава: ІВА «Астрєя», 1986.
5. Новосанжарський район // Географчна енциклопедія України. Т.2. – К.: УРЕ, 1992.

БІШОФІТ – ЦЕ СІЛЬ НАШОГО ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я!

*Максименко Марія, учениця 7-Д класу
КЗ «Розсошенська гімназія
Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області».
Керівник: Семикіна О. В., учитель географії*

Стійка тенденція до зниження рівня здоров'я населення в Україні спостерігається протягом останніх десятиліть, але за останні два роки цей процес прискорився у кілька разів. Мільйони українців відчувають стрес, погіршення сну, знизилась рухова активність і водночас постійно збільшується кількість травмованих захисників України та простих людей. Використання Полтавського бішофіту є фактором, що сприятиме поліпшенню стану здоров'я населення та підвищенню тривалості здорового й працездатного життя.

Мета роботи полягає у дослідженні складу природного мінерального комплексу Полтавського бішофіту та його використання в галузі медицини. **Наукова новизна** роботи в тому, що на основі прикладного дослідження проаналізовано різноманітність продукції з бішофітом, що пропонується споживачам в аптеках села Розсошенці. **Методологічне підґрунтя** становлять методи: аналізу термінології з обраної теми, наукового пояснення, моделювання для створення схем, картографічний для наочного представлення результатів дослідження. **Ключовим поняттям** при вивченні даної теми є «природний мінеральний комплекс».

В роботі **використано** дані Національної Асоціації Добувної Промисловості України (НАДПУ) про ТОВ «Фірма «Мінерал», що з 2003 року перша і єдина компанія в Україні, яка проводить промислову розробку покладу бішофіту, а також методичні рекомендації застосування бішофіту в практиці гастроентеролога та лікаря сімейної медицини, що розроблені ДЗ «Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України» Інститут гастроентерології НАМН України ДП ЧАО «Приазовкурорт».

Бішофіт ($\text{MgCl}_2 \cdot 6\text{H}_2\text{O}$) – це природний мінеральний комплекс, який вміщує мікроелементи: калію, кальцію, натрію, міді, заліза, кремнію, титану, молібдену, літію, бору, бром, йоду тощо. У природі знаходиться в складі відкладів морської солі пермського періоду палеозойської ери, вік яких в середньому складає 250 млн років. Вперше подібний мінерал був відкритий в 1887 році і названий на честь першовідкривача – геолога Густава Бішофа (Gustav Bischof).

Зважаючи на те, що бішофіт – це природний комплекс, що поєднує багато елементів, вплив на організм людини є багатостороннім. Біологічно активна речовина відмінно сприймається організмом і не викликає алергії. В цілому кристали солі бішофіту мають проти-запальний, знеболюючий, заспокійливий, розслабляючий, протина-бряковий, омолоджуючий, регенеруючий, антибактеріальний ефект. Методики застосування бішофіту: апплікації (обгортання), прогрівання, компреси, масаж, загальні ванни, електрофорез, фонофорез, магні-тофорез, головна фізіотерапія. Увесь комплекс ефектів Полтавського бішофіту використовується для відновлення організму після травму-вання та поранення, а також прискорює реабілітацію.

Багато фізіотерапевтичних процедур з використанням Полтав-ського бішофіту можна продовжувати і в домашніх умовах: ванночки, масаж, розтирання тощо. В аптеках села Розсошенці наявна продук-ція таких торгових марок як «Полтавський бішофіт», «Dr. Bishoffit», «Bisheffect». Це може бути рідина для розтирань чи компресів: «Про-фі», «Еліт», «Магнієва олія»; гель чи крем: «Бішофіт гель», «Бішофіт масажний крем»; препарати для ванни або душу: «Кристалічний кон-центрат», «Магнісвий фіто концентрат», «Коктейль косметичний»; для ступні та вен «П'ятковий гель», дієтичні добавки для внутрішнього за-стосування «Детоксмаг», «Оралмаг», «Імуномаг» тощо.

Отже, Полтавський бішофіт – це унікальна сировина, сфера ви-користання якого постійно розширюється і його, без перебільшення, можна назвати критичною сировиною.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ТУРИЗМУ СЕЛА РОЗСОШЕНЦІ

Нечай Дар'я, учениця 5-Г класу

КЗ «Розсошенська гімназія

Щербанівської сільської ради

Полтавського району Полтавської області»

Керівник: Семикіна О. В., учитель географії

Вже третій рік поспіль Україна живе у стані повномасштабної ві-йни. Увесь цей час українці багато працюють, займаються волонтер-ством, допомагають постраждалим та ЗСУ, тобто роблять усе, що в їхніх силах, для швидкого наближення перемоги України. Однак ресур-си мають властивість вичерпуватися, що призводить до вигорання та морального виснаження. Тож відпочинок є необхідністю для кожного з нас, але не обов'язково для цього потрібно кудись їхати. Можна відпо-чити і в межах території свого села Розсошенці.

В межах території села Розсошенці можна виділити наступні об'єкти туризму.

- Криниця, де у XVIII столітті, була знайдена чудотворна Горбанівська ікона Божої Матері, в якій у будь який час можна набрати води з цілющого джерела та щорічно 13 липня взяти участь у Хресній ході.

- Баронівські ставки, на яких можна влітку відпочивати і купатись, ловити рибу, брати участь у змаганнях зі спортивного туризму та спробувати себе у якості водія на квадрациклі, а взимку – оздоровитись та отримати заряд адреналіну.

- Храм Різдва Пресвятої Богородиці ПЦУ, що розташований на межі територій села Розсошенці та села Горбанівка, в якому можна дізнатись про історію Горбанівської ікони Божої Матері та ознайомитись із книгою записів чудесних знамень від ікони.

- Розсошенський ботанічний заказник місцевого значення, що є частиною суцільного масиву широколистяних лісів, які сформувалися на правому березі річки Ворскли, де можна відпочити на спеціально виділених територіях.

- Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Козацькі дуби», площею 0,04/2 га та віком дерев 250 років, де кожен може відчути велич та могутність старих дубів та Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення «Зарості цибулі ведмежої», площею 0,5 га, яку можна спостерігати лише навесні.

Туристична інфраструктура місцевості включає в себе об'єкти, що надають послуги проживання, харчування, прокату туристичного спорядження та об'єкти побутового обслуговування, а їх власники самостійно створюють імідж власного продукту, в тому числі за допомогою мережі Інтернет та надають перевагу прямим продажам й уникають посередництва як комерційних туроператорів так і громадських організацій.

Транспортна інфраструктура села є доступною і пов'язана з міською: діють тролейбусні маршрути №2, №7; через населений пункт проходить автошлях Полтава-Кременчук, а також маршрути № 23, 51, 56, 54, 55, 49, 64, що за рахунок приватних перевізників, сполучають село Розсошенці майже з усіма районами міста Полтави.

Отже, наявність туристичних об'єктів, інфраструктура, яку можна використовувати під час туризму та доступна транспортна мережа – все це дає можливість зробити висновок, що відпочивати можна й у власному селі Розсошенці.

ВТІЛЕНІ ІДЕЇ НОВОГО УРБАНІЗМУ В ЗАБУДОВІ МІКРОРАЙОНУ САДОВИЙ СЕЛА РОЗСОШЕНЦІ

*Ропавка Владислав, учень 7-Г класу
КЗ «Розсошенська гімназія
Щербанівської сільської ради
Полтавського району Полтавської області»
Керівник: Семикіна О. В., вчитель географії*

Перемога, мир, здійснення задумів, плани на майбутнє – саме про це мріє кожен із українців, щоденно працюючи, займаючись волонтерством, турбуючись про рідних та близьких, долучаючись до ідей покращення життя в громаді. Водночас психоемоційний стан людей погіршується. Тому дуже важливо мати місце, куди можна прийти, крім домівки і роботи та відчувти спокій, затишок і комфорт. Таким місцем може бути якісно організована забудова зеленого мікрорайону.

До вивчення теми «новий урбанізм» в своїх роботах зверталися О. Дронова, К. Мезенцев, Я. Олійник, Н. Мезенцева. Організаційною основою течії нового урбанізму є Конгрес нового урбанізму. Новий урбанізм (Неоурбанізм) (англ. *New Urbanism*) – концепція упорядкування урбаністичного (міського) простору, що виникла на тлі критики розповзання передмість, що відстоює відродження невеликого компактного «пішохідного» міста або району, в протилежність «автомобільним» передмістям.

- Нами встановлено відповідність між ідеями нового урбанізму та їх втіленням при забудові мікрорайону Садовий села Розсошенці. мікрорайон Садовий є зеленою зоною, адже поруч розташований яблуневий сад, вздовж вулиць насаджено дерева, кущі, квіти, навколо газони засіяні травою, що вказує на повагу до навколишнього середовища й усвідомлення цінності природних систем при забудові;

- територія є доступною для пішоходів і робить пересування пішки сприятливим: наявність тротуарів та переходів, що є зручними для людей з особливими потребами, будівлі розміщені вітринами і під'їздами на вулицю та розташовані близько один від одного, виділені пішохідні навіси поруч із об'єктами сфери послуг;

- забудова є економічною, але має розвинену мережу сфери послуг, що сприяє розвитку малого бізнесу та працевлаштуванню жителів мікрорайону Садовий поруч із домом;

- мережа взаємопов'язаних вулиць забезпечує вигідний розподіл транспортного руху і полегшує пересування пішоходів, а закритість

території та наявність кількох парковок сприяє зменшенню транспортного навантаження;

- громадський простір між будівлями: сквери, лавки, фонтан, дитячі та спортивні майданчики, що дає можливість спілкуватися, відпочивати разом з дітьми, а влітку, навіть, працювати з комп'ютером на свіжому повітрі;

- мережа громадського транспорту в межах села Розсошенці сполучає мікрорайон Садовий з міською забудовою Полтави, а саме планування є сприятливим для використання екологічного транспорту: велосипедів, самокатів, роликових ковзанів, електроскутерів;

- енергоефективність: створення умов для зменшення використання приватного автотранспорту, індивідуальне опалення в кожній квартирі.

Отже, під час забудови мікрорайону Садовий села Розсошенці частково втілено ідеї нового урбанізму. Жителі мікрорайону теж не стоять осторонь: об'єднуються і постійно підвищують комфортне середовище для власної громади.

РІЗНОМАНІТНІСТЬ ВИДОВОГО СКЛАДУ РОСЛИН-ЕФЕМЕРОЇДІВ СХІДНИХ ОКОЛИЦЬ МІСТА ЛУБЕН

*Семенова Ярослава, учениця 11 класу
Академічного ліцею імені братів Шеметів
Лубенської міської ради Лубенського району
Полтавської області
Керівник: Білан Р. О., учитель біології*

Актуальність вивчення рослин-ефемероїдів в умовах сьогодення має декілька аспектів, одним з яких є зміна кліматичних умов у зв'язку з глобальним потеплінням, адже першоцвіти дуже чутливі до змін у довкіллі. Іншою причиною є антропогенний тиск на природу через забруднення довкілля, що впливає на стан цих рослин та загальне здоров'я екосистеми. Тому багато видів ефемероїдів перебувають під загрозою зникнення. Вивчення їхньої біології та екології є необхідним для розробки ефективних стратегій збереження.

Вивчення видового складу ефемероїдів східних околиць міста Лубни та дослідження біоекологічних характеристик рідкісних першоцвітів у межах археологічної пам'ятки – урочища «Лиса гора», проводилися з метою розробки заходів зі збереження цих унікальних рослин.

Зробивши опис та визначивши ранньоквітучі рослини у лісовому масиві східних околиць м. Лубни («Жовтнева дача») та в урочищі «Лиса гора», проведені моніторингові дослідження популяції шафрану сітчастого, досліджено значення ефемероїдів у природі та встановлено вплив людської діяльності на скорочення кількості рослин.

Нами вперше було досліджено різні життєві фази рідкісних видів рослин-ефемероїдів на околицях міста Лубни та опис асоціацій рослинних угруповань першоцвітів.

Матеріали дослідження містять результати, які можна використати у розвитку природоохоронної діяльності, у навчальному процесі, вивчаючи біорізноманіття рідного краю та рослинний склад деяких екосистем.

Дослідну роботу проводили в березні-квітні 2024 року. При цьому використовували польові та лабораторні методи досліджень на дослідних ділянках. Опис рослин проводили на місцевості та брали деякі зразки для більш точного визначення в лабораторних умовах.

У результаті досліджень було знайдено дванадцять видів ефемероїдів: шафран сітчастий, фіалка запашна, ряст щільний, медунка лікарська, зірочки жовті, калюжниця болотяна, проліска дволиста, проліска сибірська, зірочник середній, анемона жовтецева, гадюча цибулька занедбана, цибуля ведмежа, що належать до 8 родів. Серед даних видів дві занесені до списків Червоної книги України та три види віднесені до III категорії рідкісних рослин.

На дослідних ділянках в 1 м² нараховувалось від 2 до 10 рослин шафрану сітчастого з квітковою фазою і від 13 до 24 неквітучих. Шафран добре співіснує із гадючою цибулькою занедбаною. Зірочки жовті утворюють асоціації з іншими ефемероїдами: ряст, проліска. Найчастіше зірочки жовті утворюють куртини на узліссях. На відкритих місцях зустрічаються поодинокі.

У лісовому масиві Жовтнева дача на східному схилі утворюють килимові ділянки із проективним покриттям майже 90% проліска дволиста і проліска сибірська.

Зміна чисельності залежить від кліматичних умов, наявності хвороб і шкідників, конкуренція з іншими рослинами та антропогенним навантаженням.

З метою збереження популяції рослин-ефемероїдів рідного краю, ми розробили комплекс заходів та здійснюємо просвітницьку роботу. Серед спланованих заходів провели інформаційну кампанію:

1. зустріч із представниками різних організацій громади для ознайомлення з екологією та охороною крокусів;

2. участь у районній краєзнавчій конференції, яка відбувалась на базі Ліцею імені братів Шеметів;
3. природоохоронні заходи серед учнівської молоді навчальних закладів міста;
4. створені відеоролики про рослинність околиць міста поширюємо у соціальних мережах (<https://www.youtube.com/watch?v=3wKixcXOp3g>);
5. реалізували проєкт для створення екологічного навчально-моніторингового центру на конкурсі «Екологічні ініціативи Полтавської області» (<https://smartregion.pl.ua/ei/projects/6/5>).

КОТОВЕ – ПРИРОДНА ПЕРЛИНА ОПІШНЯНСЬКОГО КРАЮ

*Сова Інна, учениця 8 класу
Опішнянського державного художнього ліцею
імені Василя Кричевського
Опішнянської територіальної громади
Полтавського району Полтавської області
Керівник: Безрук С. О.,
вчителька історії, географії, українознавства*

Котове – ботанічний заказник місцевого значення в Україні. Розташований у межах Зіньківського району Полтавської області, біля села Хижняківка, що на північ від смт Опішні [1]. На сьогодні це територія Опішнянської територіальної громади.

Його площа 200,6 га. Статус надано згідно з рішенням облради від 27.10.1994 року, розширено згідно з рішенням облради від 07.12.2011 року до площі 523,64 га. Перебуває у віданні ДП «Диканське досвідне лісомисливське господарство» (Опішнянське л-во, кв. 44, 45) [2].

Розташований у межах приток річки Ворскла. Статус надано для збереження унікального лучно-болотного комплексу в заплаві річки Ворскли. На величезному просторі заповідника зібрано безліч диких рослин і тварин. Тут у заростях вільхи чорної з домішкою в'язу, ясена, ліщини звичайної та крушини ламкої зростають численні популяції рідкісних рослин, серед яких реліктовий хвощ великий. У трав'яному покриві також трапляються очерет звичайний, сідач коноплевий, плакун верболистий, гадючник в'язолистий, осока загострена, плетуха звичайна, яглиця звичайна, конвалія звичайна, куцоніжка лісова.

На ділянках з лучно-степовою рослинністю зростають види, занесені до Червоної книги України: косарики тонкі, зозульки м'ясочервоні та зозули-нець болотний [2].

У місцях, де збереглися старі лісові насадження зростають дуб звичайний, клен гостролистий, липа звичайна, граб звичайний та черешня. У трав'яному покриві трапляються шоломниця висока, дзвоники персиколісті, первоцвіт весняний.

У заказнику гніздиться рідкісний птах журавель сірий, занесений до Червоної книги України та додатків міжнародних природоохоронних конвенцій.

Отже, нами досліджено, по-перше, щоб поспостерігати за тутешньою природою, щороку у Котове приїжджає багато туристів. Для місцевих жителів дана територія – природна перлина. Велостежками та пішохідними маршрутами можна не лише відпочивати душею, а й вивчати природні багатства опішнянського краю.

По-друге, ця місцевість – одне з найпопулярніших напрямків у еко-туризмі опішнянської територіальної громади. Дістатися до Опішні можна доїхавши на автобусі з Полтави або на автомобілі по трасі Р42. Далі слід їхати по путівці в напрямку села Хижняківка і слідувати за вказівниками до кордонів заказника.

По-третє, основний напрямок роботи заказника – збереження та збільшення популяції зникаючих реліктових рослин. Чимало цікавих представників тваринного світу ви зустрінете, прогулюючись заказником. Якщо пощастить, помітите, як по лугах бігають спритні зайці та ховрахи.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РІЧКИ ОЗНИЦЯ

*Куручка Надія, учениця 9 класу
Березоволицького ліцею
Петрівсько-Роменської сільської ради
Миргородського району.
Керівник: Мовчан В. В., учитель географії*

Із кожним роком все гостріше постає проблема водних ресурсів. Як відомо, Україна, зокрема й Полтавщина, належить до вододефіцитних територій. Однією з причин цього є зникнення малих та обміління середніх річок. Так, за роки незалежності з мапи України зникли більше десяти тисяч малих річок. До малих річок, які зазнали деградації належить і Озниця.

Під час першого року дослідження, використовуючи інформаційні джерела, нам вдалося встановити довжину річки та площу її басейну. Згідно відповідних даних, Озниця має довжину 26 км, що є другим показником серед 12 найбільших приток Хоролу. Однак, за площею басейну річка є лише шостою.

Раніше Озниця брала початок східніше від села Писарівки Комишнянської громади, текла спершу на захід, поступово повертаючи на північ, нижче села Черкащани повертала на схід в бік села Лісове. Проте на даний момент частина річки втрачена і її відновлення неможливе, оскільки тут тепер знаходиться рілля. Тож, на нашу думку, нині доцільніше вважати початком річки витік біля села Шульги.

Від села Лісове і до гирла, яке знаходиться на території Петрівсько-Роменської громади між селами Березова Лука та Мелешки, річка має більш стійкий характер течії. Особливо це помітно в межах лісових ландшафтів на північний захід від Мелешок, де Озниця подекуди має більшу водність, ніж головна річка – Хорол. Це вказує на те, що лісові геосистеми є позитивним чинником для стану річок.

Донедавна від села Лісове до Остапівки знаходилося водосховище з площею поверхні понад 200 га та обсягом 5 млн кубометрів, яке було утворене у 1985 р. на річці Озниця та 2 озерах. При створенні водосховища частину жителів Остапівки, чії будинки потрапили у зону затоплення, було відселено. Але на основі космічних знімків Sentinel-2 з порталу ЕО Браузер нами встановлено, що водосховище за останні п'ять років значно зменшилося і станом на кінець літа 2023 р. його площа складала не більше 5 га (рис.1). В 2024 р., незважаючи на значний дефіцит опадів, площа водного дзеркала дещо збільшилася, однак повного відновлення водосховища не відбулося. За нашими прогнозами ситуація найближчим часом не покращиться.

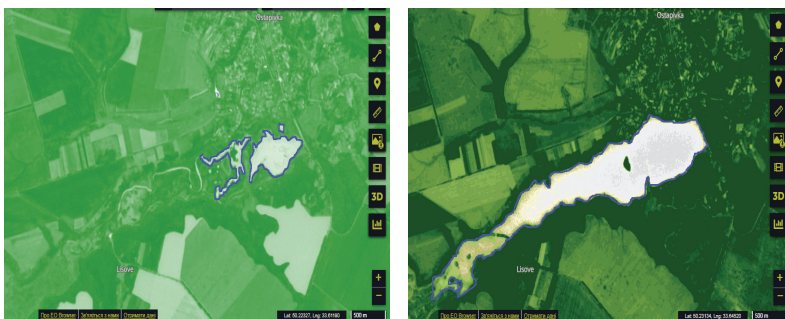

Рис. 1. Стан водосховища на річці Озниця (ліворуч – 2018 р.; праворуч – 2023 р.)

В подальшому дослідження річки Озниці потрібно провести за двома напрямками. Перший – здійснення гідрометричних вимірів на стаціонарних точках та проведення порівняльного аналізу; другий – обстеження цінних природних геосистем з метою вироблення пропозицій щодо охорони річкової системи Озниці. Варто зауважити, що середня та нижня течія річки входить до Смарагдової мережі України. Оскільки закон про Смарагдову мережу поки що не прийнятий, наші дослідження стосовно збереження природних комплексів відповідної території мають досить важливе значення.

ІСТОРІЯ ВИДОБУТКУ ТОРФУ НА ТЕРИТОРІЇ ПЕТРІВСЬКО-РОМЕНСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

*Ночовний Дамір, учень 8 класу
Ручківської гімназії
Петрівсько-Роменської сільської ради
Миргородського району
Керівник: Мовчан В. В., учитель географії*

Останнім часом усе частіше постає питання щодо змін природних комплексів у процесі господарської діяльності людини та утворення техногенних ландшафтів. За визначенням Словника-довідника з екології (укладачі О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина), «техногенний ландшафт – це різновид ландшафту, де людина (її промислова діяльність) виступає центральним елементом, що визначає функціонування і структуру ландшафту». В даній групі ландшафтів за допомогою техніки докорінно змінюються всі компоненти, включаючи і літогенну основу.

Проте з часом такі об'єкти можуть знову набувати ознак природних ландшафтів. Як приклад можна назвати колишні кар'єри в місцях видобутку торфу. Ми вирішили провести дослідження відповідних ділянок, щоб здійснити оцінку процесів, які відбуваються в межах змінених ландшафтів. Початковим етапом дослідження став збір та опрацювання інформації щодо видобутку торфу в заплаві Хоролу на території сучасної Петрівсько-Роменської сільської ради.

Користуючись Картою четвертинних відкладів (аркуш М-36 XVI, видання 1972 р.), вдалося встановити, що на досліджуваній території у XX ст. розроблялося 3 родовища. Північніше Петрівки-Роменської знаходилося Плєсихівське родовище, у південній частині Ручок – Хорольське, а в селі Мелешки, яке на даний час належить до Березово-

луцького старостату – Велико-Сагське. Утворенню торфу тут сприяло значне мандрування річки. Завдяки цим процесам утворилася значна кількість стариць, які з часом втратили зв'язок із річкою і перетворилися на озера. Надалі тривав процес заболочення утворених озер, що й сприяло відкладенню торфу.

Перші два родовища почали розроблятися ще в першій половині ХХ ст. Під час видобутку торфу на Хорольському родовищі було виявлено скелет мамонта. Рештки скелета ще до початку 2000-х рр. зберігалися в Ручківському музеї. На жаль, зараз вони втрачені. До середини 1950-х рр. Плєсихівське та Хорольське родовища були повністю вироблені. Зі слів очевидців із села Ручки, після припинення промислового видобутку ще довгий час місцеве населення заготовляло торф для власних потреб. На даний час ця ділянка заповнена водою зі значною кількістю заболочених островів.

З 1954 р. розпочалося освоєння Велико-Сагського родовища. Під час опитування учасників торфовидобутку в селі Мелешки вдалося встановити, що площа родовища була розділена на три приблизно рівні ділянки. На двох із них торф повністю видобутий. А третя ділянка залишилася нерозробленою, оскільки населення почало переходити на опалення будинків вугіллями. Як уже зазначалося, освоєння даного родовища розпочалося в 1954 р. і тривало до 1973 р., тобто 20 років.

Активний сезон тривав від 120 до 150 днів. За свідченнями одних очевидців, за рік видобувалося від 2 до 3 тисяч тон. Інші жителі села розповідають, що за день завантажували близько 10 автомобілів по 2 т. Якщо підрахувати, $2 \text{ т} \times 120 = 2400 \text{ т}$. Якщо ж враховувати 150 днів, то виходить 3 тис. т. Отже, можна вважати свідчення достовірними, оскільки вони збігаються. Неважко вирахувати, що за 20 років було видобуто близько 50 тис. т. На даний час обидві ділянки перетворилися на озера серед лісових масивів.

Відзначимо, що, незважаючи на значне антропогенне навантаження в ХХ ст. на заболочену заплаву річки Хорол, на даний час відбулося часткове відновлення природних ландшафтів, хоча і в дещо зміненому виді.

ГЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ О. ГУРОВА НА ЛУБЕНЩИНІ

Мостовенко Назар, Ільїн Артем,
вихованці гуртка «Спортивний туризм» дитячо-юнацького клубу спортивного орієнтування і туризму «Валтекс» Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області
Керівники: Полонський М. М., керівник гуртка,
Ільїна Є. В., вчитель іноземної мови

Важливим аспектом досліджень території є вивчення її геологічної будови. Наукове вивчення геології Лубенщини розпочалося в кінці XVIII ст.

Перші задокументовані дослідження провів Йоган Гільденшедт у 1771 р. Він описав геологічні відслонення в Лубнах і Висачках, виміряв глибину старого колодязя на території замку Вишневецького. У праці М. Арандаренка «Записки про Полтавську губернію, складені у 1846 році» є згадка про виходи кременистої породи в Лубенському повіті і про яр в с. В'язівок.

Більш ясну загальну картину геологічної будови представив професор Харківського університету Н. Борисяк. У 1847 р. він досліджував породи Висачківського пагорба і відклади високого правого берега Сули на Лубенщині. Він поділив відклади на яруси, описав їхні петрографічні властивості і перерахував викопні рештки.

Автор 46 аркуша загальної геологічної карти Росії, що охоплює Придніпровську низовину, професор Київського університету П. Армашевський працював на Полтавщині у 1882 р.

Київський професор К. Феофілактів у кількох статтях (1875, 1879 рр.) детально розглянув будову Висачківського пагорба і геологічну будову поверхні Лубенського повіту.

Працюючи над матеріалами до оцінки земель Полтавської губернії, долучилися до вивчення геології Лубенщини петербурзькі геологи Ф. Ю. Левінсон-Лессинг та В. К. Агафонов.

Найдетальніше дослідив геологічну будову нашої області Олександр Васильович Гуров (1843, Харків – 1919, Харків) – професор Харківського університету. У 1873-1875 рр. Гуров стажувався у Парижі та Лондоні. У 1875 р. в місті Бахмут під його керівництвом при бурінні першої свердловини була знайдена кам'яна сіль. Докторську дисертацію «Геологічний опис Полтавської губернії» Гуров захистив у 1888 р. Він виділив Придніпровську низовину, що відповідає області поширення четвертинних терас Дніпра, і обґрунтував провідну роль у форму-

ванні її рельєфу діяльності рік і льодовика, що, на його думку, проникав із півночі на територію України двічі.

У «Геологічному описі Полтавської губернії» обсягом понад тисячу сторінок є і дані про Лубенщину. Дослідивши долину річки Сули, Гуров описав відслонення біля сіл Лукім'я та Колодна, детально зупинився на відслоненнях в околицях села В'язівка. Згадує п'ять найглибших ярів, вертикальні стінки яких піднімаються до 25 м, а дно завалене осипами. Детально описує відслонення біля колишнього ботанічного саду у селі Терни.

Гуров не залишив поза увагою і Висачківський пагорб. Його опис у роботі займає 45 сторінок і включає 7 малюнків. За Гуровим, діабазовий масив імовірно з'явився в палеозойський період, сучасна ж будова пагорба сформувалася під впливом льодовика.

Робота О.В. Гурова – перше комплексне геологічне дослідження Лубенщини, матеріали якого актуальні і в наш час.

ГЕОМОРФОЛОГІЧНІ І ГЕОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАЯРСЬКОГО ЯРУ ЯК ЧАСТИНИ ХОРОЛЬСЬКОГО БОТАНІЧНОГО САДУ

*Донець Богдан, учень 8 класу,
член краєзнавчого гуртка «Світоч» опорного
закладу «Хорольський заклад загальної
середньої освіти I-III ступенів №1»
Лубенського району Полтавської області
Керівник: Козлов А. В., учитель історії і географії*

Хорольський ботанічний сад є відносно молодого природоохоронною установою, але водночас однією з найбільш відвідуваних у нашому краї гостями міста. Працівники установи здійснюють вивчення території саду: оронімів, гідронімів, топонімів, флори і фауни, історії. Під час однієї з екскурсій нас запитали, що нам відомо про Заярський яр, частина якого включена до території ботанічного саду. Нас дуже зацікавило, що це за об'єкт і коли він утворився.

Досліджень, присвячених Заярському яру, виявити не вдалося, тому ми використовували різночасові картографічні джерела і метод дистанційного зондування Землі, провели піший обхід, зафотографували краєвиди, описали побачене, порівняли з тим, що було колись, використавши історичний метод тощо. Термінологію перевіряли за «Географічною енциклопедією України» (К.: УРЕ ім. М. П. Бажана, тт. 1–3, 1989–1993).

За допомогою сервісу Google Планета Земля з'ясовано, що Заярський яр утворився в південній частині міста Хорол на правому березі р. Хорол. Простягається з заходу на схід на 1500 м. В геоморфологічному відношенні цей об'єкт уже досяг стадії балки, вершина якої обмежена автодорогою Т 1716, вулиця Кременчуцька, між будинками № 23 і 25 на висоті 136 м відносно рівня моря. В гирлі сходяться вулиці Берегова та Українська і провулок Робітничий, висота 96 м. Пригирлова частина заповнена індивідуальною забудовою провулку Робітничий. Ширина балки тут досягає 100 м між брівками, крутизна схилів 70-80° з перепадом висот близько 30 м над плато, днище полого-увігнуте.

Конфігурація балки дендритна. Спостерігається чітка зміна основних складових елементів: схилів і днища, брівки вздовж основної долини менш виразні на відміну від рукавів. Тальвег слабо хвилястий, розрахований загальний ухил 26,66 м/км. Борти балки порізані ярами. В деяких із них виявлені відслонення підґрунтових гірських порід. На дні балки протікає струмок із каскадом ставків.

В результаті пішого обходу з'ясовано, що регресивна ерозія припинилася, дно вкрилося алювіальними відкладами. Схили сховалися під покривом делювію, сформувався ґрунтовий покрив. Схили балки заліснені, частково задерновані. За сайтом <https://oldmaps.dp.ua/> виявлено, що заліснення схилів відбулося в 1970-х рр.

Назва балки «Заярський яр» залишилась вживаною на побутовому рівні, оскільки не слід ідентифікувати флювіальні форми рельєфу за назвами природних об'єктів, оскільки часто, те, що з точки зору геоморфології є балкою, називають словом «яр». Аналогічних прикладів є достатньо: Бабин яр, Холодний яр, які по суті теж є балками.

Вік вироблених форм рельєфу, до яких належать яри і балки, визначити досить складно. К. К. Марков рекомендує використати спосіб визначення віку по корелятних відкладеннях або методом вікових рубежів. На даний час такі дослідження не проводилися, тому про вік балки можемо робити лише припущення.

Наявність у тальвегу сталих водотоків вперше зафіксовано на плані міста Хорол 1770 р., розміщеному в «Описах Київського намісництва 70-80-х рр. XVIII ст.» (К.: Наук, думка, 1989), але це не говорить про те, що їх не було виявлено значно раніше. Тальвег, прорізаючи корінний берег р. Хорол, утворив мис, відомий як Красна гірка, на якому археологами зафіксовано матеріали скіфського часу VII–III ст. до н. е., що описано в збірнику «Старожитності Хоролу» (Полтава, 1994). Це дає підстави стверджувати про наявність якоїсь із стадій флювіальної форми рельєфу в той час у даній місцевості. Отже, сучасній

балці як мінімум 3 тисячі років, хоча не варто відкидати версію про те, що утворення її почалося в часи активного танення льодовиків Дніпровського зледеніння, яке відбулося 230-100 тис. років тому. За геохронологічною таблицею вік Заярського яру відповідає епосі голоцену четвертинного (антропогенного) періоду кайнозойської ери. Для більш точного визначення віку необхідні дослідження спеціалістів.

ТРОПІЧНІ НОЧІ НА ГАДЯЧЧИНІ

Малявін Микола, учень 8 класу
Березовуцького ліцею
Петрівсько-Роменської сільської ради
Миргородського району.
Керівник: Мовчан В. В., учитель географії

Тропічні ночі – це ночі, коли мінімальна температура повітря не опускається нижче 20°C. Раніше вони спостерігались, як правило, в тропічних широтах, проте впродовж останніх десятиліть відзначаються і в більш високих широтах. Слід зазначити, що тропічні ночі, зокрема збільшення їхніх інтенсивності та повторюваності, певним чином впливають на комфортність, здоров'я та життєдіяльність життя місцевого населення, можуть створювати негативні стресові теплові навантаження на організм. Тому потрібно дослідити повторюваність тропічних ночей та встановити залежність даного явища від природних умов своєї місцевості.

Наше дослідження розпочато влітку 2023 р. Ми використовували дані метеорологічної станції м. Гадяч та результати стаціонарних спостережень, які проводилися за місцем проживання в с. Березова Лука. Так, на метеостанції в Гадячі ночі, коли температура не опускалася нижче 20°C, були в кожному літньому місяці. У червні було 2 тропічні ночі, у липні – 3, а в серпні – аж 6 (рис. 1.), причому дві з них фіксувалися в останні дні календарного літа. До того ж, у цьому місяці відмічалися і найжаркіші ночі. Всього протягом літа 2023 року в Гадячі було зафіксовано 11 тропічних ночей, що складає майже 12 % від усього літнього періоду.

За даними власних метеоспостережень в селі Березова Лука, влітку 2023 р. у червні таке явище зовсім не спостерігалось, в липні була 1 тропічна ніч, а в серпні – 2 (рис.2), тобто всього 3 ночі. До того ж, температура була дещо нижчою в порівнянні з показниками Гадяцької метеостанції.

Рис.1. Графік мінімальних нічних температур за даними метеостанції в м. Гадяч

Рис.2. Графік мінімальних нічних температур за даними спостережень в с. Березова Лука

На нашу думку, головним чинником, який призвів до відмінностей показників між метеостанцією Гадяч та стаціонарною точкою в селі Березова Лука, є природні умови. Так, метеостанція в Гадячі знаходиться майже в центрі міста, а пункт спостереження в Березовій Луці – на окраїні села, поряд із заплавами луками. Отже, влітку більш комфортний температурний режим для життєдіяльності та відпочинку властивий сільським територіям. Особливо це помітно на периферії населених пунктів, поряд із природними ландшафтами.

КАРТУВАННЯ ЗМІН РУСЛА ТА ПОВЕНЕВИХ ЯВИЩ РІЧКИ ПСЕЛ В РАЙОНІ МІСТА ГАДЯЧ ЗАСОБАМИ ГІС ТА ДЗЗ

Кулик Юля, учениця 11 класу
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Глухота В. О., вчитель географії

Використання даних дистанційного зондування Землі та ГІС-технологій відкриває нові перспективи для вивчення руслових процесів та повеневих явищ. Моніторинг поверхневих вод передбачає систематичні спостереження, збір і обробку інформації про стан водних об'єктів, прогнозування їхніх змін і надання науково обґрунтованих ре-

комендацій для прийняття управлінських рішень, що можуть вплинути на стан водних ресурсів в регіоні.

Метою нашого дослідження є картування руслових процесів річки Псел на основі космічних знімків та картографічних даних, зокрема, для визначення змін русла річки та площ затоплених територій.

Річка Псел – ліва притока Дніпра і найпротяжніша річка Полтавської області. Басейн Псла на території Полтавщини знаходиться в межах тектонічних структур – Дніпрово-Донецької западини та схилів Українського кристалічного щита, що в рельєфі відповідає Придніпровській низовині та Придніпровській височині. Клімат класифікується як помірно-континентальний зі збільшенням континентальності у напрямку з південного заходу на північний схід. Основні типи ґрунтів – малогумусні чорноземи, в заплаві та нижній течії лучні, дерново-підзолисті, піщані та болотяні. Рослинність характеризується чергуванням ділянок лісу, чагарників та степу. Для Псла характерний змішаний тип живлення з переважанням снігового. Водний режим характеризується наявністю весняного водопілля у березні-квітні. Взимку та влітку – межень, трапляються випадки літніх та осінніх паводків [1].

На досліджуваній ділянці русла Псла поблизу міста Гадяч на знімку за 1985 р. виявлено омегоподібну форму звивини русла. Присутня вона і на знімку за 2024 р., але помітно, що майже втрачений зв'язок з основним руслом, а територія поступово заростає. Таким чином, на цій ділянці спостерігаємо спрямлення русла та утворення стариці, яка поступово втрачає зв'язок з новим руслом. Причинами таких змін вважаємо особливості геолого-геоморфологічної будови даної ділянки; відбулися зсуви й осипи берегів, а також зміна швидкості течії річки через кліматичні зміни.

Суттєві відмінності в положенні русла Псла поблизу села Малі Будища відбулися між 1985 р. та 2024 р. На знімку за 1985 р. помітна омегоподібна звивина, яка з'єднана з старим руслом річки. Знімок за 2024 р. показав, що форма русла змінилася на сегментну; зв'язок із старицею залишився, але він розірваний дамбою. Причиною змін у положенні русла Псла стало будівництво Малобудищанського гідрозлизу в середині 1980-х рр.

Аналізом джерел встановлено, що остання велика повінь на річці Псел була зафіксована навесні 2018 р. Використовуючи ресурс EO Browser, ми завантажили знімки супутника Sentinel-2 за 28 квітня та 6 травня 2018 р. У результаті попередньої верифікації ми отримали синтезовані зображення в комбінації каналів 12-8-4 досліджуваної території. Візуальний аналіз засвідчив великі площі затоплень на південь

від Гадяча, в районі сіл Соснівка та Сари. Значні площі також зафіксовано і поблизу самого міста – в районі гирла річки Грунь. Верифікація отриманих результатів засвідчила, що найбільша площа затоплень зафіксована південніше Гадяча між селами Соснівка та Сари, що підтвердило попередній аналіз знімка, але, як видно на карті, в районі села Сари більше затоплений правий берег річки. Інші затоплені ділянки – це ліві береги Псла в районі сіл Вельбівка, Веприк.

Отже, використання ГІС-технологій є ефективним способом моніторингу руслових процесів та повенеких явищ. Картування та моніторинг цих явищ забезпечить у майбутньому мінімальні втрати в економіці регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

6. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис / за заг. ред. К. О. Маца. Полтава : Полтавський літератор, 1998. 336 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА БІОКЛІМАТУ МІСТА ПОЛТАВИ

*Голуб Дмитро, учень 8 класу
Полтавського ліцею імені А. С. Макаренка
Полтавської обласної ради
Керівник: Глухота В. О., вчитель географії*

Одним із найважливіших завдань в кліматології та метеорології на сьогодні є оцінка ролі погоди і клімату в рекреаційній індустрії, що включає різноманітні сфери діяльності, у тому числі організацію спортивних змагань, туризму, проведення різноманітного відпочинку. Погодно-кліматичні фактори можна розглядати як рекреаційний ресурс, що сприяє збереженню здоров'я, психічного і фізіологічного комфорту людини. З метою оцінки особливостей впливу клімату на здоров'я людини використовують комплексні показники, що називаються біокліматичними індексами. Для характеристики особливостей впливу клімату на здоров'я людини, застосовують комплексні значення, які характеризують тепловий стан людини і називаються біокліматичними показниками. До них належать нормально-еквівалентно-ефективні, біологічно-активні, радіаційно-еквівалентно-ефективні температури, показники суворості погоди.

Мета нашого дослідження – оцінити біоклімат міста Полтави за допомогою біокліматичних показників. Поставлена мета потребує

виконання наступних завдань: за науковими джерелами розглянути основні способи оцінки біоклімату; охарактеризувати кліматичні умови міста Полтави; оцінити ступінь сприятливості біокліматичних показників міста.

Для міста Полтави характерні загальні риси помірно-континентального типу клімату. Середньорічні температури коливаються між $+9,0$ і $+9,5^{\circ}\text{C}$. Ізотерми липня складають $+21,5\dots+22,0^{\circ}\text{C}$, січня – $-5,0\dots-5,5^{\circ}\text{C}$. Переважають помірні та континентальні повітряні маси. Кількість опадів протягом останніх років зменшується і зараз становить 490 мм. Основна маса опадів припадає на літній сезон.

На основі аналізу відповідних кліматичних показників нами визначено біокліматичні показники Полтави. Значення HEET за 2020 – 2023 рр. в холодний період року має показники від $-3,1^{\circ}\text{C}$ до $8,9^{\circ}\text{C}$, що означає холодно та прохолодно. Індеси за теплий період року становили від $12,9^{\circ}\text{C}$ до $19,5^{\circ}\text{C}$, що характеризується як помірно та комфортно-тепло. Мінімальні значення HEET зафіксовані в лютому 2021 року і становлять $-4,7^{\circ}\text{C}$, що означає холодно, максимальні ж $21,5^{\circ}\text{C}$ в тому році і означає комфортно-тепло. В цьому ж діапазоні значень перебувають показники PEET в холодний період року від $2,8^{\circ}\text{C}$ до 8°C , що означає прохолодно. Індеси теплого періоду становили від $13,7^{\circ}\text{C}$ до $25,7^{\circ}\text{C}$, що характеризується як помірно та помірно-тепло. Максимальне значення PEET – вище за 27°C , виявлено у липні 2021 року. Біологічно активні температури розраховані для теплого періоду за 2020 – 2022 рр. і більшість показників були вищі за 22°C , що означає високе тепловідчуття, що негативно впливає на самопочуття людини.

Найбільш повторюваними за показником HEET були стани холодно та комфортно-тепло, а за PEET – дуже прохолодно та помірні теплові навантаження, а найменш повторювані стани – помірно тепло за значенням HEET та холодно за показником PEET. Індекс суворості погоди суттєвих коливань за досліджуваний період не виявив і становив він від $1,1$ до $2,0$, що характеризувало погоду як малосувору.

Таким чином, за показниками HEET, PEET, БАТ та індексу суворості погоди, біоклімат Полтави є сприятливим для комфортного проживання людини, але спостерігаємо тенденцію до збільшення значень HEET та PEET особливо в теплий період року, тому в найближчому майбутньому слід очікувати погіршення біокліматичних умов міста. Подібна тенденція характерна і для БАТ, вже зараз ми маємо значення $+27^{\circ}\text{C}$, що вже дуже негативно впливає на самопочуття жителів міста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Врублевська О. О. Клімат України та прикладні аспекти його використання: навч. посіб. Одеса : ТЕС, 2012. 180 с.
2. Катеруша Г. П., Сафранов Т. А., Катеруша О. В. Тенденції змін максимальної температури повітря в Україні як фактор в впливу на здоров'я населення. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2020. Вип. 33. С. 8–21.

БАЙРАЧНІ ЛІСИ НА ТЕРИТОРІЇ ПЕТРІВСЬКО-РОМЕНСЬКОЇ ГРОМАДИ

*Гнатенко Андрій, учень 8 класу
Березоволицького ліцею
Петрівсько-Роменської сільської ради
Миргородського району.
Керівник: Мовчан В. В., учитель географії*

На початку ХХІ ст. суттєві дослідження нагірних дібров в середній течії Хоролу проводив сумський науковець А. О. Корнус (Корнус А. О. Ландшафтно-природоохоронне вивчення долини середнього Хоролу. *Вісник Харківського ун-ту*. 2004. Вип. 620. С. 68-71). Однак байрачні ліси в нашій місцевості до цього часу залишалися поза увагою дослідників. Тому їхнє дослідження набуває визначальної актуальності. До того ж, на даний час розглядається законопроект № 9516. Він дозволяє лісівникам проводити майже всі суцільні санітарні рубки, уникаючи процедури оцінки впливу на довкілля. Отже, потрібно провести облік та обстеження таких географічних об'єктів, як байрачні ліси, щоб у подальшому запобігти їхньому вирубуванню.

На початку дослідження нами було проведено умовний поділ байрачних лісів на три групи. До першої групи віднесено відповідні природні комплекси (ПК) долинно-річкової системи (ДРС) Хоролу, до другої – ПК прохідної долини на межиріччі Сула-Хорол, до третьої – байрачні ліси на схилах балок басейнової системи річки Татарина, яка в свою чергу є правою притокою р. Хорол. Остання група ПК поки що залишається поза увагою наших досліджень.

Байрачні ліси ДРС Хоролу сформувалися у межах підвищеної лівобережної лесової тераси. Їхньому утворенню сприяла крутизна схилів тераси, яка призводила в минулому до значних процесів лінійної ерозії.

Серед найбільших можна виділити низку лісів (рис. 1). Це, зокрема, урочище байрачного лісу «Розсохувате» (№ 1), яке розташоване на північний схід від Ручок поблизу села Балясне. Його площа складає близько 60 га. На схід від села Ручки знаходяться урочища байрачних

лісів «Яковинець» (№ 2) та «Момутинець» (№ 3) з відповідними площами близько 20 та 16 га. На схід від с. Березова Лука, яке знаходиться південніше с. Ручки, сформувалося урочище байрачного лісу, яке так і називається – «Ба́йрак». Його площа близько 17 га.

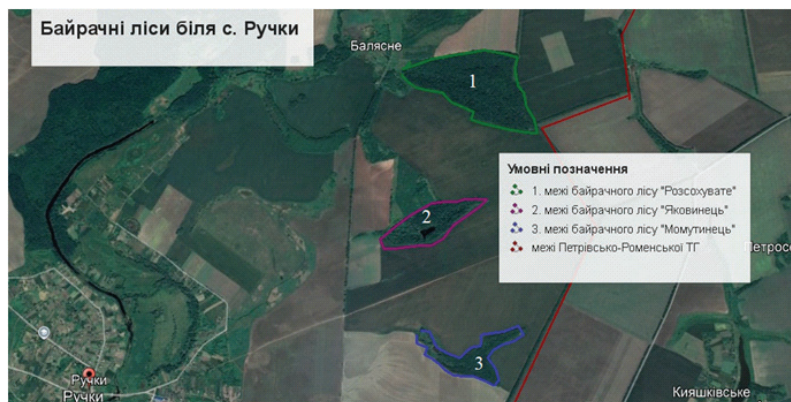

Рис. 1. Байрачні ліси лівобережної тераси р. Хорол поблизу с. Ручки

Байрачні ліси прохідної долини знаходяться на захід від сіл Березова Лука та Ручки. На відміну від природних комплексів попередньої групи, ці об'єкти мають меншу площу. Найбільшим ПК є «Свистунка» (близько 18 га), що стало можливим завдяки протяжності понад 2,5 км, хоча ширина складає в середньому всього 70 м. Байрачний ліс «Кринка» має площу 7,5 га. Інші два об'єкти, «Шиянове» та «Федірокове», займають площу не більше 3 га кожне. Проте, навіть незначні за площею байрачні ліси можуть мати геоекологічну цінність, тож у подальшому потрібно провести тут детальні обстеження.

Зважаючи на значну поширеність та відносно добру збереженість байрачних лісів, ці геосистеми потребують більш детальних досліджень, результатом чого має бути обґрунтування щодо заповідання найбільш цінних у геоекологічному плані природних комплексів.

СОЗОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАПОВІДНОГО УРОЧИЩА «ЯРИ-ЗАГАТКИ»

Троян Марина, учениця 9 класу
Березоволицького ліцею
Петрівсько-Роменської сільської ради
Миргородського району
Керівник: Мовчан В. В., учитель географії

У межах Петрівсько-Роменської сільської ради знаходиться 3 природно-заповідних об'єкти. Це заповідні урочища «Забрід», «Яри-Загатки», «Перевалкове». Всі вони приурочені до долинно-річкової системи Хоролу. На даний час, відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (стаття 30), «На території заповідних урочищ забороняються всі види рубок, у тому числі санітарні...». Проте у разі зміни статусу відповідних об'єктів санітарні рубки можуть проводитися, що в свою чергу призведе до збіднення біорізноманіття. Тож потрібно провести обстеження заповідних урочищ та встановити созологічну цінність, щоб забезпечити їх у подальшому від антропогенного впливу.

З метою підтвердження заповідного статусу урочища «Яри-Загатки» ми розпочали тут созологічні дослідження. У 2024 р. проводилися обстеження правобережної частини урочища, під час яких було встановлено місцезнаходження регіонально рідкісних рослин Полтавської області та проведено їх картування. На даний час нами зібрано інформацію про наступні види: *Cerasus avium* L., *Convallaria majalis* L., *Corydalis cava* Schweigg. et. Korte, *Corydalis marschalliana*(Willd.) Pers., *Dentaria quiquefolia* Bieb., *Vinca minor* L., *Primula veris* L., *Scilla bifolia* L., *Scilla siberica* Haw.

За даними «Атласу рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини» (Байрак О. М., Стецюк Н. О.) *Scilla siberica* Haw. та *Convallaria majalis* L. трапляються в нашій області часто, *Vinca minor* L., *Primula veris* L., *Scilla bifolia* L. – спорадично, *Cerasus avium* L., *Corydalis cava* Schweigg. et. Korte, *Corydalis marschalliana*(Willd.) Pers., *Dentaria quiquefolia* Bieb. – зрідка.

Також, за даними краєзнавця з м. Гадяч Торяника Миколи Федоровича, в минулі роки тут було виявлено *Epipactis helleborine* L., занесений до списку Червоної книги України, та регіонально рідкісний *Equisetum telmateia* Ehrh, який в нашій області трапляється дуже рідко. На жаль, нам поки що не вдалося підтвердити дану інформацію. В подальшому планується проведення детальніших обстежень.

Також нами частково проводилося дослідження тваринного світу заповідного урочища. Варто зауважити, що серед місцевого населення «Яри-Загатки» мають іншу назву – «Цапів Яр». Обидві назви, окрім рельєфу, завдячують своєму походженню і тваринам, зокрема, перша – загатам на річці Хорол, створеним регіонально рідкісним видом *Castor fiber* L., а друга назва пов'язана з популяцією *Capreolus capreolus* L.

Під час першого року досліджень вдалося виявити два види занесених до списку Червоної книги України, а саме *Coronella austriaca* Laurenti та *Lucanus cervus* L., а також занесений до регіонального списку *Anguis fragilis* L.. В минулому десятилітті в околицях заповідного урочища досить часто можна було зустріти *Saturnia pyri* Denis & Schiffermüller. Також, за неодноразовими свідченнями місцевих жителів тут зустрічається *Alces alces* L., який, як і *Saturnia*, занесений до Червоної книги України.

Таким чином, за результатами першого року досліджень нам вдалося встановити, що заповідне урочище «Яри-Загатки» має досить високу соціологічну цінність та відіграє важливу роль локального екологічного коридору регіональної екомережі, а в майбутньому може стати цінним ядром заповідної зони перспективної філії регіонального ландшафтного парку «Гадяцький».

БЕЗПЕЧНА УТИЛІЗАЦІЯ БАТАРЕЙОК ТА АНАЛІЗ ЇХНЬОГО ВПЛИВУ НА ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Самсонова Вікторія, учениця 9 класу
Гімназії № 36 Полтавської міської ради
Керівник: Бойко І. В., учитель географії

Питання вивчення стану поводження з твердими побутовими відходами є актуальним через значне забруднення навколишнього середовища.

Метою нашого дослідження є підвищення екологічної безпеки шляхом дослідження безпечної утилізації батарейок та аналізу їх впливу на здоров'я людини. Методи дослідження: теоретичні (теоретичний аналіз та синтез наукових джерел), емпіричні (фотографування, порівняльно-описовий, експериментальний), анкетування, інтерв'ювання.

Новизна роботи полягає в тому, що в Гімназії № 36 Полтавської міської ради було вперше проведено аналіз щодо збору та утиліза-

ції батарейок в Україні; проведено соціологічне опитування; здійснено сортування зібраних школярами відпрацьованих елементів живлення; охарактеризовано негативний вплив батарейок на екологію навколишнього середовища; теоретично й експериментально доведено негативний вплив компонентів гальванічних пристроїв на живі організми.

За результатами проведення наукових досліджень зроблені такі висновки:

1) встановлено, що речовини, які є в складі гальванічних пристроїв, випаровуються, вимиваються та накопичуються в ґрунті. Через воду і повітря токсичні метали потрапляють в живі організми, де викликають ураження. Накопичення хімічних елементів у внутрішніх органах людини призводить до розвитку різних захворювань, у тому числі й ракових, погіршують репродуктивні здатності та викликають генетичні зміни;

2) проаналізовано результати збору гальванічних пристроїв учнями гімназії під час проведення волонтерської акції «Батарейки, здавайтеся!», яку організували лідери учнівського самоврядування, та розраховано площу, яку могли б забруднити зібрані елементи живлення. Оцінено вплив батарейок на довкілля через проведений біотест за методикою, яка описана в ДСТУ ISO 11269-1:2004 «Метод визначення гальмівної дії на ріст коренів». Результати біотестування показали, що рівень пригнічення ростових процесів насіння гарбуза через 3 доби становить 60%, через 7 діб – 67%, а насіння пшениці 65,6% – 3 день, 54,6% – 7 день. Проростання насіння порівняно з контролем коливається в межах 60-100%, що свідчить про помітну негативну дію розчину. Потрапляючи в рослинні організми у надмірних кількостях, важкі метали порушують в них обмін речовин, що позначається на показниках росту і розвитку рослин, особливо на початкових етапах;

3) розкрито проблеми збору та утилізації елементів живлення на основі проведеного соціологічного опитування. На підставі результатів зроблено висновок, що переважну більшість респондентів (58,6%) існуюча в місті система збору батарейок не задовольняє. Чим молодші респонденти, тим більше серед них тих, кого існуюча система не влаштовує. Тільки 25,4% респондентів зазначили, що в їхньому районі є приймальні пункти відпрацьованих батарейок. Більше 2/3 опитаних (63,8%) не користуються послугами таких пунктів. Соціологічне опитування засвідчило, що 62 % респондентів знає про небезпеку батарейок для довкілля та здоров'я людини, а ось 16 % про шкоду навіть не здогадуються. Майже $\frac{3}{4}$ (71,8 %) опитаних вважають проєкт «Батарейки, здавайтеся!» корисним і готові взяти у ньому участь. Майже всі опитані (93,4%) переконані в тому, що екологічне виховання, орієнтоване на збереження довкілля, потрібне в освітніх закладах.

ЗМІСТ

ІЗ ДОРОБКУ ДОСВІДЧЕНИХ КРАЄЗНАВЦІВ

Чешко Т. М.

Життєві дороги Павла Загребельного
на рідній Кобеляччині (1920-ті – 1940-ві роки)..... 3

Дідусенко Г. А.

І. Ф. Павловський як дослідник життєпису І. П. Котляревського 8

Копилиць Є. В.

Краєзнавчий посібник «Полтавська губернія»
Сергія Спасьонова (1908 р.) 12

Сарнавський С. П.

Чинники формування мікроклімату Полтави 17

Єрмаков В. В.

Туристично-рекреаційні ресурси у структурі
природно-ресурсного потенціалу Полтавської області..... 22

АРХЕОЛОГІЧНЕ ТА ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Біденко Лілія,

Кобеляцька станція юних туристів
Кобеляцької міської ради Полтавської області
«Археологічні знахідки Кобеляцького краю»..... 25

Бойко Віталій,

Гімназія №18 Полтавської міської ради
«Тасмна місія Василя Капніста до Берліна 1791 рік» 28

Брекало Назар,

Вороньківський ліцей Чорнухинської селищної ради
Полтавської області
«Колективізація на Чорнухинщині очима свідків
та мовою документів»..... 30

Гамага Тимур,

Кобеляцька станція юних туристів
Кобеляцької міської ради Полтавської області
«Повернення із забуття. вчений із Соکیلки Симон Наріжний» 33

Голуб Софія, Опорний заклад «Кобеляцький ліцей №1 Кобеляцької міської ради Полтавської області» «Патріотизм у розумінні сучасних підлітків»	36
Гулак Олександр, Глобинська гімназія №3 Глобинської міської ради, Комунальний заклад «Глобинський центр позашкільної освіти» «Олександр Келим – Перший голова Полтавської крайової організації народного руху України»	39
Діденко Маргарита, Комунальний заклад «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №34 Полтавської міської ради Полтавської області» «Полтавський VIKING. Павло Остапчук»	42
Кравченко Поліна, Ліцей №17 «Інтелект» Полтавської міської ради «Дмитро Семка: Шлях воїна»	43
Лиховид Анна, Комунальний заклад «Полтавська загальноосвітня школа I-III ступенів №20 імені Бориса Серги Полтавської міської ради Полтавської області» «Герой України Віталій Грицаєнко та легендарний «Азов»	46
Марюхно Уляна, Ліцей №17 «Інтелект» Полтавської міської ради «Денис Синюк: дорога в безсмертя»	48
Мироненко Богдан, Опорний заклад «Вовчицький ліцей імені В. Ф. Мицика Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області» «Герой сучасності»	51
Павленко Аліса, Гімназія №18 Полтавської міської ради «Герої не вмирають. Святослав Пашинський – Людина, Кераміст, Герой»	53
Радченко Вероніка, Опорний заклад «Вовчицький ліцей імені В. Ф. Мицика Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області» «Душу – Богові, життя – Україні, Честь – собі!»	55
Якіна Єлизавета, Щербанівський ліцей Щербанівської сільської ради Полтавського району «Військовий льотчик, Герой України – Чобан Степан Іванович»	57

ФОЛЬКЛОР ТА ЕТНОГРАФІЯ

Гаврик Аріна,

Опорний заклад «Тарандинцівська загальноосвітня школа
I-III ступенів імені В. А. Симоненка Новооржицької селищної ради»
«Постав хату з лободи, а в чужую не веди...» 59

Гордієнко Руслана,

Опорний заклад освіти «Миргородський ліцей
імені Івана Андрійовича Зубковського
Миргородської міської ради Полтавської області»
«Вечорниці»: творча біографія та аналіз репертуару 61

Добровольська Вікторія, Чечель Поліна,

Опорний заклад Гребінківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 4 Гребінківської міської ради Полтавської області
Історичні мандри медяника-пряника 63

Колісник Євгенія,

Комунальний заклад «Розсошенська гімназія Щербанівської
сільської ради Полтавського району Полтавської області»
Ірина Ніженець – берегиня гадяцької вишивки 64

Косяк Софія,

Опорний заклад «Тарандинцівська загальноосвітня школа
I-III ступенів імені В. А. Симоненка Новооржицької селищної ради»
Відродження популярності елементів українського строю
на Лубенщині..... 66

Крамаренко Анастасія,

Опорний заклад Гребінківської загальноосвітньої школи
I-III ступенів № 4 Гребінківської міської ради Полтавської області
Амігурумі: поєднує Полтавщину та Японію..... 69

Савченко Софія,

Максимівська гімназія Піщанської сільської ради
Використання скрині в народному ужитку Полтавщини 70

Сотніченко Анна,

Гребінківська гімназія Гребінківської міської ради
Полтавської області
Тисяча і одне прізвище (Бувальщина про прізвища) 72

Терещенко Андрій,

Гребінківська гімназія Гребінківської міської ради
Полтавської області
Друге життя української пісні 74

Федорова Даяна, Кривушівська гімназія Піщанської сільської ради Історія розвитку української народної вишивки	76
Цюрюпа Саміра, Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського Опішнянська артіль – унікальний центр збереження гончарних традицій	77
Сагло Вікторія, Опорний заклад «Калайдинцівський ліцей» Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області Звичаї, традиції, обряди свята Андрія Первозванного в Калайдинцях	80

КУЛЬТУРА РІДНОГО КРАЮ ТА МУЗЕЙНА СПРАВА

Марія Воробйова, Ліцей № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради «Вчитель, який творив музику серцем». Роль полтавського композитора та педагога В. М. Коція у формуванні музичної культури рідного краю	83
Галушка Анна, Павлюк Неля, Гімназія імені Героя України Віри Роїк Лубенської міської ради Пісня – це історія народу, покладена на музику	85
Горб Анна, Пирятинський ліцей Пирятинської міської ради Михайло Коргун – один із тридцяти кращих різьбярів світу	87
Комар Дмитро, Кременчуцький ліцей № 5 імені Т. Г. Шевченка Кременчуцької міської ради Григорій Бажул – подвижник кобзарства на австралійському континенті	88
Кузьмич Альона, Ліцей № 14 «Здоров'я» Полтавської міської ради Полтавський український «Версаль» 19 століття	90
Кушко Олег, Устивицька гімназія Гоголівської селищної ради Марія Любченко – Берегиня народних традицій	92
Лавриненко Олександра, Чорноглазівська гімназія Полтавської міської ради З думою про кобзаря	94

Назаренко Софія, Кременчуцький ліцей № 30 «Олімп» імені Н. М. Шевченко Кременчуцької міської ради Кременчуцького району Полтавської області Український модерн у серці правобережного Кременчука	97
Наконечна Олександра, Опішнянський ліцей Опішнянської селищної ради Полтавської області. «Я вихованець Хвильового...»: життєвий і творчий шлях Василя Вражливого	99
Стрюк Дарія, Явтушенко Аліса, Кобеляцька станція юних туристів Кобеляцької міської ради Полтавської області «Доля у нас – два крила» (Кириченко Микола Михайлович)	101
Тимошенко Таміла, Чевельчанська загальноосвітня школа I-III ступенів Оржицької селищної ради Полтавської області Архип Никоненко – співець долі людської	103
Фень Таміла, Ціпківська гімназія Краснолуцької сільської ради Полтавської області Художнє осмислення загальнолюдських цінностей у творчості Шанька Г. А.	105

ГЕОГРАФІЧНЕ ТА ЕКОЛОГІЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО

Андрієнко Анна, КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області», вихованка гуртка «Географічне краєзнавство КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» Населення і трудові ресурси с. Розсошенці	107
Боян Каріна, КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області» Культурно-освітній комплекс села Розсошенці	109
Давиденко Катерина, Міщенко Дар'я, члени шкільного наукового товариства «Я – У всеСВІТІ» КЗ «Полтавська ЗОШ I-III ступенів №20 імені Бориса Серги Полтавської міської ради Полтавської області» Річки Полтавщини в поетичних творах	110

Кувялова Анна, КЗ «Розсошенська гімназія·Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області», вихованка гуртка «Географічне краєзнавство» КЗ «ПОЦНПВТКУМПОР» Грунти Полтавщини: екологічні проблеми та шляхи їх розв'язання.....	112
Маковська Софія, Денисенко Максим, вихованці краєзнавчо-пошукової групи «Джерело» Пологівської гімназії Новосанжарської селищної ради Полтавської області Замріяний світ боліт	114
Максименко Марія, КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області» Бішофит – це сіль нашого життя і здоров'я!.....	116
Нечай Дар'я, КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області» Територіальна організація об'єктів туризму села Розсошенці	117
Ропавка Владислав, КЗ «Розсошенська гімназія Щербанівської сільської ради Полтавського району Полтавської області» Втілені ідеї нового урбанізму в забудові мікрорайону Садовий села Розсошенці	119
Семенова Ярослава, Академічний ліцей імені братів Шеметів Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області Різноманітність видового складу рослин-ефемероїдів східних околиць міста Лубен.....	120
Сова Інна, Опішнянський державний художній ліцей імені Василя Кричевського Опішнянської територіальної громади Полтавського району Полтавської області Котове – природна перлина Опішнянського краю	122
Курочка Надія, Березовуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Екологічні проблеми річки Озниця.....	123

Ночовний Дамір, Ручківська гімназія Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Історія видобутку торфу на території Петрівсько-Роменської сільської ради	125
Мостовенко Назар, Ільїн Артем, гурток «Спортивний туризм» Дитячо-юнацького клубу спортивного орієнтування і туризму «Валтекс» Лубенської міської ради Лубенського району Полтавської області Геологічні дослідження О. Гурова на Лубенщині.....	127
Донець Богдан, гурток «Світоч» Опорного закладу «Хорольський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів №1» Лубенського району Полтавської області Геоморфологічні і геологічні особливості Заярського яру як частини Хорольського ботанічного саду	128
Малявін Микола, Березоволуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Тропічні ночі на Гадяччині	130
Кулик Юля, Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради Картування змін русла та повеневих явищ річки Псел в районі міста Гадяч засобами ГІС та ДЗЗ.....	131
Голуб Дмитро, Полтавський ліцей імені А. С. Макаренка Полтавської обласної ради Характеристика біоклімату міста Полтави.....	133
Гнатенко Андрій, Березоволуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Байрачні ліси на території Петрівсько-Роменської громади.....	135
Троян Марина, Березоволуцький ліцей Петрівсько-Роменської сільської ради Миргородського району Созологічна характеристика заповідного урочища «Яри-Загатки»	137
Самсонова Вікторія, Гімназія № 36 Полтавської міської ради Безпечна утилізація батарейок та аналіз їхнього впливу на здоров'я людини.....	138

Науково-популярне видання

Полтавщина – земля моя свята

Збірник
кращих матеріалів
XV обласної краєзнавчої
конференції учнівської молоді

Технічний редактор – Момот О. О.
Комп'ютерне верстання та складання – Пінчук О. Ф.

Ум. друк. арк. 8,6.
Зам. № 952.

Видавець: ТОВ "Фірма "Техсервіс".
Адреса: 36011, м. Полтава, вул. В. Міщенка, 2.
Тел.: (0532) 56-36-71.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
серія ДК № 4421 від 16. 10. 2012 р.